Scientific journal

ARS LINGUODIDACTICAE

Volume 13(1/2024)

ISSN 2663-029X (Print), ISSN 2663-0303 (Online)

Established 2017

UDC 378.147

Ars linguodidacticae focuses on publishing research on the teaching of Ukrainian and foreign languages and literature, particularly in the context of secondary and tertiary education. The journal encourages submissions that provide critical reflections on contemporary theories and practices in teaching methodology and applied linguistics.

EDITOR-IN-CHIEF	**Olesia Liubashenko**, PhD, DSc in Education, Full Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
EDITORS	**Vyacheslav Shovkovyi**, PhD, DSc in Education, Full Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Tamara Kavytska**, PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Natalia Semian**, PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
EDITORIAL ADVISORY BOARD	**Daniel M. K. Lam,** PhD, University of Bedfordshire (United Kingdom) **Isobel Rainey,** academic editor, external examiner for UCLES (United Kingdom) **Anjali Patil-Gaikwad,** PhD, Associate professor of English, C.P.& Berar College (India) **Irini-Renika Papakammenou,** PhD, Private Institute of Foreign Languages and Research Centre I Papakammenou (Greece) **Dina Tsagari,** PhD, Professor of English Language Pedagogy/TESOL (Norway) **Carolyn Westbrook**, PhD, Test Development Researcher, British Council (United Kingdom) **Nataliia Sorokina,** PhD, Associate Professor, University of Innsbruck (Austria) **Natalia Dmitrenko,** PhD in Education, Associate Professor, Vinnytsya Michail Kotsiubynky State Pedagogical University (Ukraine) **Olha Drahinda,** PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Stanislav Karaman,** PhD, DSc in Pedagogy, Full Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine) **Olga Kvasova,** PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Viktoriia Osidak,** PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Liudmyla Smovzhenko,** PhD in Education, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) **Valentyna Chernysh,** PhD, DSc in Education, Full Professor, Kyiv National Linguistic University (Ukraine)

Address	**Educational and Scientific Institute of Philology (office 134)** **14, Taras Shevchenko blvd., Kyiv, 01601** **☎ (38044) 239 33 39** **e-mail: kafmetod@ukr.net**
Approved by	**the Academic Council of the ESI Philology** **11.06.24 (protocol № 12)**
Registered by	**the Ministry of Justice of Ukraine** **Certificate of state registration** **КВ № 22708-12608 P dated 12.04.17**
Certified by	**the Ministry of Education and Science of Ukraine (category B)** **Order № 420 dated 15.04.21**
Founded	**Taras Shevchenko National University of Kyiv**
Language of Publication	**Ukrainian and English**
Published	**Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University"** **Certificate of entry into the State Register** **ДК № 1103 dated 31.10.02**
Address	**PPC "Kyiv University"** **14, Taras Shevchenka blvd., Kyiv, 01601** **☎ (38044) 239 32 22, 239 31 58, 239 31 28** **e-mail: vpc@knu.ua**

The content is distributed under the terms of the CC BY-NC 4.0 license.

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024

Науковий журнал

МИСТЕЦТВО ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Випуск 13(1/2024)

ISSN 2663-029X (Print), ISSN 2663-0303 (Online)

Засновано 2017 року

УДК 378.147

Мистецтво лінгводидактики пропонує до уваги читачів наукові статті з проблем навчання української та іноземних мов і літератур та прикладної лінгвістики у сфері освіти. Журнал запрошує авторів оригінальних досліджень та концептуальних наукових пропозицій, які критично обмірковують актуальні теоретичні та практичні питання лінгводидактики у середній та вищій школах.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР	**Олеся Любашенко**, доктор педагогічних наук, професор (Україна)
ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА	**В'ячеслав Шовковий,** доктор педагогічних наук, професор (Україна) **Тамара Кавицька,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна) **Наталія Сем'ян,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	**Деніел Лем,** доктор філософії (Великобританія) **Ізобел Рейні,** академічний редактор, зовнішній екзаменатор Екзаменаційного синдикату Кембриджского університету (Великобританія) **Анджалі Патіл-Ґайквад,** доктор філософії (Індія) **Айріні-Реніка Папакамену,** доктор філософії (Греція) **Діна Цагарі,** доктор філософії, професор (Норвегія) **Керолін Вестбрук,** доктор філософії (Великобританія) **Наталія Сорокіна,** кандидат педагогічних наук, доцент (Австрія) **Наталія Дмітренко,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна) **Ольга Драгінда,** кандидат філологічних наук (Україна) **Станіслав Караман,** доктор педагогічних наук, професор (Україна) **Ольга Квасова,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна) **Вікторія Осідак,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна) **Людмила Смовженко,** кандидат педагогічних наук, доцент (Україна) **Валентина Черниш,** доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Адреса редколегії	**Навчально-науковий інститут філології (кімн. 134)** **б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601** **☎ (38044) 239 33 39** **e-mail: kafmetod@ukr.net**
Затверджено	**вченою радою ННІ філології** **11.06.24 (протокол № 12)**
Зареєстровано	**Міністерством юстиції України.** **Свідоцтво про державну реєстрацію** **КВ № 22708-12608 Р від 12.04.17**
Атестовано	**Міністерством освіти і науки України (категорія Б)** **Наказ № 420 від 15.04.21**
Засновник	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка**
Мова видання	**українська, англійська**
Видавець	**Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"** **Свідоцтво про внесенння до Державного реєстру** **ДК № 1103 від 31.10.02**
Адреса видавця	**ВПЦ "Київський університет"** **б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601** **☎ (38044) 239 32 22, 239 31 58, 239 31 28** **e-mail: vpc@knu.ua**

Контент поширюється на умовах ліцензії CC BY-NC 4.0.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ВПЦ "Київський університет", 2024

ЗМІСТ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ТА УНІВЕРСИТЕТІ

Любашенко Олеся, Лоза Владислава, Горкуненко Алла
Навчання наукової комунікації у старшій школі та університеті з позицій жанрового підходу 5

Шовковий В'ячеслав, Шовковий Сергій
Теоретичні засади створення методики навчання письмового твору-роздуму українською мовою в старшій школі 26

Кавицька Тамара, Гнедько Ірина
Навчання старшокласників риторики у порівняльно-зіставному виступі 36

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ: ОГЛЯДИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Дружченко Тетяна, Сем'ян Наталія
Інтеркультурний підхід до навчання англійської мови студентів-японістів: огляд навчального посібника 51

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ МОВНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН В УНІВЕРСИТЕТІ

Лутковська Наталія, Войтович Світлана
Практичне заняття з англійської мови з теми "Gardening Styles" для студентів III курсу освітньої програми "Садово-паркове господарство" 65

Буднікова Кароліна
Практичне заняття з теми "Навчання англійських модальних дієслів у формі дебатів" для студентів-японістів II курсу бакалаврату 78

Відомості про авторів 84

CONTENTS

METHODOLOGY OF TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE IN SECONDARY SCHOOL AND UNIVERSITY

Liubashenko Olesia, Loza Vladyslava, Gorkunenko Alla
Teaching science communication in high school and university through a genre-based approach 5

Shovkovyi Vyacheslav, Shovkovyi Serhii
Theoretical foundations for developing a methodology to teach essays in Ukrainian in high school 26

Kavytska Tamara, Hnedko Iryna
Teaching rhetoric to high school students through a comparison and contrast speech 36

LATEST TRENDS IN EDUCATION: REVIEWS AND DISCUSSIONS

Druzhchenko Tetiana, Semian Nataliia
Intercultural approach to studying English for Japanese studies students: a textbook review 51

TEACHING EXPERIENCE OF LANGUAGE EDUCATION DISCIPLINES AT THE UNIVERSITY

Lutkovska Natalia, Voitivich Svitlana
Gardening styles: a detailed lesson plan in English for third-year majors in gardening and landscape development 65

Budnikova Karolina
Teaching English modal verbs through debates: a lesson plan for second-year students majoring in Japanese studies 78

Author details 84

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ТА УНІВЕРСИТЕТІ

УДК 37.04; 378; 811.161.2

Олеся Любашенко (Україна)
ORCID ID: 0000-0002-8167-0940
Владислава Лоза (Україна)
ORCID ID: 0009-0005-1382-1136
Алла Горкуненко (Україна)
ORCID ID: 0009-0001-0071-560x

НАВЧАННЯ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ ТА УНІВЕРСИТЕТІ З ПОЗИЦІЙ ЖАНРОВОГО ПІДХОДУ

У статті обґрунтовано жанровий підхід до формування компетентності в науковій комунікації в учнів і студентів у процесі навчання мови. Представлено оригінальну технологію навчання і викладено результати тренування наукової комунікації та оволодіння науковим стилем української мови в 10 класі старшої профільної школи. Навчальну технологію застосовано для вдосконалення усного і писемного мовлення учнів у жанрі наукової доповіді. Технологію запропоновано реалізовувати поетапно: 1) ознайомлення з особливостями наукового стилю української мови та жанру наукової доповіді; 2) інструкції до підготовки наукової доповіді в усній і писемній формах; 3) аналіз процесуальних, мовних і текстових характеристик наукової комунікації; 4) виголошення колективної наукової доповіді учнями та її обговорення. Навчальні досягнення учнів старшої профільної школи, виявленні у процесі експериментального навчання, зіставлено з компетентністю студентів-філологів університету в науковій комунікації та використанні жанру наукової доповіді. Зроблено висновок про доцільність навчання мови й опанування наукового стилю за умов системного тренування наукової комунікації учнів і студентів та цілісного оволодіння окремим жанром наукової комунікації в усній і писемній формах.

Ключові слова: *навчальна технологія, жанровий підхід, наукова комунікація, жанр наукової доповіді, навчання мови.*

Вступ

Постановка проблеми. Наукова комунікація є надзвичайно цікавим для дослідження явищем, тому що в ній міжперсональні зв'язки мовців неодмінно відображають їхні статуси як представників закладів (шкіл, академій, університетів), міст, країн. Мовець, який використовує науковий стиль, завжди репрезентує певний науковий напрямок, концепцію, погляди, поширені серед академічних кіл його/її держави, спільноти, соціального середовища. У такий спосіб наукові комунікатори зазвичай створюють усний і писемний тексти в позиції колективного автора, адже вони зобов'язані спиратися на підмурок наукових знань своїх попередників, фундаторів наукових напрямків, прихильників окремих теорій та їхніх опонентів. Завдання навчання наукової комунікації зазвичай постає перед університетами, дослідницькими центрами, проєктними групами викладачів і студентів закладів вищої освіти (Луценко, 2023; Кравченко, 2024). Проте й старшокласники беруть участь в роботі Малої академії наук України, змагаються на шкільних наукових конкурсах і олімпіадах. Концепція Нової української школи містить положення про те, що учнів необхідно навчати розуміти й обирати наукові підходи для формування дослідницького світогляду, розвивати в них уміння спостерігати й аналізувати, формулювати гіпотези й збирати фактичний матеріал, експериментувати й аналізувати отримані результати (Грищенко, 2016). Тому середня школа в процесі українських освітніх

реформ активно залучає інноваційні педагогічні технології до різних шкільних програм, маючи на увазі загальну наукову освіту школярів на основі використання сучасних цифрових технологій та інструментів (Гриневич та ін., 2020). Безперечно, що ці процеси потребують вдосконалення учнівських умінь і навичок наукової комунікації.

Навчання мови у школі й університеті відбувається в різних стильових режимах: якщо університет пропонує студентам багато наукової літератури, то школа більше використовує науково-популярні або підручникові матеріали. Однак, тренування наукового спілкування потребує знання норм наукового стилю, правил оформлення текстів, жанрової множини текстів навіть, якщо його розпочати на шкільній лаві. Жанр певною мірою допомагає відобразити окремий сценарій реалізації наукової комунікації в тексті. Наприклад, жанр рецензії на наукову статтю поєднує декілька каналів комунікації: лексико-семантичний, композиційно-текстовий, міжперсональний (Яценко, 2017).

Важливим аспектом навчання наукової комунікації є розвиток наукової творчості учнів і студентів (Мигаль, 2007). Щоб теперішня молодь у майбутньому могла створювати нові теорії і розвивати наявні, уточнювати поняття, аналізувати факти і давати оригінальні моделі розв'язання наукових завдань з непередбачених підходів, важливо стимулювати її творчі зусилля і навчати використовувати мову для переосмислення картини світу та опису перспективи наукових здобутків у ній. Стимулювати наукову творчість школярів з української мови покликані гуртки, шкільні факультативи та учнівські конференції. Наприклад, протягом останніх років було заплановано/проведено низку наукових заходів з української мови:

- наукову учнівську конференцію "Філологія очима учнів", (Сівіцька, 2021);
- конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН, відділення філології, секція "Українська мова", (Київська Мала академія наук, 2023);
- конкурс учнівських проєктів "Від мови – до ідентичності та традицій" для учнів 9–11 класів, (Київська міська рада, 2023.)

Цілком зрозуміло, що на цих заходах учні мають демонструвати вміння й навички наукової комунікації, знання жанрових особливостей наукової доповіді, розвинене усне й писемне мовлення в науковому стилі, грамотне використання наукової термінології та власні творчі пропозиції.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблему вдосконалення наукової комунікації під час оприлюднення результатів наукової роботи або навчання окремих тем шкільної та університетської програми шляхом дослідження, в якому беруть участь учні або студенти, в останнє десятиліття пропонують розв'язувати з позицій жанрового підходу (Kaur, & Mohamad Ali, 2017; van Enk, & Power, 2017; Прокопенко, 2021), реалізуючи усну й писемну форми наукового тексту. Проте зазвичай зберігаються традиційні погляди на контексти навчання окремих наукових жанрів. Наприклад, жанр наукової доповіді здебільшого розглядається як продукт наукової комунікації у вищій школі (Мельник, 2012) або як предмет дослідження у функціональній лінгвістиці (Мех, 2019).

Попри це багато дослідників і вчителів-практиків, руйнуючи стереотипи, вважають за необхідне формувати в учнів наукову жанрову грамотність у середній школі. Професорка Університету Сан Дієго Енн Джонс (A. Johns), яка послідовно досліджує застосування теорій жанрів в навчанні учнів середньої та молодшої школи, ініціювала в 2001 році колективну монографію "Жанр у класі", яка є досі найкращою збіркою результатів реалізації жанрового підходу в навчанні мови (Johns, 2001). У книзі представлено погляди авторів – прихильників різних педагогічних течій, зокрема: мультимовного навчання жанру в середній школі,

використання автентичного тексту на уроках, опанування макро- і мікрожанру та інструментів риторики. Автори монографії розглядають жанр як лінгвістичне й лінгводидактичне явище, як усний чи письмовий текст у соціальному контексті, в якому перебувають школярі.

Отже, жанр як лінгводидактична категорія є ключовою в процесі так званого жанрового навчання мови (Paltridge, 2012). Загалом таке навчання концептуалізоване у відповідь на запит вчителів і дослідників, які, крім знання лінгвістичних особливостей тексту певного жанру, приділяють увагу вимогам до конкретних письмових завдань, кроків, які реалізує учень, досягаючи комунікативної мети у жанрі, наприклад академічного виступу (наукової доповіді). З погляду лінгводидактики, розвиток компетентності в науковій комунікації означає просування учня (студента) від теми мовлення до плану тексту, від написання тез тексту до детального переказу його змісту, від запам'ятовування письмового тексту до виголошення його в усній формі під час публічної презентації. Соціальним контекстом цієї діяльності може бути класна дискусія, учнівська чи студентська конференція, обговорення нової теми в класі чи захист результатів свого наукового дослідження. Таким чином тренування наукової комунікації в старшій школі, на уроках української мови зокрема, повинно зумовити розвиток жанрової компетентності учнів, які згодом стають студентами університетів і вже в нових соціальних умовах демонструють накопичений мовно-мовленнєвий досвід у науковому стилі, презентуючи курсові проєкти, дослідницькі пропозиції, захищаючи результати магістерської роботи.

На відміну від письмової форми наукового тексту, яка досить ґрунтовно представлена в дослідженнях в Україні (Іщенко, 2014; Романюха, 2021) і за кордоном (Toraman et al., 2020), її усне наукове мовлення є значно менш опрацьованою цариною. Усна презентація залишається недостатньо дослідженою з лінгвістичної точки зору, що обмежує інструменти, доступні для вчителів старшої школи та університетів, які зобов'язані навчати науковому мовленню і формувати в учнів і студентів уміння наукового спілкування. Жанровий підхід до формування мовно-мовленнєвих компетенцій є зручним у викладанні, тому що дає змогу вчителю досягнути кількох цілей одночасно: розширити набір мовних одиниць, зокрема термінів і професіоналізмів, засвоїти особливості наукового стилю, розвинути в учнів текстотворення, використати всі канали наукової комунікації (усний, писемний, візуальний). Цей підхід активно впроваджують в навчанні англійської мови (Bhatia, 2002; Liu, & Chen, 2022)

С'юзен Худ (S.Hood), експертка з навчання стратегій академічного й наукового мовлення із Технологічного університету Сіднея, присвятила низку праць усному та писемному представленню результатів дослідження. На її думку, в наукових колах переважає думка, що навчання наукового мовлення – це насамперед складання писемного тексту статті, тез, дисертації (Hood, 2004). Усну текстову форму часто розглядають як "паралельний" варіант написаного тексту, з чим рішуче не погоджуються С. Худ та Г. Форі (Hood, & Forey, 2005). Тим часом усна презентація, доповідь на конференції є не менш важливим складником узагальненого оприлюднення дослідження, тому що зосередженість аудиторії у часі та місці диктує стратегії інтеракції, риторичні прийоми та засоби налаштування промовця на слухачів (Rowley-Jolivet, & Carter Thomas, 2005).

Мета і завдання статті. Мета статті – оприлюднити й обговорити результати упровадження в навчальний процес старшої профільної школи й університету технології тренування наукової комунікації в жанрі наукової доповіді. Навчання української мови запропоновано організувати з позицій жанрового

підходу та на основі розробленої авторами моделі навчання.

Завданнями статті є:

1) обґрунтування доцільності використання жанрового підходу в опануванні наукового стилю української мови;

2) пропозиція оригінальної технології навчання окремого наукового жанру та опис її апробації у 10-их класах старшої школи;

3) дослідження компетентності десятикласників і студентів університету в науковій комунікації та використанні жанру наукової доповіді.

Методологія дослідження. Дослідження проведено на методологічних засадах наукових розвідок в галузі освіти, сформульованих Норманом Волленом (Norman Wallen) та Джеком Френкелем (Jack Fraenkel), серед яких принцип пошуку взаємозумовленості втручання в навчальний процес і його прямих та опосередкованих наслідків (Wallen, & Fraenkel, 2013). У дослідженні використано жанровий і системний підходи, які дали змогу побудувати модель навчання за технологією тренування наукової комунікації 10-класників.

Емпірична фаза тривала протягом січня-квітня 2024 р. у двох 10 класах спеціалізованої школи I–III ступенів № 277 з поглибленим вивченням англійської мови Деснянського р-ну м. Києва. Загальна кількість учнів, які добровільно брали участь в експериментальному навчанні, дорівнювала 15, відповідно 10-Б (n = 9), 10-В (n = 8). У заключному опитуванні взяли участь студенти 4 курсу ОС "Бакалавр" спеціальності "Теорія та методика навчання української та іноземних мов і літератур в основній школі" Київського національного університету імені Тараса Шевченка (n = 14). Дослідження проводилося авторками статті за додаткового асистування вчителя-методиста школи № 277 м. Києва (педагогічний стаж понад 20 років).

Задля уточнення вимог навчальної програми з української мови в 10 класі і відповідності навчальної технології до процесу навчання було проведено попередню бесіду з учителями й учнями. Для учнів було підготовлено пам'ятку (дод. А) правил наукової комунікації, а для вчителя-асистента – інструкції для систематизування даних експерименту.

Емпірична фаза впровадження технології навчання в практику охопила низку послідовних активностей.

1. Проведення опитування 1 (дод. Б) та фіксація вихідного рівня знань учнів наукового стилю української мови і вмінь наукової комунікації; виявлення рівня володіння жанром наукової доповіді учнів 10 класу.

2. Розроблення уроку 1 та комплексу вправ для домашньої і самостійної роботи для збагачення знань десятикласників про науковий стиль української мови, жанр наукової доповіді, правила усної і писемної наукової комунікації; проведення уроку 1 під час виробничої практики.

3. Проведення уроку 2 для застосування отриманих учнями знань на практиці, зокрема в підготовці тез доповіді, презентації та її колективного виголошення.

Проведення опитування 2 (дод. В): в 10 класах – для перевірки рівня оволодіння навичками наукової комунікації і жанром наукової доповіді учнів та серед студентів 4 курсу ОС "Бакалавр" – для порівняння окремих результатів. Добір зразків для навчання писемного й усного мовлення у жанрі наукової доповіді відбувався на теренах відкритих Інтернет-джерел, зокрема ресурсів Малої академії наук України, студентських конференцій (Бердянський державний педагогічний університет, 2021; Освітня платформа МАН).

Виголошення доповідей відбувалося у підгрупах А і Б, на які було поділено кожний клас, щоб актуалізувати мотиви змагання. Теми наукових доповідей було визначено згідно з навчальною програмою:

Морфологія. Повнозначні та службові частини мови

Особливості вживання вигуків та модальних слів

Особливості дієприслівника. Дієприслівниковий зворот

Творення та вживання дієприслівників

Опитування відбувалося за згодою школярів і студентів та не впливало на оцінювання з навчальних дисциплін. Опитування було проведене в аудиторіях, щоб запобігти впливам сторонніх осіб на його результати. Умовами опитування були: добровільна участь учнів і студентів, однаковий час на відповіді опитувальника, відсутність сторонніх джерел інформації під час опитування. Дані опитувальника надходили безпосередньо авторкам статті.

Наприкінці навчального року 2023–2024 було проаналізовано успішність десятикласників з української мови в I семестрі, який передував експериментальному навчанню, та в II семестрі, який завершився після емпіричної фази дослідження. Результати порівняльного аналізу інтерпретовано авторками статті на основі середнього показника успішності в кожному класі.

Результати дослідження та їх обговорення. Технологія навчання наукової комунікацій з використанням жанрового та системного підходів має етапну структуру. Модель навчання за цією технологією в 10-му класі відображає головні активності вчителів та учнів під час підготовки наукової доповіді і тренування наукової комунікації (рис. 1).

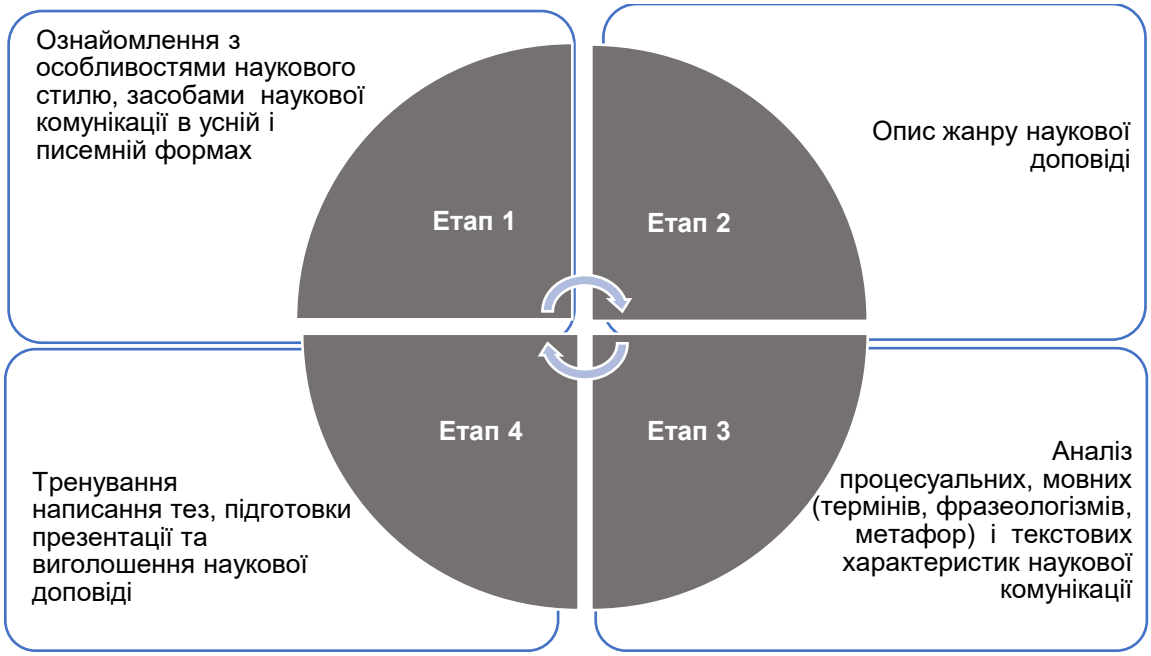

Рисунок 1. Технологія навчання наукової комунікації: жанр наукової доповіді

Етапи реалізації технології повинні дати змогу старшокласникам опанувати 4 типи характеристик наукової комунікації:

1) процесуальні (операції які виконують вчитель і учні);

2) мовні (одиниці, які використовуються в текстах);

3) писемнотекстові (зміст і композиція тез і презентації);

4) уснотекстові (зміст і правила публічного мовлення).

На I етапі в учнів необхідно актуалізувати знання про науковий стиль української мови, його підстилі, де і хто його використовує. Відбувається ознайомлення з різними жанрами, наприклад, стаття, анотація, відгук, доповідь на конференції, дискусія: Учням слід надати приклади доповідей, які можуть слугувати зразком, показати тексти тез, презентації з різних тем, які стосуються мови і мовлення, дати прослухати мовлення в

науковому стилі, наприклад на захисті досліджень в Малій академії наук.

На II етапі вчителю важливо пояснити, що таке жанр наукової доповіді, які різновиди текстів він об'єднує: доповідь-презентація, доповідь-звіт, доповідь- захист результатів дослідження. Учні засвоюють, що доповідь буває одноосібна й колективна (у співавторстві), що її підготовка потребує планування. Варто зупинитися на правилах публічного виголошення доповіді: звертанні до слухачів, визначенні мети доповіді, ілюструванні тез прикладами. Це можна реалізуватися на уроці або у домашніх завданнях. Учні повинні засвоїти порядок підготовчих операцій: вибір теми, формулювання письмових тез, створення презентації. Школярам потрібно розповісти про призначення та форму вступу, зміст і обсяг основної частини та висновків, вимоги до їх написання та оформлення. На цьому етапі вчитель може ознайомити учнів не тільки з тим, як оформити окремі частини доповіді, а й спрямувати пошук і добір матеріалів для доповідей з різних тем. На уроці української мови це можуть бути теми "Топонімічні назви мого краю" "Походження вигуків і звуконаслідувальних слів", "Висловлення ввічливості в українській мові".

На III етапі відбувається аналіз мовних і текстових особливостей наукової доповіді.

Учням необхідно надати словник термінів до визначеної теми, пояснити функціонування наукових фразеологізмів, а також наукових метафор, які надають специфічної образності науковому тексту і втілюють творче мислення доповідача чи доповідачки. У писемному тексті варто зупинитися на вживанні вставних слів і словосполучень, а також на висловлюваннях, які відображають позицію, думку , погляди мовця.. Вчитель повинен пояснити учням особливості вживання наукової лексики, дотримання формальності мови та важливості дотримання логічних зв'язків. Також варто ознайомити учнів з уснотекстовими характеристиками, наприклад, як використовувати дистанцію зі слухачами, елементи гумору, жести.

На IV етапі відбувається написання тез, підготовка презентацій та виголошення наукової доповіді учнями. Потрібно обрати односібне чи колективне виголошення, а також писемний варіант: тези, або презентація. Важливо перевірити матеріали та джерела , якими користуються школярі: словники, Інтернет-джерела, вірогідність наукових фактів та на яких дослідників можна спиратися, готуючи тексти. Важливо розповісти учням, яким буде процес виголошення наукових доповідей, зазначити обов'язкові вимоги та дати можливість доповідачам потренуватися розповідати досліджувану тему перед класом. Крім того, варто оголосити критерії оцінювання, наприклад, зв'язність, логічність, повнота тексту, наявність усіх структурних частин, використання метафор, грамотне вживання наукових термінів. На цьому етапі учні показують свої презентації, або доповідають, використовуючи тези як опору.

Після виголошення наукових доповідей важливо налагодити зворотний зв'язок, наприклад, провести опитування, написання фітбеку, обговорити в класі: хто з доповідачів найкраще сформулював вступ, хто використовував невербальні засоби, кому вдалося цікаво представити тему. Рефлексія посилить мотивацію розвивати наукове мовлення надалі чи проводити власні дослідження з проблем історії, теорії, функціонування української мови.

Упровадження технології навчання охопило 2 уроки в кожному класі з домашніми завданнями перд і після них. Крім того, важливим є порівняння деяких результатів передекспериментального опитування 1 та післяекспериментального опитування 2. Перше опитування було покликане з'ясувати стан знань учнів про науковий стиль, мовні одиниці в ньому, жанр наукової доповіді і розуміння власних потреб у її застосування (рис. 2, 3).

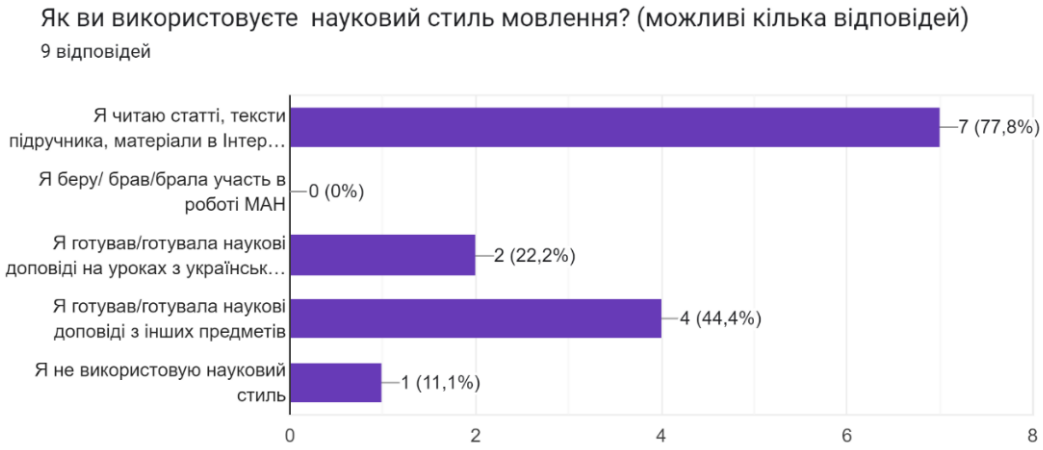

Рисунок 2. Відповідь на питання 1 опитування 1 (10-Б клас)

Рисунок 3. Відповідь на питання 1 опитування 1 (10-В клас)

Очікувано в обох класах були учні, які вважали, що не мовлять науковим стилем узагалі. Як з'ясувалося пізніше, вони не знали характеристик цього стилю, властивих для нього лексем і термінів, а тому були переконані, що на уроках хімії, історії, географії, української мови він не вживається.

Питання про жанр наукової доповіді в першому опитуванні отримало різні відповіді (рис. 4, 5): більшість учнів погодилися, що знати про нього не зайве, але були й такі, хто вважав, що виголошувати наукові доповіді їм не доведеться, хоча пізніше в бесіді ці ж учні заявили, що мають намір вступати до вишів. Для них було несподіванкою, що в академічному мовленні студенти регулярно використовують цей жанр.

Питання про використання словосполучень і фразеологізмів у науковій доповіді містило дві правильні відповіді (рис. 6, 7). Аналізуючи результати 10-Б класу, бачимо, що більша частина відповідей учнів виявилася правильною (77,8% та 33,3%). З іншого боку, 44,4% відповідей свідчать про те, що десятикласники припускаються помилок.

Опитування у 10-В класі показало, що учні гірше орієнтуються у виразах, які варто використовувати в науковій доповіді.

Аналізуючи результати опитування, розуміємо, що хоч в загальному 87,5% відповідей свідчать про правильне використання сполук, все ж 62,5% відповідей показують, що опитувані можуть припускатися помилок

Післяекспериментальне опитування 2 засвідчило успіхи десятикласників в опануванні наукової комунікації загалом і жанру доповіді зокрема. Правильно визначила наукову доповідь абсолютна більшість учасників (рис. 8, 9).

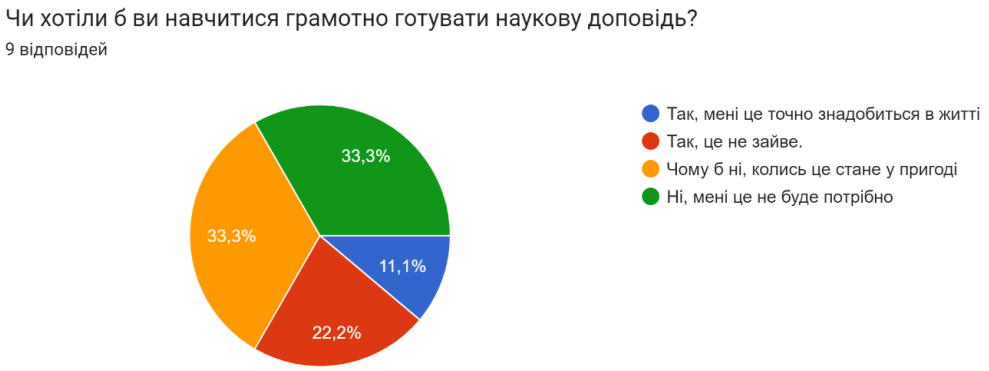

Рисунок 4. Відповідь на питання 6 опитування 1 (10-Б клас)

Рисунок 5. Відповідь на питання 6 опитування 1 (10-В клас)

Рисунок 6. Відповідь на питання 7 опитування 1 (10-Б клас)

Рисунок 7. Відповідь на питання 7 опитування 1 (10-В клас)

Рисунок 8. Відповідь на питання 1 опитування 2 (10-Б клас)

Рисунок 9. Відповідь на питання 1 опитування 2 (10-В клас)

Під час першого опитування лише 55,6-70% учнів двох класів змогли правильно відповісти на питання, що стосувалося визначення наукової доповіді. Такі ж позитивні зміни відбулися у розумінні структури наукової доповіді та оформлення її складників (рис. 10, 11).

Про користь пропонованої технології навчання наукової комунікації за жанровим підходом свідчить те, що кількість правильних відповідей 10-класників після її реалізації на уроках української мови є близькою до кількості правильних відповідей студентів університету (рис.12, 13), які протягом навчання до 4-го курсу активно практикують наукове мовлення і мають досвід підготовки і виголошення наукових доповідей на конференціях.

Рисунок 10. Відповідь на питання 9 опитування 2 (10-Б клас)

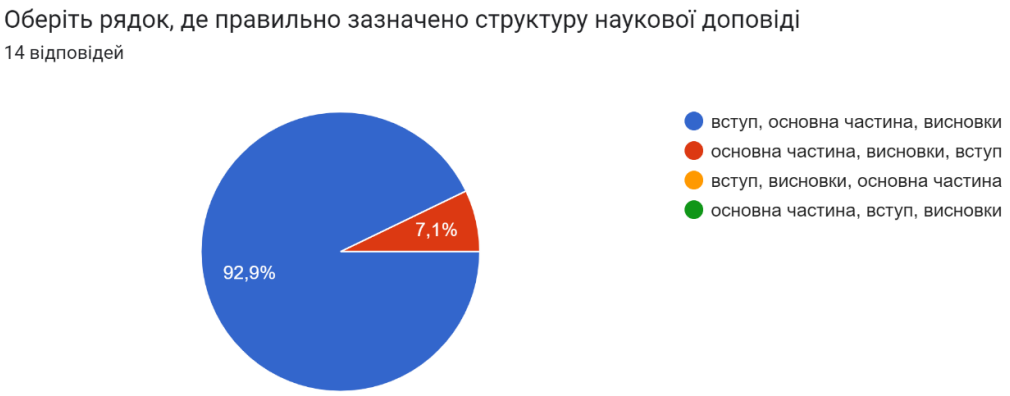

Рисунок 11. Відповідь на питання 9 опитування 2 (10-В клас)

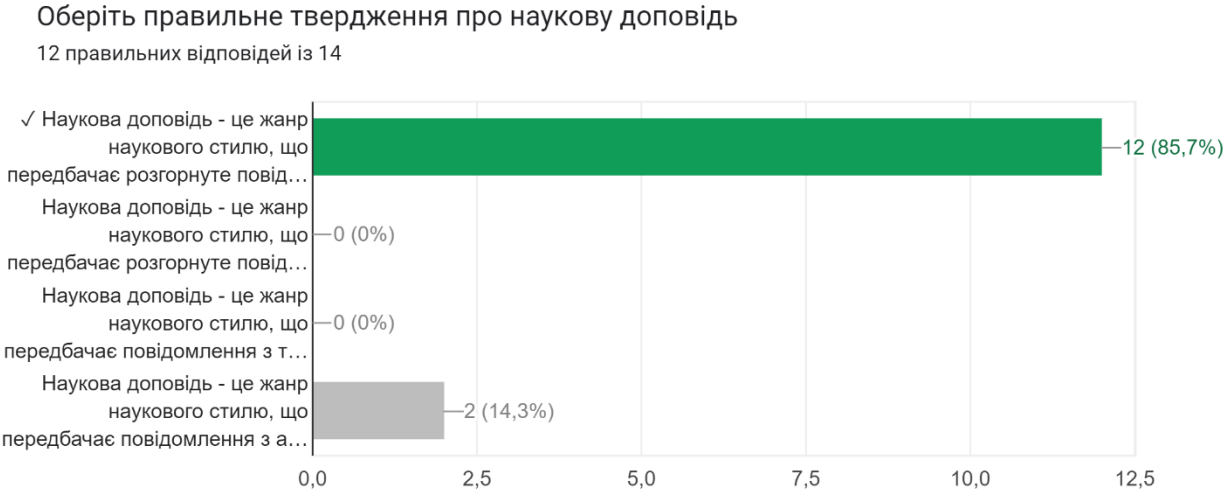

Рисунок 12. Відповідь на питання 1 опитування 2 (студенти 4 року навчання ОС "Бакалавр")

Рисунок 13. Відповідь на питання 9 опитування 2 (студенти 4 року навчання ОС "Бакалавр")

Загальний аналіз прогресу 10-класників у набутті умінь і навичок наукової комунікації підтверджує припущення про те, що технологія навчання за жанровим підходом дає відчутний результат і допомагає підготувати учнів до подальшого навчання у фахових коледжах та університетах. На початку експерименту 44,4% учнів не могли правильно дати визначення науковій доповіді як жанру наукового стилю, наприкінці експерименту ця кількість знизилася до 11,1% учнів.

Спочатку лише 66,7% опитуваних 10-класників виявили бажання навчитися грамотно створювати наукову доповідь, а в кінці експерименту кількість таких учнів зросла до 100%. Також десятикласники почали цікавитися слововживанням у науковому стилі, самостійно створювали цікаві метафори, наприклад *гроно дієприслівників*, *сонячне затемнення в морфології*, *каскад визначень*; навчилися використовувати наукові фразеологізми, а також жваво тренувалися в усному публічному мовленні, ставили питання до слухачів під час мовлення.

Зазначимо, що, незважаючи на наявність помилок, які все-таки зробили деякі учні в другому опитуванні, усі вони в післяекспериментальному обговоренні відгукувалися схвально про такий сценарій навчання і засвідчили, що почуваються більш упевнено і не вважають, що наукове мовлення не доступне для них.

Для перевірки впливу застосування навчальної технології на загальну успішність 10-класників з української мови було проведене порівняння семестрових оцінок з предмета до та після емпіричної фази дослідження (таблиця 1).

Таблиця 1. Середній бал успішності з української мови учасників експериментального навчання в 2023–2024 навчальному році

	Семестр 1 (до впровадження навчальної технології)	**Семестр 2 (після впровадження навчальної технології)**	**Приріст, %**
10-Б клас	7,8	8,4	11,1
10-В клас	8,1	9	7,7

Безперечно, не можна стверджувати, що приріст в оцінках зумовлений лише й виключно впровадженням технології навчання наукової комунікації за жанровим підходом в навчальний процес школи 277 міста Києва. Однак, учителі української мови вважають, що апробація технології була потужним організованим втручанням у традиційні умови навчання. Отже, вірогідно, загальні успіхи 10-класників можна пов'язувати в тому числі і з їхньою в цьому дослідженні.

Висновки та перспективи дослідження. У процесі дослідження здійснено теоретичне узагальнення досвіду впровадження жанрового підходу і технології навчання наукової комунікації 10-класників на уроках української мови. Запропонована авторками технологія містить комплекс вправ і завдань, складається з серії уроків, домашнього завдання, самостійної роботи, формує компетентність учнів у науковому стилі на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду і описується процесуальними, мовними, уснотекстовими й писемнотекстовими характеристиками. Для розуміння користі дидактичної технології для подальшого навчання старшокласників в університетах було проведене опитування студентів-філологів освітньої спеціальності Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У ході апробації інноваційного застосування технології навчання наукової комунікації в усній та писемній формах за системним і жанровим підходами його метою була перевірка ефективності 4-етапної структури технології та порівняння досягнень 10-класників із уміннями і навичками наукової комунікації студентів університету, які опановують академічне мовлення в одному з навчальних курсів бакалаврату. Результати засвідчили не лише істотний взаємозв'язок прогресу 10-класників у жанрі наукової доповіді, але й формування стабільних умінь і навичок мовити в науковому стилі, використовувати термінологію, наукові метафори, користуватися словником термінів, необхідних для реалізації сценарію наукової доповіді. Ця компетентність прислужиться старшокласникам для подальшого здобуття кваліфікації у вишах України.

Цікавим додатковим параметром став приріст успішності навчання з української мови у першому семестрі та другому семестрі навчального року 2023-2024 в 10-Б та 10-В класах, де впроваджувалася авторська технологія навчання наукової комунікації. Він становить відповідно 11.1% та 7.7 %. Зважаючи на відносно рівні стартові умови за критерієм успішності з української мови в обох класах, автори пов'язують прогрес із застосуванням інноваційної технології навчання. Практика колективної наукової доповіді дала старшокласникам змогу зрозуміти особливості наукового жанру і використати жанровий підхід для вдосконалення загальних навичок наукового спілкування, засвоїти важливі особливості наукового стилю української мови, використати різноманітні ресурси для складання тез доповіді й оформлення презентації. Додатковим здобутком експериментального навчання стало активне використання учнями невербальних засобів усного наукового мовлення, зокрема жестів заохочення, колективних вигуків схвалення і підбадьорювання під час доповідей.

Авторки засвідчують, що не вдалося досягти рівномірного прогресу в уміннях наукової комунікації в обох 10-х класах. Можна припустити, що однією із причин стала відсутність деяких учнів на першому ввідному уроці. Перспективним напрямком подальших досліджень цієї теми може бути створення технології навчання наукової доповіді іноземною мовою, залучення інших наукових жанрів, наприклад рецензії і коментаря.

Внесок авторів: Олеся Любашенко – огляд джерел і аналіз проблеми; методологія; висновки і перспективи дослідження: Владислава Лоза – створення та апробація технології, методичне забезпечення; Алла Горкуненко – збір емпіричних даних.

Список використаних джерел

Богданов, І. Т. (Ред.). (2021). *Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2021 року. Гуманітарні науки, 2*. БДПУ

Гриневич, Л. М, Морзе, Н. В., & Бойко, М. А. (2020). Наукова освіта як основа формування інноваційної компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання, 3*(77), 1–26. https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3980.

Грищенко, М. (Ред.). (2016). *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.* Міністерство освіти і науки України.

Іщенко, Н. (2014). Жанрова палітра наукової комунікації. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна, 42*, 67–69.

Київська міська рада. (2023, 23 жовтня). *Тиждень української писемності та мови: які заходи заплановані у столиці*. https://bit.ly/3VrdZ3R

Київська Мала академія наук. (б. д.). *Конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України*. https://kman.kyiv.ua /ua/Konkurs-zakhist-2022-2023.

Кравченко, Т. (2024). Інноваційні підходи до навчання наукової комунікації: досвід США та Великої Британії. *Актуальні питання у сучасній науці*, *4*(22), 939–950. https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-939-950

Луценко, В. (2023). Зміст і форми навчання наукової комунікації студентів технічних ЗВО. *Вісник науки та освіти*, *7*(13), 622–630. https://doi.org /10.52058/2786-6165-2023-7(13)-619-630

Мала академія наук України. (2022). *Платформа*. https://platform.man.gov.ua/

Мельник, Ю. (2012). Методика підготовки до наукової доповіді. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, *1*, 29–33.

Мех, Н. (2019). Жанросфера сучасної української наукової комунікації. *Мова і міжкультурна комунікація*, *1*, 64-73;

Мигаль, В. (2007). *Теорія і методи наукової творчості: Навчальний посібник*. Видавничий Дім "ІНЖЕК".

Прокопенко, Л. (2021). *Наукова комунікація як складник фахової діяльності: практикум для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання*. Букаєв

Романюха, М. В. (2021). Жанрово-стилістичні виклики у відтворенні англомовного наукового тексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. *Серія: Філологія, 4*9(2), 174–177. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.40

Сівіцька, С. П. (Ред.). (2021). *Філологія очима молоді. Збірник матеріалів І наукової учнівської конференції (27 квітня 2021 року).* Національний університет Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка. https://nupp.edu.ua/uploads/files/0 /events /conf/2021/1nuk-fou/zbirnik-materialiv.pdf

Яценко, Н. (2017). Жанрово-стильова специфіка наукової рецензії. *Українська мова*, *1*, 92–101.

Bhatia, V. (2002). A generic view of academic discourse. In J. Flowerdew (Ed.), *Academic*

discourse (pp. 31–49). Longman. https://doi.org /10.4324/9781315838069-9

Hood, S. (2004). Managing attitude in undergraduate academic writing: A focus on the introductions to research reports. In L. J. Ravelli & R. A. Ellis (Eds.), *Analysing academic writing: Contextualized frameworks* (pp. 24-44). Bloomsbury Academic. https://doi.org/10.5040/9781474211741.ch-003

Hood, S., & Forey, G. (2005). Introducing a conference paper: Getting interpersonal with your audience. *Journal of English for Academic Purposes*, *4*(4), 291–306. https://doi.org/10.1016/j.jeap.2005.07.003

Johns, A. M. (Ed.). (2001). *Genre in the classroom: Multiple perspectives* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781410604262

Kaur, K., & Mohamad Ali, A. (2017). Exploring the genre of academic oral presentations: A critical review. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, *7*(1), 152–162. https://doi.org /10.7575/aiac.ijalel.v.7n.1p.152

Liu, C., & Chen, M. (2022). A genre-based approach in the secondary school English writing class: Voices from student-teachers in the teaching practicum. *Frontiers in Psychology*, 13. https://doi.org /10.3389/fpsyg.2022.992360

Paltridge, B. (2012). Genre and English for specific purposes. In B. Paltridge & S. Starfield (Eds.), *The handbook of English for specific purposes* (pp. 347–366). Portico. https://doi.org /10.1002/9781118339855.ch18

Rowley-Jolivet, E., & Carter-Thomas, S. (2005). The rhetoric of conference presentation introductions: Context, argument and interaction. *International Journal of Applied Linguistics, 15*(1), 45–70. https://doi.org/10.1111/j.1473-4192.2005.00080.x

Toraman, S., Cox, K., Plano Clark, V. L., & Dariotis, J. K. (2020). Graduate students' current practices for writing a mixed methods research study abstract: An examination of Doctoral dissertation and Master's thesis abstracts in the ProQuest dissertations and theses GlobalTM database. *International Journal of Multiple Research Approaches*, *12*(1), 110–128. https://doi.org/10.29034 /ijmra.v12n1a4

van Enk, A., & Power, K. (2017). What is a research article?: Genre variability and data selection in genre research. *Journal of English for Academic Purposes*, *29*, 1–11. https://doi.org /10.1016/j.jeap.2017.07.002

Wallen, N., & Fraenkel, J. (2013). *Educational research*. Routledge. https://doi.org/10.4324 /9781410601001

References

Bogdanov, I. T. (Ed.). (2021). *Zbirnyk tez naukovykh dopovidey studentiv Berdyans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu na Dnyakh nauky 13 travnya 2021 roku. Humanitarni nauky* [*Proceedings of the scientific reports by students of Berdyansk state pedagogical university at the Science Days on May 13, 2021. Humanities*], *2*. BDPU (In Ukrainian).

Bhatia, V. (2002). A generic view of academic discourse. In J. Flowerdew (Ed.), *Academic discourse* (pp. 31-49). Longman. https://doi.org /10.4324/9781315838069-9

Hood, S. (2004). Managing attitude in undergraduate academic writing: A focus on the introductions to research reports. In L.J. Ravelli & R.A. Ellis (Ed.), *Analysing academic writing: Contextualized frameworks* (pp. 24–44). Bloomsbury Academic. https://doi.org/10.5040/9781474211741.ch-003

Hood, S., & Forey, G. (2005). Introducing a conference paper: Getting interpersonal with your audience. *Journal of English for Academic Purposes*, *4*(4), 291–306. https://doi.org/10.1016/j.jeap.2005.07.003

Hrynevych, L. M, Morze, N. V., & Boyko, M. A. (2020). Naukova osvita yak osnova formuvannya innovatsiynoyi kompetentnosti v umovakh tsyfrovoyi transformatsiyi suspilstva. [Scientific education as the foundation for developing innovative competence in the context of digital transformation of society]. *Informatsiyni Tekhnolohiyi i Zasoby Navchannya*, *3*(77), 1–26. https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3980 (In Ukrainian).

Hryshchenko, M. (Ed.). (2016). *Nova Ukrayinska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoyi shkoly* [*New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform*]. Ministry of Education and Science of Ukraine (In Ukrainian).

Ishchenko, N. (2014). Zhanrova palitra naukovoyi komunikatsiyi [The genre palette of scientific communication]. *Naukovi Zapysky Natsionalnoho Universytetu Ostrozka Akademiya*. Seriya: Filolohichna, *42*, 67–69 (In Ukrainian).

Johns, A. M. (Ed.). (2001). *Genre in the classroom: Multiple perspectives* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781410604262

Kaur, K., & Mohamad Ali, A. (2017). Exploring the genre of academic oral presentations: A critical review. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, *7*(1), 152–162. https://doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.7n.1p.152

Kyiv City Council. (2023, October 23). *Tyzhden ukrayinskoyi pysemnosti ta movy: Vaki zakhody zaplanovani u stolytsi.* [*Week of Ukrainian writing and language: What events are planned in the capital*]. https://bit.ly/3VrdZ3R (In Ukrainian)

Kyiv Small Academy of Sciences. (n.d.). *Konkurs-zakhyst naukovo-doslidnytskykh robit uchniv-chleniv Maloyi akademiyi nauk Ukrayiny* [*Competition-defense of research works of students-members of the Small academy of Sciences of Ukraine*]. https://kman.kyiv.ua/ua/Konkurs-zakhist-2022-2023 (In Ukrainian)

Kravchenko, T. (2024). Innovatsiyni pidkhody do navchannya naukovoyi komunikatsiyi: Dosvid USA ta Velykoyi Brytaniyi [Innovative approaches to teaching scientific communication: Experiences from

the USA and the UK]. *Aktualni Pytannya u Suchasniy Nautsi, 4*(22), 939-950. https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-939-950.(In Ukrainian)

Liu, C., & Chen, M. (2022). A genre-based approach in the secondary school English writing class: Voices from student-teachers in the teaching practicum. *Frontiers in Psychology*, 13. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.992360

Lutsenko, V. (2023). Zmist i formy navchannya naukovoyi komunikatsiyi studentiv tekhnichnykh ZVO. [The Content and forms of teaching scientific communication to students in technical universities.] *Visnyk Nauky ta Osvity, 7*(13), 620–630. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-619-630 (In Ukrainian)

Mekh, N. (2019).(n.d.) Zhanrosfera suchasnoyi ukrayinskoyi naukovoyi komunikatsiyi. [The genre sphere of contemporary Ukrainian scientific communication]. *Mova i Mizhkulturna Komunikatsiya*, *1*, 64-73 (In Ukrainian)

Melnyk, Y. (2012).(n.d.) Metodyka pidhotovky do naukovoyi dopovidi. [Emotions as the object of study in Linguistics]. *Teoriya i Praktyka Upravlinnya Sotsialnymy Systemamy: Filosofiya, Psykholohiya, Pedahohika, Sotsiolohiya. 1*, 29–33 (In Ukrainian)

Myhal, V. (2007).(n.d.) *Teoriya i metody naukovoyi tvorchosti: Navchalnyy posibnyk*. [*Theory and methods of scientific creativity*]. Vydavnychyy Dim "INZHEK" (In Ukrainian)

Paltridge, B. (2012). Genre and English for specific purposes. In B. Paltridge & S. Starfield (Eds.), *The Handbook of English for Specific Purposes* (pp. 347–366). Portico. https://doi.org/10.1002/9781118339855.ch18

Prokopenko, L. (2021). *Naukova komunikatsiya yak skladnyk fakhovoyi diyalnosti. Praktykum dlya zdobuvachiv pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity dennoyi formy navchannya* [*Scientific communication as a component of professional activity: A practicum for first-level (Bachelor's) degree seekers in full-time higher education*]. Bukayev (In Ukrainian).

Romanyukha, M.V. (2021). Zhanrovo-stylistychni vyklyky u vidtvorenni anhlomovnoho naukovoho tekstu [Genre and stylistic challenges in reproducing English-language academic texts]. *Naukovyy Visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu. Seriya: Filolohiya. 49*(2), 174–177. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.40 (In Ukrainian)

Rowley-Jolivet, E., & Carter-Thomas, S. (2005). The rhetoric of conference presentation introductions: context, argument and interaction. *International Journal of Applied Linguistics, 15*(1), 45–70. https://doi.org/10.1111/j.1473-4192.2005.00080.x

Sivitska, S.P. (Ed.). (2021). *Filolohiya ochyma molodi. Zbirnyk materialiv I naukovoyi uchnivskoyi konferentsiyi (27 kvitnya 2021 roku)* [*Philology through the eyes of young people. Proceedings of the 1st scientific student conference*]. National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2021/1nuk-fou/zbirnik-materialiv.pdf

Small Academy of Sciences of Ukraine. (2022). *Platforma* [*Platform*]. https://platform.man.gov.ua/

Toraman, S., Cox, K., Plano Clark, V. L., & Dariotis, J. K. (2020). Graduate students' current practices for writing a mixed methods research study abstract: An examination of Doctoral dissertation and Master's thesis abstracts in the ProQuest dissertations and theses GlobalTM database. *International Journal of Multiple Research Approaches*, *12*(1), 110–128. https://doi.org/10.29034/ijmra.v12n1a4

van Enk, A., & Power, K. (2017). What is a research article?: Genre variability and data selection in genre research. *Journal of English for Academic Purposes*, *29*, 1–11. https://doi.org/10.1016/j.jeap.2017.07.002

Wallen, N., & Fraenkel, J. (2013). *Educational research*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781410601001

Yatsenko, N. (2017). Zhanrovo-stylova spetsyfika naukovoyi retsenziyi. [Genre and stylistic specifics of academic review]. *Ukrayinska Mova*, *1*, 92–101. (In Ukrainian)

Отримано редакцією журналу / Received: 03.05.24
Прорецензовано/ Reviewed: 14.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 22.05.24

Додаток А
Пам'ятка "Наукова комунікація в жанрі наукової доповіді"

Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, що передбачає розгорнуте повідомлення з певної наукової теми; попередньо готується у вигляді тез, презентації, виголошується в аудиторії. У доповіді порушують актуальні наукові проблеми, питання, які є частиною теорії чи практики науки. Доповідь виголошують на уроці, зборах чи тематичному занятті гуртка, на учнівських конференціях.

Наукова доповідь буває *одноосібна* і *колективна*. У ***колективній доповіді*** співавтори розподіляють між собою підготовку структурних частин і планують послідовність доповідачів під час виголошення в аудиторії. З-поміж **вимог** до наукової доповіді основними є такі:

- наукова обґрунтованість,
- перевірений фактичний матеріал,
- переконливість висновків,
- використання наукового словника.

ПІДГОТОВКА НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

Здійснюйте підготовку доповіді (частини доповіді) у такій послідовності:

1) **читання й аналіз літератури, статей, підручників з теми доповіді;**
2) **підготовка тез або презентації;**
3) **виголошення доповіді в аудиторії.**

Щоб якісно підготувати наукову доповідь, дотримуйтеся такого плану:

1) з'ясуйте мету й завдання доповіді, ураховуючи цільову аудиторію;
2) сформулюйте тему та мікротеми, запишіть складний план;
3) доберіть й опрацюйте наукову літературу; зробіть тематичні виписки та запишіть тези;
4) визначте суперечливі питання, продумайте, як їх репрезентувати в доповіді;
5) визначте, які способи ілюстрації фактичного матеріалу доцільно використати для розкриття кожного пункту плану (мультимедійна презентація, таблиця, малюнки, схеми, діаграми, відеозаписи тощо);
6) продумайте оригінальний початок доповіді (*наприклад, досвідчені мовці радять починати доповідь із несподіваної для слухачів тези, риторичного запитання, приголомшливого факту*);
7) відповідно до мети доповіді сформулюйте висновки;
8) оформте тези або презентацію.

СТРУКТУРА НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

Доповідь зазвичай має трьохелементну структуру:

1) вступ,
2) основна частина,
3) висновки.

У **вступі** потрібно поінформувати про тему (наприклад, "*Використання прислівників-синонімів у науковому тексті"*) і звернутися до слухачів. Важливо підкреслити актуальність теми (можна сказати, приміром, що *українцям важливо урізноманітнювати мовлення, розповідаючи про певну проблему, наукове питання*). Крім цього, у вступі зазначають **мету** доповіді (наприклад, "*Метою цієї доповіді є визначення різновидів прислівників, які можуть бути використані як синоніми в науковому тексті"*).

В **основній частині** автор (автори) описує/ють усі частини доповіді згідно з планом доповіді та ілюструє/ють їх графічними матеріалами (діаграмами, рисунками, схемами, прикладами).

Наприклад:

1. Що таке прислівник?
2. Явище синонімії.
3. Особливості прислівників у науковому стилі.
4. Які прислівники вважати синонімами в науковому тексті (*розвивається швидко, стрімко, активно)?*
5. Які прислівники не є синонімами в науковому тексті *(розвивається хутенько, стрімголов, шалено)?*

У **висновках** необхідно підвести підсумки наукової доповіді, узагальнивши всі частини наукової теми.

Письмовий варіант доповіді називають **тезами доповіді.** Вони також містять додаткові елементи структури тексту, які мають бути оформлені та додані до основних елементів:

- титульний лист, на якому вказують ім'я і прізвище автора (авторів), тему, заклад чи установу;
- зміст доповіді, у якому фігурують усі структурні частини;
- список використаних джерел і літератури.

Презентацію доповіді готують у програмах Power Point, Canva та ін.

- Кожний слайд презентації відповідає структурній частині доповіді.
- Слайди варто оформлювати в одному стилі.
- Ілюстрації, графіки, схеми мають бути розбірливими і легко сприйматися візуально.

Виголошення доповіді.

Важливо не читати текст, представлений на слайдах, а коментувати його, додавати деталі, доповнювати і пояснювати інформацію.

ПРИКЛАД ТЕЗ НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

http://surl.li/ubpwt

ВИГОЛОШЕННЯ НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

Для того, щоб вас уважно слухали, доцільно застосовувати такі формальні прийоми:

- запитати в аудиторії, що слухачі знають про прислівник в українській мові (***риторичне запитання***);
- запитати слухачів, чи вжили б вони вислів "*Ця наукова проблема добряче набридає дослідникам, як муха в спасівку"'* (***елементи гумору***);
- дізнатися, чи відповідає науковому стилю запитання: *Невже ви й справді вважаєте що можна повторити тричі слово "актуально" в одному реченні, і від цього текст стане науковим?* (***використання жестів, міміки , усмішки, здивування***);
- коментуючи слайди презентації, необхідно звертати увагу слухачів на зміст кожного з них: *на цьому слайді ви бачите, тут зупинимося на…, ось приклади неправильного вживання... (**акценти)***.

ПРИКЛАД ПРЕЗЕНТАЦІЇ НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

Презентація: http://surl.li/ubpsz	**Коментарі до слайдів:** http://surl.li/ubpuh

МОВА НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

- Не забувайте структурувати науковий текст, використовуючи причинно-наслідкові зв'язки: *по-перше, отож, такий-то науковець стверджує, що, отже* тощо.
- У науковому стилі майже не використовують особові займенники у формах першої та другої особи, однак досить часто застосовують конструкції без підмета (наприклад, "*Відомо, що...*").
- У науковій доповіді прийнято мовити в першій особі множини: *вважаємо, наполягаємо, ми стверджуємо.*
- Науковий стиль характеризується логічною послідовністю викладу, упорядкованою системою зв'язку між частинами висловлювання, прагненням авторів до точності, стислості, однозначності, насиченості змісту.
- У доповіді висновки випливають зі змісту, вони є несуперечливі, а текст розбитий на окремі смислові відрізки, що відображають рух думки від часткового до загального або від загального до конкретного.

СЛОВНИК НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

ВСТУПНІ ФРАЗИ У НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

- Ця стаття присвячена темі (проблемі, питанню) …
- Стаття являє собою узагальнення (виклад, опис, аналіз, огляд) …
- У статті йдеться про (оцінку, аналіз, виклад, опис, узагальнення), представлена думка / позиція …
- Стаття ділиться на …, починається з …, закінчується …, складається з …
- Суть проблеми зводиться до того, щоб …
- Наша основна (головна) мета, наше (завдання) полягають в тому, щоб …

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ, УТОЧНЕННЯ ЗМІСТУ

- Автор зачіпає (ставить, висвітлює) такі проблеми …
- Автор зупиняється на таких проблемах (питаннях, фактах) …
- Праця автора стосується таких проблем (питань, фактів) …
- Сутність проблеми зводиться до … (полягає в …).
- Автор наводить джерела, підводить нас до висновку, робить висновок, підводить підсумок, говорить, стверджує …
- Автор аналізує, характеризує, розкриває недоліки, суперечності; автор пояснює, описує, називає, формулює, висуває гіпотезу, висловлює припущення, зупиняється, зазначає, підкреслює, виділяє спеціальне, приділяє увагу, стверджує, доводить …
- Автор вважає, дотримується думки, відстоює, поділяє погляди …
- Автор порівнює, зіставляє, протиставляє …

• Автор/ка погоджується (згоден/згодна), заперечує, сперечається, спростовує, полемізує, критикує, висуває аргументи, докази …

• Автор посилається, спирається, ілюструє, наводить приклад, цитує, обґрунтовує, має на увазі; пояснює це тим, що; бачить причину цього в тому, що …

• За словами …, автор писав (відзначав, вважав) …, як стверджує автор (повідомляє, вважає) …

ОЦІНЮВАННЯ ПРАЦІ В НАУКОВОМУ СТИЛІ

• Основна (головна) цінність роботи (складається, полягає) в …

• Перевагою (недоліком) роботи є …

• До переваг (недоліків) роботи належать …

• Заслуга автора полягає (полягає) в тому, що …

• Робота має велике (теоретичне, практичне) значення.

• З теоретичної (практичної) позиції важливо …

• Не можна (не) погодитися з, викликає заперечення (сумніви), не зовсім зрозуміло (спірно, вимагає дискусії) …

• Бажано (корисно, доцільно) було б …

ОСНОВНА ЧАСТИНА НАПИСАННЯ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

• По-перше, по-друге, по-третє …

• Основне, головне, основна теза …, найважливішим є, істотно…

• Звернемо увагу на …, істотно те, що …

• Слід зазначити (врахувати) …

• Зазвичай, переважно, найчастіше, характерно, типово, найбільш поширений …

• Звернемо увагу, серед (чого), зауважимо, що стосується, слід виділити, необхідно підкреслити, підкреслимо.

• Крім того, при цьому, додамо, слід додати …

• На додачу до всього згаданого (зазначеного)…

• Одночасно, поряд з тим, ідентичне явище являє собою …

• Один з … це … зокрема, один з … постає …

• Водночас, з одного боку, з іншого боку, навпаки, в свою чергу, в зв'язку з цим аналогічним чином, для порівняння візьмемо …

• Загалом, одним словом, отже, у підсумку, узагальнюючи …

• Ілюструємо це положення, як ілюстрацію використовуємо …, у застосуванні до …, … демонструємо прикладом

• Точніше, іншими словами, краще сказати, так би мовити; зрозуміло, що…,
а саме, в іншій термінології …

• Навіть, тільки лише, особливо, саме в цьому, тут, найбільш помітний, підкреслимо

• як ми спробували показати…

• Вважаємо, що …, на наш погляд, беремо сміливість стверджувати,

• Ми вважаємо за краще говорити, автор вважає, на нашу думку, (глибокому) переконання …

ВИСНОВОК У ЗАКЛЮЧНІЙ ЧАСТИНІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

• Суть викладеного зводиться до …

• Наприкінці варто наголосити (зазначити, підкреслити, зупинитися) …

• Висновок є логічним, бо…

• Із зазначеного випливає …

• Врешті-решт, кінець кінцем

• Отже…

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НАУКОВОГО СТИЛЮ

• абсолютна більшість
• акцентувати увагу
• поза сумнівом
• без винятку
• незліченна кількість
• з огляду на те, що
• через те, що
• у цьому випадку
• значною мірою
• у крайньому разі
• у загальних рисах
• відігравати роль
• із зазначеного випливає
• мати на меті
• є всі підстави вважати
• зважати на похибку
• як було зазначено
• незаперечний факт
• неодмінна умова
• можна зробити висновки
• сформулювати правило
• результати експерименту

- в окремих випадках
- на відміну від
- на підтвердження
- у низці випадків
- попередні висновки
- як показав аналіз
- у зв'язку з тим, що
- унаслідок того, що

НАУКОВІ МЕТАФОРИ

- наукові артефакти
- центр тяжіння
- сива давнина
- золота проба
- за гамбурзьким рахунком
- наріжний камінь
- золоті слова
- генетичний код
- дерево життя
- комп'ютерний мозок

Додаток Б

Опитувальник 1 "Перевірка знань, умінь з наукової комунікації та мотивації до експериментального навчання"

1. Як ви використовуєте науковий стиль мовлення? (можливі кілька відповідей)

☐ Я читаю статті, тексти підручника, матеріали в інтернеті, дивлюся наукові документальні фільми
☐ Я беру/ брав/брала участь у роботі МАН
☐ Я готував/готувала наукові доповіді на уроках з української мови
☐ Я готував/готувала наукові доповіді з інших предметів
☐ Я не використовую науковий стиль

2. Оберіть правильне твердження.

- Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовують у галузі науки й освіти.
- Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовують у галузі науки, освіти, масмедіа та політичній діяльності.
- Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який характеризується чіткою логікою викладення думок, експресивністю, використанням термінології.
- Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовують для впливу на думку читача.

3. Оберіть рядок, де подано особливості наукового стилю:

- загальновживані слова, експресивність, неповні речення, наявні жаргонізми/вульгаризми, дозволяється неправильна вимова;
- уживання термінів, чітка структура тексту, логічність, однозначність уживаних слів, використання складних речень, карт, схем, таблиць;
- нейтральна лексика, прямий порядок слів, точність і лаконічність, стандартний початок та кінець, використання мовних штампів і кліше;
- використання емоційно забарвлених слів, логічне викладення інформації з метою переконання слухачів, чіткий спосіб викладення думок, риторичні запитання, спонукальні речення;
- лексика різноманітна, естетичний вплив на читача, експресивність, змішування лексичних і граматичних стилів.

4. Де використовують науковий стиль?

- художня література;
- наука, техніка, виробництво;
- засоби масової інформації;
- державно-політичне, економічне життя, законодавство, адміністративно-господарська діяльність.

5. Що таке наукова доповідь?

- Це текст, який потрібно написати.
- Це текст, який потрібно прочитати.
- Це текст, який потрібно написати і прочитати вголос.
- Це текст, який потрібно написати і виголошувати, спираючись на презентацію чи нотатки.

6. Чи хотіли б ви навчитися грамотно готувати наукову доповідь?

- Так, мені це точно знадобиться в житті.
- Так, це не зайве.
- Чому б ні, колись це стане у пригоді.
- Ні, мені це не буде потрібно.

7. Вкажіть висловлювання, які б ви вжили у своїй науковій доповіді (можливі дві відповіді).
- Я рахую, що; у кінцевому рахунку, виключення.
- Я переконаний, що; у підсумку, для наочності.
- Підводити підсумки, прийняти участь, щодо цього.
- Взяти участь, підсумувати, виняток.

8. Вкажіть неправильне термінологічне словосполучення:
- діюче законодавство;
- текстовий редактор;
- логічна операція;
- наукове дослідження.

9. Призначення усної форми наукової доповіді:
- переконання слухача у своїй думці;
- привернення уваги слухача до певної проблеми/теми;
- створення бесіди, дискусії;
- чітке сприйняття за допомогою інтонації, темпу вимови, паузи.

10. Як характеризується підготовлена усна доповідь?
- Чітка структура висловлювання.
- Імпровізовані відповіді.
- Довгі паузи, що заповнюються словами "ну", "гм", "ем".
- Спонтанність.

11. Оберіть правильне поєднання слів:
- експериментальне дослідження;
- багаточисельні спостереження;
- принципове запитання;
- вичерпана інформація.

12. Якби перед Вами були видатні науковці, чи зважилися б Ви виголошувати доповідь перед ними?
- Так.
- Ні.

Додаток В
Опитувальник 2 "Перевірка знань і вмінь з наукової комунікації після експериментального навчання"

1. Оберіть правильне твердження про наукову доповідь.
- Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, що передбачає розгорнуте повідомлення з певної теми; виголошується в аудиторії.
- Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, що передбачає розгорнуте повідомлення з певної теми, не виголошується в аудиторії.
- Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, що передбачає повідомлення з теми, що не є актуальною та не потребує вирішення.
- Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, що передбачає повідомлення з актуальної наукової проблеми, що потребує розв'язання. Не виголошується в аудиторії.

2. Виберіть фразеологічні звороти, які вживають у науковій доповіді.
- Кривити душею, вибитися в люди, кирпу гнути, хай йому грець, ні сіло ні впало.
- Мати вплив, домогтися успіхів, широким фронтом, надавати допомогу, почесний обов'язок.
- Оголосити догану, заслухавши й обговоривши, узяти до уваги, порядок денний, прийняти рішення.
- Можна зробити висновки, сформулювати правило, наслідки експерименту, попередні висновки, як показав аналіз.

3. Вкажіть висловлювання, які б ви вжили у своїй науковій доповіді (можливі дві відповіді).
- ☐ Я рахую, що; у кінцевому рахунку, виключення.
- ☐ Я переконаний, що; у підсумку, для наочності.
- ☐ Підводити підсумки, прийняти участь, щодо цього.
- ☐ Взяти участь, підсумувати, виняток.

4. Знайдіть наукові метафори.
- Грім розсердився, вишня пишається білим цвітом, осінь ходить, іде дощ, вис вітер.
- Білий світ, рука долі, дно життя, хвіст літака, чорна душа.
- Царство рослин, екватор клітини, дрібний підприємець, шлюбні танці, риба-пилка.
- Час біжить, тепла атмосфера, гроші тануть, чутки ходять, грудка суму.

5. Які терміни-словосполучення ви використали б у своїй науковій доповіді?
- Доконаний вид, рівнобедрений трикутник, снотовидний собака, корінь квадратний.
- День Соборності України, Різдво Христове, швидка допомога, корупційні схеми.
- Комплексні заходи, превентивний удар, теорія ймовірності, запалення легень.
- Чистий четвер, мінлива хмарність, поривчастий вітер, День народження.

6. Оберіть правильне твердження.
- В усному науковому мовленні наголос не відіграє важливої ролі.
- В усному науковому мовленні наголос відіграє важливу роль.
- В усному науковому мовленні немає наголосів.
- В усному науковому мовлені роль відіграє тільки словесний наголос.

7. Оберіть рядок, де всі словосполучення с правильними:
- область науки, об'єм знань, в силу обставин;
- провідна установа, вищий учбовий заклад, задавати питання;
- представляю спробу, навести приклад, насамперед;
- ставити запитання, галузь науки, через обставини.

8. Чи хотіли б ви навчитися грамотно готувати наукову доповідь?
- Так, мені це точно знадобиться в житті.
- Так, це не зайве.
- Чому б ні, колись це стане у нагоді.
- Ні, мені це не буде потрібно.

9. Оберіть рядок, де правильно зазначено структуру наукової доповіді:
- вступ, основна частина, висновки;
- основна частина, висновки, вступ;
- вступ, висновки, основна частина;
- основна частина, вступ, висновки.

10. Які б структурні елементи ви додали б у вступ наукової доповіді?
- тему, актуальність роботи, мету;
- тему та мету;
- актуальність та мету роботи;
- тему та актуальність роботи.

11. Оберіть усі рядки, де зазначено вимоги щодо виголошення наукової доповіді (можливі три відповіді).

☐ Читати тези наукової доповіді під час виголошення, говорити просто, чітко, зрозуміло, переконливо.

☐ Дотримуватися логічного викладу думок.

☐ Будувати смислові зв'язки між частинами тексту, переходи від одного аспекту проблеми до іншого, від одного доповідача до іншого.

☐ Говорити стримано, монотонно, не використовувати міміку та жести не вживати риторичних запитань.

Olesia Liubashenko (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-8167-0940
Vladyslava Loza (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0005-1382-1136
Alla Gorkunenko (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0001-0071-560x

TEACHING SCIENCE COMMUNICATION IN HIGH SCHOOL AND UNIVERSITY THROUGH A GENRE-BASED APPROACH

Background. *In the last decade, the focus has been on improving science communication when presenting research results or teaching specific topics in school and university programs through student participation. A genre-based approach has been employed in both oral and written forms. In the context of educational reforms in Ukraine, secondary schools are actively adopting innovative teaching methodologies to provide students with a comprehensive scientific education. Undoubtedly, these advancements call for improvements in students' science communication skills.*

The objective *of this paper is to present and discuss the outcomes of integrating science communication training in the genre of scientific presentation as part of the curriculum in high specialised schools and*

universities. The framework suggests employing Ukrainian language instruction based on a genre approach using a model developed by the authors.

Method. *The study was conducted based on the methodological principles outlined by Norman Wallen and Jack Fraenkel (2013). The empirical phase took place from January to April 2024, involving two 10th-grade students at Specialized School 277 of Kyiv. A total of 17 learners voluntarily participated in the experimental training. Additionally, 14 fourth-year bachelor's students from Taras Shevchenko National University of Kyiv, specialising in "Theory and Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign Languages and Literature in Secondary School," participated in a final survey. The survey was conducted with the consent of the school and university students and did not impact their grades in any subjects. It was carried out in classrooms to mitigate external influences on the results.*

Results and discussion. *The instructional methodology for enhancing students' science communication skills is implemented in four stages: 1) acquainting students with the features of scientific language style of in Ukrainian and the genre of scientific reporting as well as facilitating mastery of scientific terminology, phraseology, and metaphors; 2) providing guidance for the preparation of a scientific report in oral and written forms; 3) analysis of procedural, linguistic, and textual characteristics of science communication; 4) engaging students in a collective presentation and discussion of a scientific report.*

After the experimental training, roughly 92% of students grasped the structure of scientific reporting, and about 78% acquired scientific vocabulary and the principles of scientific communication. The accuracy in identifying scientific genres approached that of university students, reaching 89% of the total participants.

Following the experimental training, approximately 92% of students demonstrated comprehension of the structure of scientific reporting, with around 78% acquiring scientific vocabulary and developing an understanding of the principles of science communication. The accuracy in identifying scientific genres among the participants reached 89%, approaching that of university students.

Keywords: *educational technology, genre-based approach, scientific communication, genre of scientific presentation, language teaching.*

BIOS

Olesia Liubashenko, PhD in Applied Linguistics, DSc in Education, Full Professor, Department of Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures. Her areas of research interests: communication interaction, teaching and learning strategies, professional discourse.

E-mail: alessialiubashenko@gmail.com

Vladyslava Loza, Mgr "Theory of education and neaching vethodology of Ukrainian language, literature, and a foreign language in professionally oriented School" at National Taras Shevchenko University of Kyiv. Her areas of research interest include methods and techniques of teaching Ukrainian and English, academic speech and writing, language teaching.

E-mail: lozavladyslava@gmail.com

Alla Gorkunenko, Methodologist teacher at School 277 in Kyiv. Her interests include innovative methods of teaching Ukrainian language and literature in secondary school, and improving students' scientific communication.

E-mail: allagorkunenko@gmail.com

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

УДК 37.04; 808.2

В'ячеслав Шовковий (Україна)
ORCID ID: 0000-0003-4876-2162
Сергій Шовковий (Україна)
ORCID ID: 0009-0005-2496-4888

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПИСЬМОВОГО ТВОРУ-РОЗДУМУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто теоретичні засади створення методики навчання української мови, зокрема увагу сфокусовано на розвитку аргументативного мовлення і написанні твору-роздуму учнів старшої школи. Визначено, що навчання твору-роздуму має здійснюватися на засадах компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, лінгвосоціокультурного, інтегративного та особистісно орієнтованого дидактичних підходів, на основі принципів свідомості, науковості й свідомості, індивідуалізації й доступності, взаємозв'язку навчання мови й мовлення, наочності, міцності, активності, інтеграції мовного матеріалу в мовленнєвий, уваги до мовного та мовленнєвого матеріалу. Ключовими методами навчання визначено метод пояснення, метод мозкового штурму, метод аналізу мовленнєвого матеріалу, метод вправляння, метод самоорганізації навчання, метод самоконтролю.

Ключові слова: *твір-роздум, аргументативне мовлення, методика навчання української мови, дидактичний підхід, метод навчання.*

Вступ

Постановка проблеми. Розвиток мовлення учнів старшої школи посідає важливе місце в системі філологічної підготовки. В особистості віком 15–17 років добре розвинені розумові процеси – пам'ять, мислення, увага. Учні цього віку можуть опрацьовувати великі обсяги інформації, здійснювати різноманітні операції – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизацію, класифікацію. Саме у старшій школі здійснюється перехід до дорослого життя, до здобуття професії. Усе це потребує хорошого словникового запасу та належного рівня усного й писемного мовлення.

Програмою з української мови передбачено, що "мовленнєва змістова лінія спрямована на "формування і розвиток мовленнєво-мисленнєвих здібностей та умінь: формування умінь переконувати, спростовувати чужі аргументи, обґрунтовувати власну позицію з наведенням системи аргументів; відповідно до поставленої мети здійснювати цілеспрямований пошук інформації у джерелах різного типу і критично оцінювати її достовірність; робити висновки з прочитаного або почутого" (Українська мова. Програма, с. 18). Тож розвиток аргументативного мовлення у старшій школі є однією із пріоритетних цілей у контексті формування та розвитку комунікативної компетентності школярів. Уміння аргументувати, обстоювати свою позицію, добирати при цьому належні мовні засоби дають змогу успішно здійснювати комунікацію, досягати своїх цілей та успіхів у комунікації. Формування вмінь аргументативного мовлення учнів старшої школи здійснюється шляхом продукування текстів, зокрема і письмових, тобто творів-роздумів.

Твір-роздум розуміємо як текст (якому властиві такі характеристики – зв'язність, цілісність, завершеність, структурна організованість), у якому учні викладають власний погляд на проблему (обґрунтовують надане положення-тезу, повністю або частково спростовують її, полемізують навколо тези, висловлюють авторську позицію), дотримуючись належної структури та використовуючи відповідні мовні засоби. Навчання письмового твору – складний і тривалий процес, що передбачає не лише наявність в учнів мовних і мовленнєвих компетентностей,

але й ерудиції, обізнаності в літературі, історії, соціальних процесах, умінь опрацьовувати інформацію з різних джерел, здійснювати логічний виклад думок. Попри значні напрацювання в галузі навчання писемного мовлення нині потребують уточнення теоретико-методичні засади (підходи, принципи, методи) навчання письмового твору-роздуму старшокласників. Потреба нашої держави у випускниках середніх шкіл з високим рівнем компетентності в писемному мовленні та недостатній рівень її сформованості у значної частини учнів у необхідність уточнення теоретико-методичних засад навчання письмового твору-роздуму зумовлюють *актуальність дослідження.*

***Огляд останніх досліджень і публікацій*.** Розвиток мовлення учнів є одним із пріоритетних завдань сучасної школи, адже мовлення людини є важливим фактором її інтелектуального та духовного розвитку. Багате мовлення, великий словниковий запас дають змогу людині здобути якісну освіту, якісно сприймати, аналізувати, передавати інформацію, виражати свої емоції, почуття. Добре розвинене мовлення є якісною візитівкою людини, яка дозволить у перспективі розвиватися у професійному плані, встановлювати різнобічні контакти, досягати цілей у спілкуванні з іншими людьми. У царині методики навчання української мови набуто чималого досвіду в напрямі розвитку мовлення учнів: 1) визначено пріоритетні напрями розвитку мовлення (Пентилюк та ін., 2012); окреслено низку вмінь, необхідних для написання твору (Вашуленко, 2011; Караман, 2000); обґрунтовано принципи навчання писемного мовлення (Біляєв, 2005; Караман, 2000; Пентилюк, 2004); визначено методи навчання; створено класифікацію учнівських творів (Коваль та ін., 2002; Костів, Сколоздра-Шепітко, 2018); розроблено класифікацію уроків розвитку мовлення (Костів, Сколоздра-Шепітко, 2018); розроблено додаткові види робіт з розвитку зв'язного мовлення (Пентилюк та ін., 2012), а також типи вправ з розвитку мовлення (Біляєв, 2005). У працях вітчизняних науковців також описана система роботи над твором, де виділено вісім етапів: 1) підготовча робота до написання твору; 2) повідомлення теми майбутнього твору, актуалізація знань учнів, необхідних для написання твору, обговорення з учнями; 3) бесіда за метою твору, систематизація та актуалізація матеріалу, проєктування змісту твору в цілому, моделювання структурних компонентів твору; 4) складання плану твору; 5) мовна підготовка тексту; 6) написання твору учнями, спостереження вчителя за роботою учнів, надання індивідуальної допомоги; 7) самоперевірка, вдосконалення тексту учнями; 8) зачитування та аналіз кількох учнівських творів (Вашуленко, 2011; Караман 2000; Коваль та ін., 2002; Костів, Сколоздра-Шепітко, 2018; Пентилюк, 2004). Розроблено також вимоги до змісту, композиції, мови, зовнішнього оформлення твору (Пентилюк та ін., 2012). Проте окремі аспекти потребують уточнення – зокрема окреслення підходів до навчання твору-роздуму, принципів навчання та новітніх методів навчання.

Мета статті – окреслити методичні засади навчання письмового твору-роздуму з української мови учнів старшої школи, що передбачає виконання таких *завдань*:

- визначити й інтерпретувати дидактичні підходи до створення методики навчання розвитку писемного (аргументативного) мовлення;
- обґрунтувати низку методів для забезпечення результативності методики навчання старшокласників написання твору-роздуму українською мовою.

***Методологія дослідження*.** Головними загальнонауковими методами дослідження слугують: елементарно-теоретичний аналіз, інтерпретація та абстрагування. У процесі дослідження використано положення, викладені співавторами колективної монографія за редакцією Мартіна Шіпмана

"Дослідження в освіті" (Shipman, 2005). Зокрема до уваги взято висновки про:

- системну методологічну організацію досліджень з методики навчання та врахування її впливу на практику навчального процесу;
- визначення керівних принципів створення методики навчання перед її впровадженням у навчання;
- необхідність інтерпретації дидактичних підходів для забезпечення більшої обґрунтованості доказів апробації методики.

Метод дослідження визначено також за позицією Памели Мосс (Moss, 2005) про науково обґрунтоване дослідження і його критерії, зокрема:

- розроблення принципів, за допомогою яких будь-яка методика може бути не лише оцінена, але й критикована в науковій спільноті;
- визначення методів організації навчання, які вчителі та учні повинні обирати для реалізації програми навчального предмета.

Методологічним підґрунтям дослідження також визначено положення, які висловив Раджіш Патак (Pathak, 2008), про:

- врахування принципів і методів у створенні методик навчання, ой що необхідне для освітнього планування і дотримання процедури їх упровадження в навчання;
- інтелектуальні інструменти, якими служать вихідні позиції створення навчальної методики і які допомагають упоратися з проблемами, які виникають на уроці, у виконанні вправ і завдань, під час підготовки шкільних проєктів;
- забезпечення більш ефективного результату застосування методів і прийомів у класі завдяки дотриманню низки методичних принципів;
- залежність параметрів визначення ефективності навчальної методики та оцінки різних методів її аналізу від методологічних засад, на яких вона ґрунтується.

Результати дослідження та їх обговорення. Підхід є базисною категорією методики, він проєктує загальну парадигму навчання. У навчанні мови існує чимало підходів – компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, лінгвосоціокультурний, інтегративний, особистісно орієнтований, когнітивний, прагматичний, тематичний, текстоцентричний (Голуб, 2015; Карпова, 2016; Кулик, 2013; Кухарчук, 2005; Лук'яник, 2012; Ніколаєва, 2013). Варто відзначити, що нині в лінгводидактиці склалася тенденція до організації навчального процесу з позиції комплексу підходів. Навчання написання твору-роздуму так само стоїть на підвалинах кількох підходів. Логіка процесу навчання написання твору вказує на потребу орієнтуватися на компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, лінгвосоціокультурний, інтегративний, диференційований підходи.

Зокрема, з позиції *компетентнісного* підходу навчання написання твору розглядаємо як процес і результат компетентності в письмі, яка, окрім необхідних знань композиції твору-роздуму, метатекстових референтів, вимог до змісту та структури, знань з історії, мистецтва, літератури, обізнаність у соціальних процесах; лексичних, граматичних, орфографічних, стилістичних, пунктуаційних навичок, умінь композиційного та логічного характеру; охоплює ще й низку інших особистісних характеристик учня – навчальна автономія, рефлексія (готовність до самоаналізу та самооцінки), креативність мислення, творчість, стресова стійкість, організованість, уміння планувати свій час тощо. Саме сформованість останніх характеристик може відігравати ключову роль у написанні якісного твору, тому вони мають бути предметом навчання школярів.

Комунікативно-діяльнісний підхід вважають нині ключовим у навчанні мови. Суть цього підходу полягає в тому, що оволодіння комунікацією є метою навчання і способом навчання (тобто ця мета досягається шляхом виконання системи комунікативних вправ і завдань). Комунікативна компетентність формується з багатьох інших компетентностей, серед яких – компетентність у письмі. Вона

передбачає наявність знань, навичок, умінь, особистісних характеристик, що зумовлюють здатність і готовність висловлювати свої думки письмово: з одного боку – фіксувати їх, занотовувати, а з іншого – продукувати тексти, що належать до певного функціонального типу мовлення, стилю, жанру тощо.

Написання твору-роздуму є процесом створення власного мовленнєвого продукту, який має ознаки роздуму (функціональний тип мовлення), есе (жанр), публіцистичного стилю (стиль), якому властива певна структура та лінгвостилістичні засоби. Відповідно, вважаємо, що уміння писати твір-роздум є фрагментом письмової комунікації, цих умінь набувають у процесі практики, організації написання такої кількості творів під керівництвом викладача, яка призведе до відповідної автономної діяльності, сформує належний рівень самоаналізу та самооцінки.

Діяльність нині є аксіомою навчання: будь-якого виду діяльності людина навчається шляхом вправляння в цьому ж видові діяльності як загалом, так і компонентам цієї діяльності. Відповідно до цього предметом спеціального навчання має стати:

- кожен функціональний різновид твору-роздуму (обґрунтування, повне спростування, часткове спростування);
- кожен компонент (теза, аргументи, приклади, висновки);
- кожен різновид структурного компонента (різновиди тези, антитеза, аргумент / контраргумент, види аргументів);
- метатекстові засоби репрезентації структурних компонентів твору;
- зв'язність, логічність, послідовність тощо.

З огляду на це методика навчання написання твору-роздуму має містити комплекси вправ і завдань, для тренування: структурування твору, написання окремих фрагментів твору, створення цілісного тексту.

Лінгвосоціокультурний підхід орієнтований на інтегроване навчання мови й культури, які розглядаються в тісному взаємозв'язку. Культурний складник мови репрезентований у екстралінгвальних країнознавчих знаннях, мовних одиницях, комунікативних ситуаціях. У творі-роздумі культурний компонент найбільш яскраво репрезентований у змістовій частині (учень використовує у творі літературні, історичні, соціальні, мистецькі фрагменти культури) та мовних засобах (використання лексичних одиниць, у яких культурні семи формують денотат або відображені в конотативних значеннях, використання фразеологізмів і паремій, використання метатекстових засобів, властивих тільки українській мові). Екстралінгвальні країнознавчі знання є обов'язковим компонентом твору-роздуму в композиційній частині "приклади", де учні мають не просто навести приклади з історії, мистецтва, літератури, але й продемонструвати свою ерудованість, обізнаність у літературному, історичному, соціальному, мистецькому процесах України та світу.

Лінгвосоціокультруний підхід до навчання написання твору передбачає паралельне опанування учнями історії та літератури, удосконалення умінь аналізувати літературні й історичні явища, факти, процеси.

Інтегративний підхід спрямований на інтеграцію (поєднання) певних компонентів. Найпоширеніша в лінгводидактиці міжпредметна інтеграція, у межах якої поєднуються елементи кількох предметів. Інтегративний підхід до навчання написання твору-роздуму реалізується в контексті лінгвосоціокультурного підходу й передбачає поєднання навчання мови з літературою, культурою та історією, суспільними процесами. Інтегративний підхід реалізується набагато простіше, якщо учні паралельно вивчають українську літературу та історію України й паралельно набувають відповідних знань і вмінь, які можна застосовувати під час написання твору. У процесі написання твору необхідно активізувати історичні та літературні знання учнів, учити правильно їх використовувати у творі. Проблему інтегрованого навчання

української мови з літературою, історією можна розв'язувати шляхом добору та використання
літературно-історичного матеріалу у вправах і завданнях з української мови, аналізувати мовні явища на літературному матеріалі, що містить найбільш змістовні фрагменти, які відображають ідею твору, основні мотиви, проблематику; на історичному матеріалі, що охоплює найважливіші історичні події в житті українського народу, висвітлювати в історичному матеріалі морально-етичний бік певних подій; на матеріалі, що містить інформацію суспільного характеру. Інтегративний підхід дає змогу наповнити твір цікавими та влучними прикладами, що допоможе учневі виявити свою ерудицію та обізнаність в питаннях літератури, історії, соціальних процесів.

Особистісно орієнтований підхід спрямований на урахування індивідуальних особливостей учнів – мотивації, здібностей, творчості, рівня автономії та навченості, рівня сформованості навчальних стратегій. У школі навчаються учні з різними індивідуальними особливостями, тому диференціація прийомів роботи є вкрай важливою у навчальному процесі. Особистісно орієнтований підхід до навчання написання твору можна реалізувати за умов урахування:

- рівня навченості: одні учні мають добре сформовані уміння структурно-композиційного та логічного характеру, лексичні, граматичні й орфографічні навички, знання літератури, історії, суспільних явищ; інші слухачі – значно нижчий рівень або взагалі не володіють уміннями писати твір такого характеру;
- здібностей і творчості учнів: частина учнів мають хороші творчі та літературні здібності, в інших наявні складнощі у викладенні своїх думок, вони спілкуються простими реченнями, не використовують фігури мовлення;
- рівня автономії: частина учнів спроможна працювати над твором повністю автономно, однак багато учнів потребують значної допомоги вчителя;
- рівня сформованості навчальних стратегій: учні з високим рівнем навчальних стратегій характеризуються здатністю швидко й оперативно знаходити інформацію, планувати свою роботу, керувати процесом написання твору, ефективно розподіляти час, розв'язувати проблеми, з якими вони стикаються, правописного, інформативного, лексико-граматичного характеру.

Диференціація за таких умов забезпечується різними функціями вчителя, який бере до уваги, що:

- учні з високим рівнем автономії, навченості, володіння навчальними стратегіями зазвичай потребують лише певного корегування своїх знань й умінь з боку вчителя;
- учні з низьким рівнем автономії, навченості, володіння навчальними стратегіями – постійного втручання вчителя в процес написання твору.

Учням з низьким рівнем володіння літературними, історичними та суспільними знаннями необхідно рекомендувати читати додаткову літературу; учням з низьким рівнем правописної, лексичної та граматичної компетентності необхідно давати відповідні вправи та завдання протягом усього курсу; учням, які мають проблеми з логікою викладення інформації – вправи та завдання на відновлення логічності та послідовності тексту.

Учнів з добре розвиненими творчими здібностями варто підтримувати в їхніх творчих намаганнях. І навпаки, в учнів з низьким рівнем творчості необхідно розвивати уміння розгортати свою думку, розширювати речення, використовувати фігури мовлення, засоби текстового зв'язку.

Під час навчання учнів з високим рівнем навчальної автономії учитель має обмежитися лише консультативно-коригувальними діями, натомість учням з низьким рівнем навчальної автономії вчитель має надавати належну допомогу, тим самим здійснювати поступовий перехід від жорсткої регуляції процесу навчання до самостійності. Автономія в написанні твору є вкрай важливим

фактором, адже завдяки автономії учні зможуть у найвідповідальніший момент мобілізувати всі свої сила й уміння.

Одночасно з написанням твору та розвитком навчальної автономії необхідно приділяти значну увагу формуванню навчальних стратегій, зокрема – метакогнітивних, пов'язаних із плануванням та реалізацією процесу написання твору.

Ефективність методики навчання залежить від дотримання принципів навчання. Аналіз наукової літератури показує, що в педагогіці обговорюються принципи, які служать опорними точками організації навчального процесу для вчителів та школярів (Вашуленко, 2011; Ніколаєва, 2013). Вченими обґрунтовано такі принципи навчання писемного мовлення: науковості й свідомості, систематичності й послідовності, цілепокладання, дотримання єдності змістової й процесуальної сторін у навчанні, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації й доступності, наступності й перспективності; взаємозв'язку навчання мови й мовлення; єдності розвитку мовлення й мислення; мотивації мовленнєвої діяльності; функціонально-комунікативної спрямованості навчання та функціонально-стилістичної диференціації мовлення; взаємозалежності усного й писемного мовлення та випереджаюче навчання останнього; свідомості й самоорганізації; органічного поєднання роботи з редагування з вивченням теорії тексту, синтаксису, лексики, фразеології і словотвору (Біляєв, 2005; Пентилюк, 2004; Караман, 2000). Спробуємо визначити найбільш вагомі принципи навчання, дотримання яких сприятиме оптимальному навчанню написанню твору-роздуму.

Принцип науковості та свідомості: з одного боку, у процесі написання твору учень має використовувати науково визнану та підтверджену інформацію під час наведення аргументів і прикладів, дотримуватися структурно-стилістичної організації твору; з іншого боку, він зможе написати якісний твір за умови усвідомлення його структури та вимог до змісту, стилю, логіки викладу; що певною мірою залежить від систематичних фідбеків викладача, який своїми коментарями скеровує учня в правильне річище.

За принципом *індивідуалізації й доступності*, що реалізується в межах особистісно орієнтованого підходу до навчання, учитель має враховувати індивідуальні особливості учнів, зокрема, рівні їхньої успішності, навчальної автономії, рефлексії, здібності та рівень творчості учнів у написанні творів, рівень обізнаності в літературі, історії, суспільних процесах. Усе це допоможе створювати індивідуальні траєкторії в навчанні твору-роздуму.

Відповідно до принципу *взаємозв'язку навчання мови й мовлення* формування умінь створення твору-роздуму передбачає інтегрування мовних знань і мовленнєвих навичок, набутих у процесі опанування граматичного матеріалу мови; учні також мають навчитися використовувати метатекстові засоби, які допоможуть їм написати якісний твір, що відповідає функціональному типу – роздуму *(аргументом на підтвердження моєї думки може бути те, що, моє переконання ґрунтується на тому, що, на користь моєї думки можу навести такі аргументи…);* навчання граматичного, лексичного, правописного матеріалу має інтегруватися у продуктивне мовлення – учні повинні будувати з мовними одиницями речення та тексти, це дасть змогу мобілізувати мовний потенціал учнів під час написання твору, використовувати більш доречну лексику та вдалі граматичні конструкції або продемонструвати якість і філігранність свого мовлення.

Окрім зазначених принципів, варто також додати принципи наочності, міцності, активності, уваги до мовного та мовленнєвого матеріалу.

Принцип наочності реалізується у процесі навчання написання твору шляхом використання зразкових творів з подальшим аналізом їхніх структурних компонентів, мовних засобів, зв'язності, логічності викладення думок. Основною наочністю вважаємо твір-зразок.

Принцип міцності: успішне написання твору-опису залежить від того, наскільки добре в пам'яті учня будуть утримуватися знання про структуру, зміст, як міцно будуть сформовані лексичні та граматичні навички, а також уміння створювати цілісний текст. Принцип міцності передбачає написання учнями багатьох творів, що і призведе до набуття зазначених знань, формування навичок і вмінь.

Принцип активності: навчання написання твору здійснюємо через діяльність – вправляння в написанні; ми дотримуємося думки: чим більше учень писатиме твори, усвідомлюючи їхню структуру, розуміючи й аналізуючи свої помилки, тим кращого результату він досягне.

Принцип уваги до мовного та мовленнєвого матеріалу: навчання письмових жанрів містить певну частку наслідування структурних особливостей, стилю, логіки викладу, мовностилістичних засобів, засобів когезії та когерентності. Тож навчанню написання твору має передувати аналіз зразків творів.

Дотримання згаданих принципів навчання повинне мати комплексний характер і формувати фундаментальну основу методики навчання старшокласників навчання написання твору-роздуму.

Організація процесу навчання писемного мовлення загалом й аргументативного мовлення зокрема під час написання твору-роздуму потребує використання системи ефективних методів. Серед методів розвитку мовлення науковці виділяють такі: метод усного викладу вчителем матеріалу (розповідь, пояснення), методи бесіди, спостереження над мовою, порівняння, дослідження, рольової гри і взаємонавчання, методи самоорганізації навчання, методи контролю, самооцінки, роботи з підручником і метод вправ (Ярмолюк, 2013). Зазначені методи охоплюють навчання усного і писемного мовлення. Ураховуючи набутий досвід у використанні методів навчання письма, а також зважаючи на предмет нашого дослідження (методика навчання письмового твору-роздуму), вважаємо, що доцільними для навчання написання цього виду твору можуть бути такі методи:

- *пояснення*: його варто використовувати на етапі ознайомлення учнів з вимогами до твору-роздуму, з його структурними елементами, метатекстовими засобами, засобами когезії та когерентності твору, критеріями оцінки твору; також метод пояснення є релевантним на етапі аналізу творів разом з викладачем;
- *метод аналізу мовленнєвого матеріалу* варто застосовувати на етапі підготовки до написання твору; він розкривається в аналізі зразків творів-роздумів – структурних, змістових, логічних, мовних особливостей, в аналізі метатекстових засобів, засобів зв'язку; аналізу будемо піддавати як зразкові твори, так і твори з типовими помилками, що в перспективі мають допомогти учням усвідомити власні недоліки та не допускати їх під час написання висловлювань;
- *метод вправ (вправляння)* є ключовим в аспекті комунікативно-діяльнісного підходу; він полягає в організації викладачем і виконанні учнями вправ і завдань, орієнтованих на аналіз творів, на написання структурних компонентів і цілісних творів; він передбачає розроблення комплексів вправ і завдань, що, реалізуючись у певній послідовності, формують авторську технологію навчання;
- *метод самоорганізації навчання* орієнтований на самостійне виконання завдань – написання творів; для самоорганізації навчання учні мають оволодіти метакогнітивними стратегіями цілепокладання, планування, керування, здійснення та самоконтролю й самоперевірки творів; з метою оптимізації процесу самоорганізації навчання вважаємо доцільним сформувати в учнів алгоритм дій, що відображає покроковість оптимальних прийомів навчання, спрямованих на досягнення належного результату;
- *метод самоконтролю* полягає в організації самостійної перевірки власних творів, передбачає стратегію самоконтролю; під час самоконтролю учні повинні зосередити свою увагу на структурних, змістових,

мовностилістичних, орфографічних і пунктуаційних особливостях твору, перевірити зав'язніть та логіку викладу, адекватність уживання мовних засобів у творі.

Окремо слід згадати *метод мозкового штурму:* його варто використовувати під час структурування змісту твору, добору найвдаліших аргументів і влучних прикладів; у межах застосування цього методу учні складають фрейм і план твору, обмінюючись ідеями про влучні аргументи та приклади, які можна навести на підтвердження сформульованої тези та розкриття теми твору; цей метод дасть змогу дібрати цікавий і креативний матеріал, що зробить твір якісним, цікавим, креативним.

Навчання твору-роздуму потребує системного використання різних методів навчання на різних етапах роботи над твором. Саме від варіативності методів, на нашу думку, буде залежати ефективність навчальної методики.

***Висновки і песпективи дослідження*.** Отже, підводячи підсумки, зазначимо: навчання твору-роздуму у старшій школі має відбуватися із дотриманням послідовних методичних операцій, здійснюваних на теоретичних засадах: 1) вибору дидактичних підходів, зокрема компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, лінгвосоціокультурного, інтегративного й особистісно орієнтованого підходів, на основі принципів свідомості, науковості та свідомості, індивідуалізації й доступності, взаємозв'язку навчання мови й мовлення, наочності, міцності, активності, інтеграції мовного матеріалу в мовленнєвий, уваги до мовного та мовленнєвого матеріалу; 2) визначення необхідних методів навчання, серед яких методи пояснення, мозкового штурму, аналізу мовленнєвого матеріалу, вправляння, самоорганізації навчання, самоконтролю; 3) реалізація генерального завдання розвитку українського писемного мовлення старшокласників й окремого його різновиду – аргументативного мовлення, що конституює процеси міркування.

Перспективу подальших досліджень формує систематизація теоретичних засад створення методики навчання української мови з використанням досвіду викладання іноземних мов, з'ясування принципів та методів, які є складниками методики навчання окремих операцій переконування, пояснення, описування, заперечення. Визначення теоретичних засад методики навчання має супроводжуватися навчальними матеріалами для практичного її втілення: комплексами вправ і завдань, планами уроків, добором текстів-зразків.

Внесок авторів: В'ячеслав Шовковий – концептуалізація; методологія; визначення дидактичних підходів створення методики, висновки; Сергій Шовковий – огляд і аналіз джерел, визначення методів реалізації методики; перспектив дослідження.

Список використаних джерел

Біляєв, О. М. (2005). *Лінгводидактика рідної мови. Навчально-методичний посібник*. Генеза.

Вашуленко, М. С. (Ред.). (2011). *Методика навчання української мови в початковій школі. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Літера ЛТД.

Голуб, Н. Б. (2015). Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*, *3*(155), 2–10.

Караман, С. О. (2000). *Методика навчання української мови у гімназіях*. Ленвіт.

Карпова, О. (2016). Сучасні підходи до викладання іноземної мови професійного спрямування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 47*, 179–183.

Коваль, Г.П., Деркач, Н.І., Захарчук, З.О., Іванова Л.І. (2002). *Методика викладання української мови. Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів.* РДГУ.

Костів, О., Сколоздра-Шепітко, О. (2018). *Методика викладання української мови: Навчально-методичний посібник для студентів українського відділення філологічного факультету.* Міністерство освіти і науки України.

Кулик, О. Д. (2013). Пріоритетність текстоцентричного підходу до навчання української мови в загальноосвітній школі. *Теоретична і дидактична філологія, 15*, 38–48. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tidf_2013_15_7

Кухарчук, І. (2005). Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення синтаксису у фаховій підготовці вчителя-словесника. *Українська мова і література в школі*, *2,* 50–54.

Лук'яник, Л. В. (2012). Компетентнісний підхід до навчання української мови. *Educational Dimension*, *36,* 301–305.

Мацько, Л. І., Груба, Т. Л., Семеног, О. М., Симоненко Т. В. (2017). *Українська мова. 10–11 класи. Програма для профільного навчання*

учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Міністерство освіти і науки України. https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv

Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Ленвіт.

Пентилюк, М. І. (Ред.). (2004). *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*. Ленвіт.

Пентилюк, М. І., Окуневич, Т. Г., Бородіна, Н. С. (2012). *Методика навчання української мови: поточний та модульний контроль. Тести. Контрольні роботи. Навчально-методичний посібник.* Ленвіт.

Moss, P. A. (2005). Understanding the other/ understanding ourselves: Toward a constructive dialogue about "principles" in educational research. *Educational Theory, 55*(3), 263–283. https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2005.00003.x

Pathak, R. P. (2008). *Methodology of educational research*. Atlantic Publishers & Dist.

Shipman, M. (Ed.). (2005). *Educational research*. https://doi.org/10.4324/9780203974049

References

Bilyayev, O. M. (2005). *Linhvodydaktyka ridnoyi movy. Navchalno-metodychnyy posibnyk* [*Linguodidactic principles of teaching students' L1. Teachers' guidebook*]. Heneza (In Ukrainian).

Holub, N. B. (2015). Pidkhody do navchannya ukrayinskoyi movy v osnovniy shkoli [Approaches to teaching the Ukrainian language in primary school]. *Ukrayinska Mova i Literatura v Shkoli*, *3*(155), 2–10 (In Ukrainian).

Karaman, S. O. (2000). *Metodyka navchannya ukrayinskoyi movy u himnaziyakh* [*Methods of teaching Ukrainian to gymnasium students*]. Lenvit (In Ukrainian).

Karpova, O. (2016). Suchasni pidkhody do vykladannya inozemnoyi movy profesiynoho spryamuvannya [Modern approaches to teaching a professionally-oriented foreign language]. *Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Training: Methodology, Theory, Experience, Problems, 47,* 179–183 (In Ukrainian).

Kostiv, O., & Skolozdra-Shepitko, O. (2018). *Metodyka vykladannya ukrayinskoyi movy: Navchalno-metodychnyy posibnyk dlya studentiv ukrayinskoho viddilennya filolohichnoho fakultetu* [*Methods of teaching the Ukrainian language: A handbook for students majoring in Ukrainian philology*]. Ministry of Education and Science of Ukraine (In Ukrainian).

Koval, H. P., Derkach, N. I., Zakharchuk, Z. O., & Ivanova L. I. (2002). *Metodyka vykladannya ukrayinskoyi movy. Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv pedinstytutiv, humanitarnykh universytetiv, pedahohichnykh koledzhiv* [*Methods of teaching Ukrainian. A study guide for pre-service teachers*]. RDHU (In Ukrainian).

Kulyk, O. D. (2013). Priorytetnist tekstotsentrychnoho pidkhodu do navchannya ukrayinskoyi movy v zahalnoosvitniy shkoli [A text-centric approach to teaching Ukrainian in secondary school]. *Teoretychna i Dydaktychna Filolohiya*, *15*, 38–48 (In Ukrainian).

Kukharchuk, I. (2005). Komunikatyvno-diyalnisnyy pidkhid do vyvchennya syntaksysu u fakhoviy pidhotovtsi vchytelya-slovesnyka [A communicative-activity approach to teaching syntax in a professional training of lexicographers]. *Ukrayinska Mova i Literatura v Shkoli, 2,* 50–54 (In Ukrainian).

Lukyanyk, L. V. (2012). Kompetentnisnyy pidkhid do navchannya ukrayinskoyi movy [A competent approach to teaching the Ukrainian language]. *Educational Dimension, 36,* 301-305 (In Ukrainian).

Matsko, L. I., Hruba, T. L., Semenoh, O. M., Symonenko T. V. (2017). *Ukrayinska mova. 10–11 klasy. Prohrama dlya profilnoho navchannya uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [*The Ukrainian language. 10–11 grades. Curriculum for students of academic high schools*]. Ministry of Education and Science of Ukraine (In Ukrainian).

Moss, P. A. (2005). Understanding the other/ understanding ourselves: Toward a constructive dialogue about "principles" in educational research. *Educational Theory, 55*(3), 263–283. https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2005.00003.x

Nikolayeva, S. Y. (Ed.). (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kultur: teoriya i praktyka. Pidruchnyk dlya studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv* [*Methods of teaching foreign languages and cultures: Theory and practice. The handbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities*]. Lenvit (In Ukrainian).

Pathak, R. P. (2008). *Methodology of educational research*. Atlantic Publishers & Dist.

Pentylyuk, M. I. (Red.). (2004). *Metodyka navchannya ukrayinskoyi movy v serednikh osvitnikh zakladakh* [*Methods of teaching Ukrainian in secondary school*]. Lenvit (In Ukrainian).

Pentylyuk, M. I., Okunevych, T. H., & Borodina, N. S. (2012). *Metodyka navchannya ukrayinskoyi movy: Potochnyy ta modulnyy kontrol. Testy. Kontrolni roboty. Navchalno-metodychnyy posibnyk* [*Methods of teaching Ukrainian: Formative and summative assessment. Assessment tasks. Teachers' guidebook*]. Lenvit (In Ukrainian).

Shipman, M. (Ed.). (2005). *Educational research*. https://doi.org/10.4324/9780203974049

Vashulenko, M. S. (Red.). (2011). *Metodyka navchannya ukrayinskoyi movy v pochatkoviy shkoli. Navchalno-metodychnyy posibnyk dlya studentiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv* [*Methods of teaching Ukrainian in primary school. A guide book for students of higher educational institutions*]. Litera LTD (In Ukrainian).

Отримано редакцією журналу / Received: 25.04.24
Прорецензовано/ Reviewed: 03.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 22.05.24

Vyacheslav Shovkovyi (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-4876-2162

Serhii Shovkovyi (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0005-2496-4888

THEORETICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING A METHODOLOGY TO TEACH ESSAYS IN UKRAINIAN IN HIGH SCHOOL

Background. *The cultivation of argumentative writing in secondary school students stands as a key objective within the framework of fostering and honing students' communicative proficiency realized through teaching opinion essays. The essay writing instruction is a multifaceted and challenging process that requires students to have not only linguistic and rhetorical skills but also background knowledge, literature awareness, historical insight, and the capacity to process information from diverse sources to coherently articulate ideas. Despite considerable progress in the pedagogy of writing, the theoretical and methodological underpinnings (approaches, principles, methods) for teaching Ukrainian opinion essays to secondary school students presently require elucidation.*

Purpose. *The paper aims to determine the theoretical foundations for teaching a Ukrainian opinion essay to high school students.*

Results and discussion. *The concept of an opinion essay encompasses a coherent, comprehensive, and structurally organized text wherein students employ argumentative discourse to support or challenge a thesis, engage in debate around the thesis, and express their authorial stance while adhering to proper structure and employing appropriate linguistic means. The pedagogy of teaching opinion essays in high school should follow a methodology grounded in theory. This involves: 1) adopting a range of pedagogical approaches such as competency-based, active, sociocultural, integrative, and student-centred ones based on the principles of individualization, accessibility, visualization, integration of language material into communication activities, etc.; 2) determining appropriate teaching methods, including explanation, brainstorming, analysis of input material, self-managed learning, and self-monitoring; and 3) addressing the overarching goal of enhancing Ukrainian writing skills in high school students, specifically focusing on argumentative discourse, which reflects thinking and reasoning processes.*

Future research prospects involve systematic investigation of the theoretical underpinnings for teaching Ukrainian, drawing upon experiences in foreign language education. The goal is to elucidate the principles and methods that form the foundation for building specific persuasive, explanatory, descriptive, and refutational skills.

Keywords: *an opinion essay, argumentative writing, teaching Ukrainian, approach to teaching, instruction method.*

BIOS

Vyacheslav Shovkovyi, PhD, Professor, Head of the Department of Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Institute of Philology of the Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, Ukraine. Scientific interests: Methods of teaching classical and modern languages, Ukrainian literature.

E-mail: v.shovkovyi@knu.ua

Serhii Shovkovyi, Mgr in Education, graduate of the educational program "Theory of education and teaching methodology of Ukrainian language, literature and a foreign language in high profession-oriented school", Taras Shevchenko National University of Kyiv. His areas of research interests includes teaching Ukrainian language and literature, teaching methodology.

E-mail: sergsovkovij@gmail.com

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

УДК 37.04; 808.2

Тамара Кавицька (Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1528-9439
Ірина Гнедько (Україна)
ORCID ID: 0009-0007-3674-1109

НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ РИТОРИКИ У ПОРІВНЯЛЬНО-ЗІСТАВНОМУ ВИСТУПІ

Соціальні та професійні реалії сьогодення вимагають від школярів уміння ефективно спілкуватися та переконувати, що робить риторичні уміння надзвичайно важливими для розвитку аналітичного та критичного мислення й майбутнього успіху учнів. У цьому контексті авторки статті досліджують навчання риторики старшокласників, використовуючи порівняльно-зіставний виступ, як засіб лінгводидактики. Дослідження проведене у форматі природного експерименту в 11 класі старшої профільної школи у процесі навчання предмета "Українська мова" на основі спеціально розробленого комплексу вправ. Результати експериментального навчання, з одного боку, засвідчили позитивну динаміку в удосконаленні риторичних умінь учнів, а з іншого – підтвердили, що навчання риторики є одним із найскладніших аспектів мовної освіти. Загалом, проведене дослідження демонструє ефективність і доцільність запропонованої методики у старших класах, окреслюючи перспективи її подальшого впровадження й удосконалення.

Ключові слова: *навчання риторики, риторичні вміння, порівняльно-зіставний виступ, учні 11 класу, старша профільна школа.*

Вступ

Постановка проблеми. Освіта в Україні, і мовна освіта зокрема, перебуває у стані безперервних трансформацій. Одним із пріоритетних напрямків реформування навчального процесу в закладах профільної середньої освіти є посилення уваги до формування риторичних умінь учнів у навчальних програмах з української мови. Це зумовлено низкою вагомих чинників.

По-перше, в умовах сучасних суспільних реалій України надзвичайно зросла потреба у громадянській риториці – здатності переконливо відстоювати власну позицію, брати активну участь у дебатах і дискусіях з питань суспільної ваги. Уміння школярів ефективно презентувати інформацію, особливо щодо національної культури, ідентичності й історії, не лише сприяє створенню якісного інформаційного контенту, а й закладає основи для розвитку аналітичних навичок і критичного мислення.

По-друге, переважна більшість сучасних професій вимагає вміння ефективно спілкуватися, переконувати, вести переговори, а з огляду на це риторичні уміння значно підвищують конкурентоспроможність школярів на майбутньому ринку праці. Ба більше, ці вміння є ключовими у формуванні лідерських якостей, оскільки майстерність володіння риторичними прийомами допомагає подолати острах публічних виступів і навчитися впевнено презентувати себе та свої ідеї.

По-третє, на сучасному ринку праці роботодавці дедалі частіше шукають фахівців не лише із ґрунтовними знаннями, а й з розвиненими комунікативними вміннями й емоційним інтелектом. Це зумовлює зміщення акцентів в освіті на формування м'яких навичок (*soft skills*), і саме риторика є ключовим інструментом їхнього розвитку й удосконалення.

У світлі цих тенденцій, Програма з української мови для профільного навчання учнів 10-11 класів (філологічний напрям, профіль – українська філологія) (Мацько та ін., 2017) акцентує увагу на необхідності підготовки всебічно розвиненої особистості, здатної до активної та риторично грамотної комунікації в

різноманітних ситуаціях. Когнітивна складова програми передбачає формування знань про історичний розвиток риторики, засвоєння понять класичної риторики (етос, логос, пафос, топос) та розуміння застосування риторичних стратегій у різних контекстах. Праксеологічний компонент окреслює розвиток умінь риторичного та жанрового аналізу промов, складання й виголошення виступів із використанням різних видів аргументації, майстерне володіння голосом і невербальними засобами для досягнення комунікативної мети.

Проблеми риторики та її викладання в старшій школі були предметом досліджень багатьох українських лінгводидактів і психолінгвістів, зокрема: Н. Голуб (2011; 2012), Л. Мацько (2006), С. Омельчука (2013), Н. Колотілової (2021), С. Косянчука (2010), О. Кучерук (2016), Л. Савенкової (2009), Л. Овсієнко (2023), Н. Токаревої (2013), В. Нищети (2014), О. Сергєєнкової та ін. (2012). Однак аналіз цих праць виявив дефіцит досліджень, зосереджених на формуванні риторичних умінь засобами порівняльно-зіставного виступу.

З огляду на це, **метою** статті є теоретично обґрунтувати необхідність розвитку риторичних умінь учнів 11-го класу профільної школи засобами порівняльно-зіставних виступів на уроках української мови, а також створити та імплементувати в навчальний процес комплекс вправ та завдань з метою підвищення результативності опанування учнями зазначених умінь.

Методологія дослідження. У межах дослідження окресленої у статті проблеми було використано комплекс теоретичних та практичних методів. Серед них – критичне вивчення наукових праць, що стосуються розвитку риторичних умінь старшокласників на уроках української мови, а також практичне спостереження за освітнім процесом та апробація створених вправ під час шкільної педагогічної практики.

Дослідження ґрунтується на поєднанні трьох підходів: комплексного, функціонального та когнітивного. Це дало змогу розглядати теоретичні знання про порівняльно-зіставні виступи та їх практичне застосування як ефективний засіб удосконалення риторичної майстерності учнів старших класів. Крім того, такий підхід дозволив гармонійно інтегрувати ці знання у структуру уроків української мови, домашніх завдань та творчих робіт.

Емпіричний етап дослідження проводився як природний експеримент у відповідності до програмних вимог дисципліни "Українська мова" з 26 лютого по 12 травня 2024 року. База дослідження – Комунальний заклад Кагарлицької міської ради "Кагарлицький ліцей №1", учасники – 22 учні 11-го класу. Авторський комплекс вправ та завдань, розроблений автором 2 було органічно вбудовано в рамки підручника з української мови (Караман та ін., 2019) і впроваджено під час проходження педагогічної практики.

Розроблений комплекс мав на меті багатовекторне вдосконалення умінь учнів: від українського усного мовлення й порівняльно-зіставної риторики до критичного мислення. Особлива увага приділялася засвоєнню ключових стратегій створення порівняльно-зіставних виступів, а також розвитку здатності ефективно синтезувати інформацію з різноманітних джерел – текстів, відео- та аудіоматеріалів – у самостійний, оригінальний продукт.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У XXI столітті, яке часто характеризують як еру новітніх технологій та постправди в модернізованому інформаційно-глобальному просторі, спостерігається значне підвищення інтересу до риторичних досліджень. Ці студії мають критичне значення для освіти старшокласників, оскільки допомагають їм зрозуміти, як різні елементи мовлення впливають на міжособистісне порозуміння, а також на формування громадської думки через мас-медіа. У сучасному світі учні старших класів повинні вміти

ідентифікувати медіаманіпуляції та осягнути механізми створення дезінформації та стратегії боротьби з нею (Вандишев, Персломова, 2017).

Досліджуючи риторику як соціокультурний феномен, науковці особливо акцентують на публічних виступах. Вони стверджують, що ораторськими уміннями має оволодіти кожен старшокласник, адже вдалий виступ може не лише стимулювати професійний успіх, але й кардинально трансформувати життєву траєкторію особистості (Овчиннікова, 2020).

Вирішальну роль у розвитку риторичних компетенцій старшокласників відіграє педагогічна риторика (Савенкова, 2009). Дослідження в цій царині сприяють розробці й удосконаленню методик викладання, що дозволяють ефективно презентувати навчальний матеріал, розвивати комунікативні навички та здійснювати конструктивний вплив на здобувачів освіти. Зокрема, для вчителів української мови цінним є дослідження Л. Савенкової (2009), в якому окреслено норми та стандарти інтеграції риторики в освітній процес, висвітлено теоретичні засади риторики та компоненти її класичного канону, а також проаналізовано структуру педагогічного дискурсу та інтонаційні засоби виразності.

Історичні, теоретичні та практичні аспекти риторики крізь призму розвивальної педагогіки глибоко досліджено в праці О. Кучерук та співавторів (2016). Учені підкреслюють критичну важливість опанування технік впливового та переконливого мовлення відповідно до законів риторики. У своїй роботі вони ретельно аналізують лінгводидактичні умови, необхідні для ефективної риторичної підготовки, та пропонують інноваційну модель формування риторичної компетентності старшокласників у процесі вивчення української мови.

Варто відзначити тенденцію до створення спеціалізованих посібників (Палихата, 2002; Пентилюк, 2011; Караман та ін., 2019), які надають риториці пріоритетне місце в навчальному процесі. У цих виданнях представлено зразкові уроки, що гармонійно інтегрують лінгвістичний, культурологічний та діяльнісний аспекти, передбачені шкільною програмою з української мови. Такий підхід відображає зростаюче визнання важливості риторичної освіти.

Дискусії щодо методів викладання риторики в старшій школі також активно ведуться на сторінках авторитетних професійних видань, таких як "Дивослово", "Українська мова та література в школі", "Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах". Ця дискусія в академічній спільноті свідчить про актуальність і динамічний розвиток цієї освітньої галузі.

Однак, попри значний акцент на навчанні риторики в старшій школі, як слушно зауважує С. Косянчук (2010), відсутність окремої уваги до риторики як самостійної дисципліни перешкоджає системному розвитку мовленнєво-комунікативних умінь. На уроках переважно вимагається, щоб учні засвоювали обсяг знань, викладений у підручниках, натомість недостатньо уваги приділяється плеканню культури мовлення, відпрацюванню артикуляції, організації власних думок, розвитку діалогічних умінь, дискусії, дебатів, аргументації та переконання (Косянчук, 2010).

Водночас, згадане дослідження виявило, що старшокласники позитивно сприймають риторику як науку про красномовство. Учні усвідомлюють, що риторичні вміння та навички сприяють розвитку цілого комплексу важливих особистісних якостей: культури мислення, мовлення, спілкування та поведінки, а також декламаторських здібностей і культури невербальної комунікації. Більше того, як зазначає В. Шуляр (2008), окрім когнітивних аспектів, активізуються й інші грані психічної діяльності учня: пам'ять, увага, спостережливість, уява тощо.

Нагадаємо, що у цьому дослідженні зосереджуємося на навчанні риторики порівняльно-зіставного виступу. Як

зазначає Г. Сагач (2000), публічне мовлення – це специфічний вид мовленнєвої діяльності, унікальний за своєю природою та якісними характеристиками. Мовні особливості публічного виступу зближують риторику з поетикою та передбачають використання прийомів, спрямованих на переконання та емоційне залучення слухача.

На жаль, у галузі навчання порівняльно-зіставного виступу ми не виявили ґрунтовних досліджень вітчизняних лінгводидактів. Тож, задля заповнення цієї прогалини, звернемося до передового зарубіжного досвіду, який може надати цінні методологічні поради в цій специфічній царині риторичної освіти.

Риторика порівняльно-зіставного виступу.

За своєю композиційною будовою порівняльно-зіставний виступ спирається на структуру порівняльно-зіставного есе та вказує на подібності та відмінності між двома або більше об'єктами порівняння. Уміння порівнювати є однією з базових когнітивних операцій вищого рівня, оскільки є основою для формування умінь класифікації та категоризації інформації. Без здатності ефективно групувати елементи щодо їх схожості та відмінності навчання як діяльність було б неможливим (Mac Donnchaidh, 2024).

Зауважимо, що есе порівняльно-зіставної риторики вважається одним із найскладніших видів письма для всіх вікових груп через особливі вимоги до його змісту та організації, де організація є частиною створення змісту. Учні повинні здійснити низку когнітивних операцій, таких як розуміння інформації, відбір і запам'ятовування ідей для їх трансформації у відповідні параметри порівняння-зіставлення. На рівні організації учні стикаються з труднощами уникнення послідовного перерахування параметрів порівняння, оскільки вони повинні одночасно опрацювати та трансформувати інформацію щодо двох чи кількох об'єктів порівняння (Raphael, & Kirschner, 1985).

На практиці згадані вище когнітивні операції здійснюються послідовністю кроків. Учні починають *з читання/пошуку інформації* з метою визначення основних ідей та підтверджувальних деталей для *побудови аргументів про схожість/відмінність об'єктів, що порівнюються*. Щоб зрозуміти, які мають бути параметри чи аспекти порівняння/зіставлення, учні *встановлюють когнітивний зв'язок* між ключовими поняттями, а потім *організовують тези* відповідно до структури порівняльно-зіставного есе, використовуючи один із трьох композиційних форматів (Anderson, & Krathwohl, 2001), які розглянемо нижче.

Перший формат ("Об'єкт за об'єктом") спирається на блокове порівняння об'єктів один за одним (Farnesta, 2012) і композиційно складається зі вступу, основної частини та висновків. У вступі представлено головну думку та об'єкти, які будуть розглядатися, окреслюються ключові аспекти (ідеї, події), що стануть предметом порівняння та зіставлення в основній частині. Важливо, щоб вступ був зрозумілим, доступним і стислим. Основна частина є найрозлогішим композиційним елементом, де визначається кілька параметрів для оцінки об'єктів порівняння. За кожним параметром спершу аналізується перший об'єкт, а потім розглядається наступний. У висновку необхідно підкреслити значущість об'єктів, узагальнити інформацію про обидва порівнювані об'єкти. Висновок повинен містити такі логічні сполучники: отже, тож, оскільки (Ellis, 2022). Ця структура дозволяє чітко організувати порівняльний аналіз між двома об'єктами, подаючи їхні характеристики та критерії порівняння в порядку, який легко сприймається читачами та слухачами.

Другий композиційний формат спирається на порівняння "Параметр за параметром": об'єкти порівняння аналізуються паралельно на основі ідентичних критеріїв порівняння (Farnesta, 2012). Згідно з цим форматом, композиційна структура

має елементи, ідентичні з попереднім форматом, проте трохи відрізняється риторичною специфікою. Вступ знайомить слухачів з об'єктами, що стануть предметом порівняння та окреслює головну тезу або ключове питання, які визначатимуть напрям усього виступу. В основній частині виділяється кілька параметрів для порівняння та зіставлення; потім обидва об'єкти аналізуються паралельно за першим параметром, демонструючи їхні відмінності або схожості, далі процедура повторюється з другим параметром, третім і так далі. У висновку узагальнюються результати порівняльно-зіставного аналізу, підтверджується висунута теза або дається відповідь на центральне питання; виступ завершується підкресленням цінності проведеного порівняння. Така структура систематично розглядає різні аспекти двох об'єктів порівняння та надає чітку організацію тексту для читача чи слухача.

Третій формат "Спільне і відмінне" зосереджений винятково на операціях порівняння (Farnesta, 2012). Відповідно до цього формату, описуються та аналізуються спочатку всі подібності об'єктів, а потім їх відмінності. У вступі подаються об'єкти для зіставлення та тези чи проблемне питання. В основній частині описуються усі подібні аспекти, а потім – усі відмінні аспекти та аналізуються взаємозв'язки між параметрами обох об'єктів. У висновку слід узагальнити інформацію про порівнювані об'єкти та підкреслити важливість розуміння подібностей та відмінностей між об'єктами.

Цей формат дає змогу чітко організувати порівняльний аналіз і є найдоцільнішим, коли метою есе чи виступу є фокус на подібних і відмінних рисах об'єктів порівняння. Зауважимо, що на думку дослідників, вибір відповідної моделі організації есе викликає певні складнощі через існування його кількох композиційних варіантів оформлення (Oshima, & Hogue, 2006). Для зниження рівня когнітивного навантаження рекомендується дотримуватися найбільш поширеного зразка організації текстового продукту.

Результати та обговорення. Аналіз академічних джерел виявив потенціал для вдосконалення методики навчання риторики учнів 11-го класу. Це зумовило завдання розробити комплекс вправ, спрямований на підвищення рівня риторичних умінь старшокласників. Керуючись змістом і метою навчання риторики, окресленими в навчальній програмі з української мови, а також фундаментальними принципами навчання, ми взяли за основу класифікацію вправ з риторики, запропоновану Н. Голуб (2011):

- Підготовчі вправи. Спрямовані на психологічну і практичну підготовку учнів до успішного написання тексту виступу і його виголошення, визначення теми, формулювання мети, створення плану тексту;
- Тренувальні вправи. Націлені на удосконалення дихальної техніки, яка має прямий вплив на якість голосу, чіткість вимови та інтонаційну виразність. Також вони сприяють покращенню невербальної комунікації через рухи тіла. Крім того, такі завдання допомагають розвинути уміння як поступового, так і повного викладу промови;
- Творчі вправи. Розвивають уміння чітко, логічно, структурно та стилістично правильно представляти виступ перед авдиторією;
- Оцінювально-аналітичні вправи. Спрямовані на розвиток критичного мислення, що дозволяє учням більш глибоко та всебічно оцінювати інформацію. Вони формують здатність проводити риторичний аналіз як власних текстів і виступів, так і робіт своїх однолітків. Такі завдання навчають старшокласників об'єктивно оцінювати сильні та слабкі сторони промов, що є важливим умінням для будь-якого оратора.

Ця класифікація органічно відповідає етапам проведення уроку, що робить її доцільною для використання,. У її рамках ми розробили авторські вправи, спеціально призначені для навчання порівняльно-зіставного виступу (див. комплекс вправ у *Додатку*). Апробацію розробленого

комплексу вправ проведено в 11-му класі в контексті програмних вимог дисципліни "Українська мова" під час педагогічної практики з 26 лютого до 12 травня 2024 року. Така практична перевірка дозволила оцінити ефективність розробленої методики в реальних освітніх умовах.

Результати оцінювання учнів після експериментального навчання виявили значний прогрес у розвитку їхніх риторичних умінь у порівняльно-зіставному виступі. З-поміж 22 одинадцятикласників 6 осіб продемонстрували високий рівень сформованості риторичних навичок, що є суттєвим покращенням порівняно з доекспериментальним етапом (раніше 4 учні). Достатнього рівня досягли 9 учнів (раніше 6), а середній рівень показали 4 учні (раніше 9 учнів). Показово, що кількість учнів із низьким рівнем навченості залишилася незмінною – 3 особи. Ці кількісні результати переконливо свідчать про загальне підвищення рівня володіння риторикою порівняльно-зіставного виступу і підтверджують ефективність розробленого комплексу вправ у навчанні риторики української мови у старших класах.

Якісні результати також демонструють значний прогрес. Учні опанували композиційні особливості створення тексту для порівняльно-зіставного виступу, що дозволило їм підготувати більш структуровані та переконливі промови. Після експериментального навчання спостерігалося помітне покращення в чіткості формулювання думок, активнішій взаємодії з аудиторією та збагаченні лексичного запасу, що зробило виступи учнів більш виразними та захопливими.

Однак важливо зазначити, що під час експерименту ми також виявили, що риторика залишається одним із найскладніших аспектів мовної освіти. Для більшості учнів опанування риторичних умінь виявилося складнішим, ніж засвоєння граматичних чи орфоепічних норм. Цікаво, що навіть ті учні, які відмінно володіють граматикою, лексикою та орфоепією, вказували на значні труднощі в оволодінні основами риторичної майстерності. Це підкреслює, що риторика – це не лише практичний, а й глибоко творчий процес, який вимагає особливого підходу в навчанні. Загалом, результати дослідження не тільки підтверджують ефективність запропонованої методики, але й висвітлюють комплексну природу навчання риторики, спонукаючи до подальших інновацій у цій сфері.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наше дослідження переконливо доводить, що навчання риторики старшокласників засобами порівняльно-зіставного виступу є не лише ефективним, а й надзвичайно актуальним в українському освітньому просторі. Розроблений комплекс вправ, що охоплює різноманітні типи риторичних завдань і три композиційні формати порівняльно-зіставного виступу, значно підвищив риторичну майстерність учнів 11-го класу. Результати експериментального навчання засвідчують позитивну динаміку: суттєво зросла кількість учнів, які досягли високого і достатнього рівнів риторичних умінь, тоді як частка із середнім рівнем помітно зменшилась. Такі показники переконливо підтверджують ефективність та доцільність запропонованої методики для старших класів.

Водночас, наше дослідження висвітлило важливий аспект: навчання риторики залишається одним із найбільш комплексних і складних розділів мовної освіти, оскільки навіть учні, які блискуче володіють граматикою та лексикою, зіткнулися зі значними труднощами при опануванні риторичних прийомів. Це яскраво підкреслює, що риторика – це поєднання когнітивних умінь вищого порядку, творчого мислення та володіння словом. Отже, інтеграція навчання порівняльно-зіставного виступу в курс української мови є не просто виправданою, а й стратегічно важливою для розвитку комунікативних умінь учнів. Результати нашої роботи відкривають широкі перспективи для подальших досліджень. Зокрема,

вбачаємо великий потенціал у розробці більш розгалуженого спектру риторичних вправ та їх органічній інтеграції в навчальну програму, що дозволить підняти мовну освіту в Україні на якісно новий рівень.

Внесок авторів: Тамара Кавицька – огляд джерел і аналіз проблеми, методологія, висновки; Ірина Гнедько – створення і апробація методики, збір емпіричних даних та їх аналіз.

Список використаних джерел

Вандишев, В., & Персломова, О. (2017). *Риторика у філософсько-комунікативному вимірі: підручник.* Кондор-Видавництво.

Голуб, Н. (2011). Система вправ з риторики. *Українська мова і література в школі, 6,* 2–9.

Голуб, Н. (2012). *Риторична компетентність учнів старших класів.* Інститут педагогіки.

Караман, С., Горошкіна, О., Караман, Л., & Попова, Л. (2019). *Українська мова (профільний рівень): підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти.* Ранок.

Колотілова, Н. (2021). *Логіка і риторика: ретроспектива взаємозв'язку: монографія.* Центр навчальної літератури.

Косянчук, С. (2010). Чи справді риторика так потрібна старшокласникам? *Вивчаємо українську мову і літературу, 34,* 7–14.

Кучерук, О. А., Голуб, Н. Б., Горошкіна, О. М., Караман, С. О., Караман, О. В., Климова, К. Я., Башманівська, Л. А., Березюк, О.С., Власенко, О. М., Грибан, Г. В., Лісовський, А. М., Нищета, В. А., Усатий, А. В., Шецова, Л. С., Пустохіна, В. І., & Маліноська, Т. В. (2016). *Педагогічна риторика: історія, теорія, практика. Монографія.* КНТ.

Мацько, Л., Груба, Т., Семеног, О., & Симоненко, Т. (2017). *Українська мова. 10-11 класи: програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів*. *Філологічний напрям, профіль – українська філологія.* Міністерство освіти і науки України.

Мацько, Л., & Мацько, О. (2006). *Риторика. Навчальний посібник* (2-ге вид). Вища школа.

Нищета, В. (2014). Психологічні засади процесу формування риторичної компетентності учнів основної школи. *Теоретична і дидактична філологія, 18,* 87*–92*.

Овсієнко, Л. (2023). Модель формування риторичної компетентності старшокласників. *Вісник науки та освіти, 7*(13), 679–693. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-679-694

Овчиннікова, А. (2020). *Риторика як суспільно-культурне явище: курс лекцій.* ОЛДІ-плюс.

Омельчук, С. (2013). "Підхід до навчання" як базова категорія сучасної лінгвістичної науки. *Українська мова і література в школі, 2,* 2–7.

Палихата, Е. (2002). *Уроки рідної мови. Елементи практичної риторики. 10–11 класи: Книга для вчителя*. Навчальна книга – Богдан.

Пентилюк, М. (2011). *Практикум з методики навчання української мови в загально-освітніх закладах : модульний курс. Посібник для студентів педагогічних університетів та інститутів.* Ленвіт.

Савенкова, Л. О. (2009). *Педагогічна риторика: навчальний посібник.* КНЕУ.

Сагач, Г*. (*2000). *Риторика*. Ін Юре.

Сергєєнкова, О. П., Столярчук, О. А., Коханова, О. П., & Пасєка, О. В. (2012). *Вікова психологія: навчальний посібник.* Центр учбової літератури.

Токарева, Н. М. (2013). *Основи вікової психології: навчально-методичний посібник.* Інтерсервіс.

Шуляр, В. (2008). Формування риторичної компетентності у науководослідницькій діяльності. *Бібліотечка "Дивослова*", *8*, 47 – 50.

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives.* Allyn & Bacon.

Ellis, M. (2022, June, 2). *How to Write a Compare-and-Contrast Essay.* Grammarly. https://www.grammarly.com/blog/compare-contrast/

Farneste, M. (2012). Usage of comparison/ contrast pattern in undergraduate academic essays. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture, 2,* 42–53

Mac Donnchaidh, S. (2024, March 5). *Teaching compare and contrast*. https://literacyideas.com /compare-and-contrast.

Oshima, A., & Hogue, A. (2006). *Writing Academic English*. Pearson.

Raphael, T. E., & Kirschner, B. W. (1985). The effects of instruction in compare/contrast text structure on sixth-grade students' reading comprehension and writing products. *Research Series, 161.*

References

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives.* Allyn & Bacon.

Ellis, M. (2022, June, 2). *How to Write a Compare-and-Contrast Essay.* Grammarly. https://www.grammarly.com/blog/compare-contrast/

Farneste, M. (2012). Usage of comparison/ contrast pattern in undergraduate academic essays. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture, 2*, 42–53.

Holub, N. (2011). Systema vprav z rytoryky [A system of exercises in rhetoric]. *Ukrainska Mova i Literatura v Shkoli, 6*, 2–9 (In Ukrainian).

Holub, N. (2012). *Rytorychna kompetentnist uchniv starshykh klasiv* [Rhetorical competence of high school students]. In-t pedahohiky (In Ukrainian).

Karaman, S., Horoshkina, O., Karaman, L., & Popova, L. (2019). *Ukrainska mova (profilnyi riven): pidruch. dlia 11 kl. zakladiv zahalnoi serednyoi osvity* [Ukrainian language (professional level): Textbook for 11th of secondary school]. Ranok (In Ukrainian).

Kolotilova, N. (2021). *Lohika i rytoryka: Retrospektyva vzaiemozviazku. Monohrafiia* [*Logic and rhetoric: A retrospective of the relationship. A monograph*]. Tsentr navchalnoi literatury. (In Ukrainian).

Kosianchuk, S. (2010). Chy spravdi rytoryka tak potribna starshoklasnykam? [Do high school students really need rhetoric?]. *Vyvchaiemo Ukrainsku Movu i Literaturu*, *34*, 7–14 (In Ukrainian).

Kucheruk, O. A., Golub, N. B., Horoshkina, O. M., Karaman, S. O., Karaman, O. V., Klimova, K. Ya., Bashmanivska, L. A., Berezyuk, V.I., & Malinoska, T.V. (2016). *Pedahohichna rytoryka: istoriia, teoriia, praktyka. Monohrafiia*. [Pedagogical rhetoric: history, theory, practice. Monograph]. KNT (In Ukrainian).

Mac Donnchaidh, S. (2024, March 5). *Teaching compare and contrast.* https://literacyideas.com /compare-and-contrast.

Matsko, L., Hruba, T., Semenoh, O., & Symonenko, T. (2017). *Ukrainska mova. 10–11 klasy: prohrama dlia profilnoho navchannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. Filolohichnyi napriam, profil – ukrainska filolohiia* [*Ukrainian language. Grades 10–11: Curriculum for specialized training of secondary school students. Specialization – Ukrainian philology*]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (In Ukrainian).

Matsko, L., & Matsko, O. (2006*). Rytoryka: Navch. posibnyk* [Rhetoric: A textbook]. Vyshcha shkola (In Ukrainian).

Nyshcheta, V. (2014). Psykholohichni zasady protsesu formuvannia rytorychnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly [Psychological foundations of building rhetorical competence in basic secondary school students]. *Teoretychna i Dydaktychna Filolohiia, 18*, 87–92 (In Ukrainian).

Omelchuk, S. (2013). "Pidkhid do navchannia" yak bazova katehoriia suchasnoi linhvistychnoi nauky ["Approach to learning" as a basic category of modern linguistic science]*. Ukrainska Mova i Literatura v Shkoli, 2*, 2–7 (In Ukrainian).

Oshima, A., & Hogue, A. (2006). *Writing academic English*. Pearson.

Ovchynnikova, A. (2020). *Rytoryka yak suspilno-kulturne yavyshche : kurs lektsii* [Rhetoric as a social and cultural phenomenon: A course of lectures]. OLDI-plius (In Ukrainian).

Ovsiienko, L. (2023). Model formuvannia rytorychnoi kompetentnosti starshoklasnykiv [A model for forming the rhetorical competence of high school students]. *Visnyk Nauky ta Osvity, 7*(13), 679–693. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-679-694 (In Ukrainian).

Palykhata, E. (2002). *Uroky ridnoi movy. Elementy praktychnoi rytoryky. 10–11 klasy: Knyha dlia vchytelia.* [Native language lessons. Elements of practical rhetoric. Grades 10–11: Teacher's Book] .Navchalna knyha – Bohdan (In Ukrainian).

Pentyliuk, M. (2011). *Praktykum z metodyky navchannia ukrainskoi movy v zahalno-osvitnikh zakladakh : modulnyi kurs : posibnyk dlia studentiv ped. universytetiv ta instytutiv* [Methods of teaching Ukrainian in secondary school: a manual for students of Teachers' training universities and institutes]. Lenvit (In Ukrainian).

Raphael, T. E., & Kirschner, B. W. (1985). The effects of instruction in compare/contrast text structure on sixth-grade students' reading comprehension and writing products. *Research Series, 161.*

Sahach, H. (2000). *Rytoryka* [Rhetoric]. In Yure (In Ukrainian).

Savenkova, L. O. (2009). *Pedahohichna rytoryka: navch. Posib* [Pedagogical rhetoric: A textbook]. KNEU (In Ukrainian).

Serhieienkova, O. P., Stoliarchuk, O. A., Kokhanova, O. P., & Pasieka, O. V. (2012). *Vikova psykholohiia: navchalnyi posibnyk*. [Developmental psychology: A textbook]. Tsentr uchbovoi literatury (In Ukrainian).

Shuliar, V. (2008). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti u naukovodoslidnytskii diialnosti [Building rhetorical competence in research activities]. *Bibliotechka "Dyvoslova", 8,* 47–50 (In Ukrainian).

Tokareva, N. M. (2013). *Osnovy vikovoi psykholohii: navch.-metod. posib*. [Fundamentals of developmental psychology]. Interservis (In Ukrainian).

Vandyshev, V., & Perslomova, O. (2017). *Rytoryka u filosofsko-komunikatyvnomu vymiri: pidruchnyk* [Rhetoric in the philosophical and communicative dimension: A textbook]. Kondor-Vydavnytstvo (In Ukrainian).

Отримано редакцією журналу / Received: 05.05.24
Прорецензовано/ Reviewed: 14.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 22.05.24

Додаток 1
Комплекс вправ для формування риторичних умінь учнів 11-го класу профільної школи на уроках української мови у порівняльно-зіставному виступі

Тема: Риторика. Порівняльно-зіставний виступ з теми "Паперова чи електронна книга, яку обрати?"
Мета: написати текст порівняльно-зіставного характеру та виголосити його усно.

Цілі вчителя:

навчальна: представити учням вимоги до виступів, розширити їхні знання про види виступів, покращити знання відбору й класифікації матеріалу згідно з темою виступу, формування вміння будувати логічні, послідовні та композиційно збалансовані висловлювання, а також аналізувати виступ; удосконалювати вміння чітко та лаконічно висловлюватися та сприймати виступи інших;

розвивальна: розвивати в учнів критичне мислення, уміння робити аналіз, зіставляти, порівнювати та узагальнювати матеріал, а також наводити вдалі приклади, аргументи, докази, робити висновки;

виховна: виховувати мовленнєву культуру та любов до читання.

Тип уроку: комбінований урок.

Докомунікативний етап. Визначення теми, формування основної ідеї, мети, добір матеріалу для майбутнього виступу.

Підготовчі вправи

Завдання 1. Колективна робота. Бесіда.

Інструкція: Розгляньте інтерактивну мапу "Виступ і його різновиди" (див. нижче). Прочитайте терміни і їх визначення. Дайте відповіді на запитання:

- *Чи були ви колись присутні на виступі?*
- *Як часто ви слухаєте публічні виступи?*
- *Чиї публічні виступи вразили вас? (Автори виступів - політики, актори, письменники)*
- *Чи створювали ви колись власний виступ?*
- *Яка мета порівняльно-зіставного виступу?*
- *У чому відмінність порівняльно-зіставного виступу за структурою "Об'єкт за об'єктом" і "Параметр за параметром"?*

Покликання на інтерактивну мапу розроблену в додатку Canva: https://www.canva.com/design/DAF_M8U_5zU/LLS_q_s1XNQ45tfNg3iNBQ/edit?utm_content=DAF_M8U_5zU&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

Завдання 2. Колективна робота.

Інструкція: Прочитайте уривки текстів, взятих із різних виступів, які об'єднані спільною темою "Літературна освіта". Розподіліть їх між видами виступів: *інформувальний, мотиваційний, інструктивний, порівняльно-зіставний.* Визначте, до якого етапу (*вступ, основна частина, висновок*) належить кожен з уривків, аргументуйте свою відповідь.

- *Мова без літератури – це людина без душі. Література, наголошую, це емоційний інтелект нації і основа національного світогляду. […] Отже, яким має бути насправді ЗНО. Перше: тест має бути єдиний: українська мова і українська література. Мова не існує без літератури. Мова дихає через літературу. Література – це реалізація мови. Другий тест, який має бути обов'язковий абсолютно для всіх – це тест з історії України. Ті, хто не знає історії України, не знатимуть як діяти сьогодні і ніколи не отримають майбутнє.* (інформувальний) (Джерело: Фаріон, І. (2020). *Зно: мова без літератури – тіло без серця*. You Tube https://www.youtube.com/watch?v=-opDdy3w3ZM&ab_channel=IrynaFarion)
- *Перша книжка, яку я вам раджу прочитати, можливо вже зараз замовити, якщо ви її не маєте – це "Витончене мистецтво забивати на все". Іноді книжки читаються якомога швидше, так, щоб дійти вже до кінця, дочитати, зазвичай художня література читається з такою метою. Цю ж книгу я розтягую якомога на "подовше", тому що вона мене неймовірно заряджає енергією, мотивує, надихає робити якісь нові речі, придумувати щось нове. Вона (книга) дуже крута, і основний її меседж – це те, що не треба порівнювати себе з іншими, не треба дивитися на інших, просто забийте на все і робіть те, що вам подобається, те, від чого ви кайфуєте, і те, від чого ви ловите вайб.* (мотиваційний). (Джерело: Грінько В. (2021). Найкращі книги: що варто прочитати кожному. You Tube. https://www.youtube.com/watch?v=_RKiW-eQgbE&ab_channel=%D0%92%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%93%D1%80%D1%96%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE)
- *Привіт, друзі! Сьогодні ми поговоримо про те, як обрати книгу. Як обрати її так, щоб вона потім не лежала у тебе на поличці, не припадала пилюкою, не треба було б думати, куди її дівати. Ми поговоримо про те, як пройти цей процес так свідомо, щоб, коли ви книгу купили, ви справді могли нею насолоджуватися.(інструктивний)* (Джерело: Як обрати книгу. Три практичні кроки, щоб обрана книга була "саме та"? (2021) https://www.youtube.com/watch?v=noEP8LyiYa8&ab_channel=LearnwithLina)
- *Отже, обидва типи літератури, художня та публіцистична, мають свої переваги та недоліки, і вибір між ними залежить від того, що саме ви шукаєте в читанні - розвагу та вдосконалення або інформацію та збагачення знань. Іноді комбінація обох може бути найкращим варіантом для збалансованого розвитку, оскільки художня література може сильно вплинути на емоційний та духовний розвиток читача, а публіцистична література здатна привернути увагу до певних проблем та підняти обговорення ключових питань суспільства.* (порівняльно-зіставний)

Завдання 3. Групова робота на інтерактивній платформі LearningApps.

Інструкція: Поділіться на дві групи. Прочитайте частини тексту для порівняльно-зіставних виступів на тему "Що краще: читання книг чи перегляд фільмів?". Група 1, використовуючи платформу LearningApps, розташуйте частини тексту так, щоб утворився порівняльно-зіставний виступ за структурою "Об'єкт за об'єктом" (https://learningapps.org/display?v=pcm18ubza24). Група 2, розташуйте частини тексту так, щоб утворився порівняльно-зіставний виступ за структурою "Параметр за параметром" (https://learningapps.org/display?v=p74q1fqon24). Для зручності можете скористатися QR-Code .

"Об'єкт за об'єктом"

"Параметр за параметром"

Завдання 4. Групова робота.

Інструкція: У сформованих групах напишіть і обговоріть план структури тексту для порівняльно-зіставного виступу "Об'єкт за об'єктом" або "Параметр за параметром. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання 5. Індивідуальна робота.

Інструкція: Оберіть один із планів структури тексту для порівняльно-зіставного виступу ("Об'єкт за об'єктом" або "Параметр за параметром"). Напишіть текст для порівняльно-зіставного виступу на тему "Паперова чи електронна книга, яку обрати?" (150–200 слів).

Завдання 6. Парна робота. Самооцінювання.

Інструкція: Прочитайте написаний текст для виступу сусідові по парті. Порівняйте свої роботи. Оцініть, чи дотримався кожен відповідно-обраної структури. Використовуйте для цього листок самооцінювання. Виправте помилки, якщо вони є.

Листок самооцінювання

Постав ✓ біля пункту, який вдалося правильно виконати, або ✗ біля пункту, який виконаний не правильно/не виконаний зовсім.

- У вступі я сформував(-ла) тезу/центральне питання
- В основній частині я визначив(-ла) 3 аспекти для порівняння.
- В основній частині я аргументував(-ла) 3 аспекти для порівняння відповідно до обраної структури.
- У висновках я узагальнив(-ла) інформацію про обидва об'єкти порівняння.

Передкомунікативний етап. Визначається план дій для виступу, відпрацьовується тактика, здійснюється підготовка невербальної діяльності (Гриценко та ін., 2007).

Тренувальні вправи

Завдання 7. "Найсильніший м'яз". Розвиток артикуляції.

Інструкція: Широко відкрийте рот та висуньте вперед язик, затримайте його над рівнем нижньої губи і утримуйте 15-30 секунд, слідкуючи, щоб не було тремтіння. Через 10 секунд повторіть вправу, затримуючи язик на 15-30 секунд біля верхніх зубів.

Завдання 8. "Поцілунок-посмішка". Розвиток артикуляції.

Інструкція: Витягніть губи вперед, наче намагаєтеся когось поцілувати, потім плавно розслабте губи та натягніть глибоку усмішку так, щоб губи залишилися зімкнутими, а щоки піднялися до верху. Повторіть такий рух 10-15 разів.

Завдання 9. "реп «Книга»". Розвиток дикції.

Інструкція: Зачитайте записане на дошці слово КНИГА та записані приголосні букви українського алфавіту. Хором створіть реп. Для цього зачитуйте слово КНИГА і кожного разу змінюйте в ньому приголосну "к" на інші приголосні:

К+НИГА
Б +НИГА
В
Г
Д…

Завдання 10. "Найдовша скоромовка". Розвиток дикції.

Інструкція: Ланцюжком по одному реченню прочитайте "Найдовшу українську скоромовку у світі " до якої входить близько 700 слів (приблизно 70 різних скоромовок). Звертайте увагу на розділові знаки та наголоси.

Найдовша українська скоромовка у світі

Автор А.Смєхова

У четвер четвертого числа о четвертій дня у центрі столиці садівник розсадівникувався. Та так розсадівникувався, що разом з садом троянд висадив ще й сад азалій, сад каприфолій та розарій у садочку навпроти, потім ще навпроти, та ще навпроти. Там, де росла липа біля Пилипа, який жив із Пилипицею та пилипеленятами. Якраз із пилипеленятами у цей час пиляв Пилип поліна з лип. Притупив пилку Пилип. А потім Пилип і Пилипко поливали липки. Виросли липки й у Пилипа, й у Пилипка. А Пилипиця напекла пироги перепечені, перцем переперчені. Бо була засмучена, змучена та вимучена тим, що всю ніч миші в шафі шаруділи, шість шарфів шерстяних з'їли. І хотіла влізти в шафу кішка, там де шурхотить у шафі мишка. Але мишка раз прийшла до кішки, уклонилась кішці в ніжки, кішці – смішки, мишці – нітрішки. Та обидва потім так вимокли-перемокли під жахливою зливою під кущем, з жуком та джмелем,

що здружилися. Тому був собі коточок, украв собі клубочок – та й сховався в куточок. А Пилипиха плакала-неплакала, їй плакати – нема коли. Та так з відчаю, що шарфи з'їли, голосила-переголосила, що заболіло горло в господині, бо багато говорила, переговорила, перенаговорювала на мишку, кішку, й сусідську кішку й мишку, та ще й шишки на сосні та шахи на столі. І побігла стежинами, поміж ожинами, туди, де у діброві – дуби, під дубами – гриби, трава – між грибами, хмарки – над дубами. Й млин стоїть, скоро не вистоїть. Прилетіли горобці – говорили про крупці; не про крупці, не про крупицю, а про круп'ячко. От і набрала Пилипиця на млинІ борошна та крупячка жменями й торбинами. А на пагорбі одна торба впала та котилася з високого горбА, в торбі паляниця Пилипу й Пилипиці. Пилип знизу верещить, Пилипиця зверху пищить, торбина тріщить. Одначе котилася вона, не перекотилася, тріщала, та не тріснула. Як раз у цей час їхала Хима до Максима візком-тарадайкою; тарадайка торохкоче, сива кобила везти не хоче. Бо підкова клокоче. Наче лелека до лелеченят летіла й клекотіла. От біля тарадайки з її хазяйкою й спіймала Пилипиця торбицю. А поруч чорно-білий чорногуз у болото чорне вгруз і чапля сохла, чапля чахла, чапля здохла. Дорогою Пилипиця зупинилася біля броду, біля саду, там, де бабин виораний город. Де барабанять по городу бараболя та горох. А горох у городі виріс небувалий, одначе горобці город пограбували. Одне втішило, що бабин біб розцвів у дощ. Буде бабі біб у борщ. Набрала й бобів собі господиня, й гороху. А трохи далі в горішнику горішенька горішками обвішана. Обтрушують горішки Орішка та Тимішка. Попросила в малих малу жменю малих горіхів для милих своїх малих. Їхній батько Гриць ніс горіх через поріг. Став на горіх, упав на поріг. Тому що всю ніч пильно поле пильнував, перепелів полював. А Пилипиця згадала, як приснився сьогодні сон сусідці, що приніс їй сусіда сік з суниці. То вона вже за суницю не питала, лише горіхів повну жменю набрала. Й побігла знов Пилипиця поміж ожинами назад стежинами додому, щоб напекти для синів-молодців свіженьких млинців, пироги ж були – перепечені, перцем переперчені. А вона ж, мов та квочка, що ходить коло кілочка, водить діточок коло квіточок, над своїми синами носиться без устану. Тому за годину були у печі смачні та гарячі пшеничні калачі. Зі свіжою ожиною, бабиними бобами, горохом та сиром з горіхами з горішника, що збирали Тимошка й Оришка. І хвалили молодці ті млинці на молоці і гарячі калачі, що пеклися у печі. Коржі – з медом, коржі – з маком, і смаженя – з пастернаком, і галушкИ – з лютим перцем, господиню з добрим серцем, що ще й сусідам усім за спасибі дала ще й хрону, дала риби, мАківку – до мачини, перченятко – до перчини. А потім чорним вечором пригощала й синів, і гостей чаєм з печивом. А дідусь Опанас купив ананас. Кликав: "Приходьте до нас – почастуємо вас!". А Пилипиця стільки наготувала-переготувала, що не до ананасів їй було, і вона кликала-перекликала усіх сусідів та їхніх сусідів із сусідніх дворів до себе, та накликала усе місто. Їли-їли – не переїли, та ще й на завтра лишилося. Тож хочеш їсти калачі – не лежи на печі! От такий вийшов бенкет на весь світ, а все через того садівника, що розсадівникувався своєю розсадою троянд.

(Джерело: https://np.pl.ua/2018/03/najdovsha-skoromovka-u-sviti-ukrajinskoyu-movoyu/)

Завдання 11. "Говори вібраціями". Розвиток голосу.

Інструкція: У спокійному стані та без напруження розкажіть якусь інформацію або історію про себе із зімкнутими губами та опущеною щелепою, тональність голосу при цьому потрібно намагатися з кожним разом опускати все нижче так, щоб, приклавши долоню до грудей, можна було відчути вібрацію.

Завдання 12. "Актор". Розвиток правильної інтонації.

Інструкція: Складіть 5-7 простих чи складних речень розповідного, питального, окличного, спонукального характеру, не використовуючи слова, що вказують на емоції. Обміняйтеся реченнями із сусідом по парті. Прочитайте речення з відповідною інтонацією. Наприклад:

- *Я вперше отримав 12 балів за урок з української мови! (радість);*
- *Ти що, не бачиш, що ти наступив мені на ногу? (роздратування);*
- *Як ти міг набрехати вчительці? (здивування);*
- *Не смій іти з дому, не попередивши батьків! (сердитість);*
- *Я так люблю тюльпани, їхній аромат заворожує. (захоплення).*

Завдання 13. "Жест до слова". Розвиток жестикуляції.

Інструкція: Доберіть вдалий жест, що найкраще підкреслює сказане до слів чи фраз, які озвучує вчитель.

Завдання 14. "Розпізнай емоцію". Розвиток міміки**.**

Інструкція. Розгляньте картки, на яких зображено міміку оратора в різний період виступу. Підпишіть картку відповідною емоцією, яку ви помітили. Після виконання перегляньте відео виступу та оцініть, чи збіглися ваші відповіді з емоцією оратора (див. нижче).

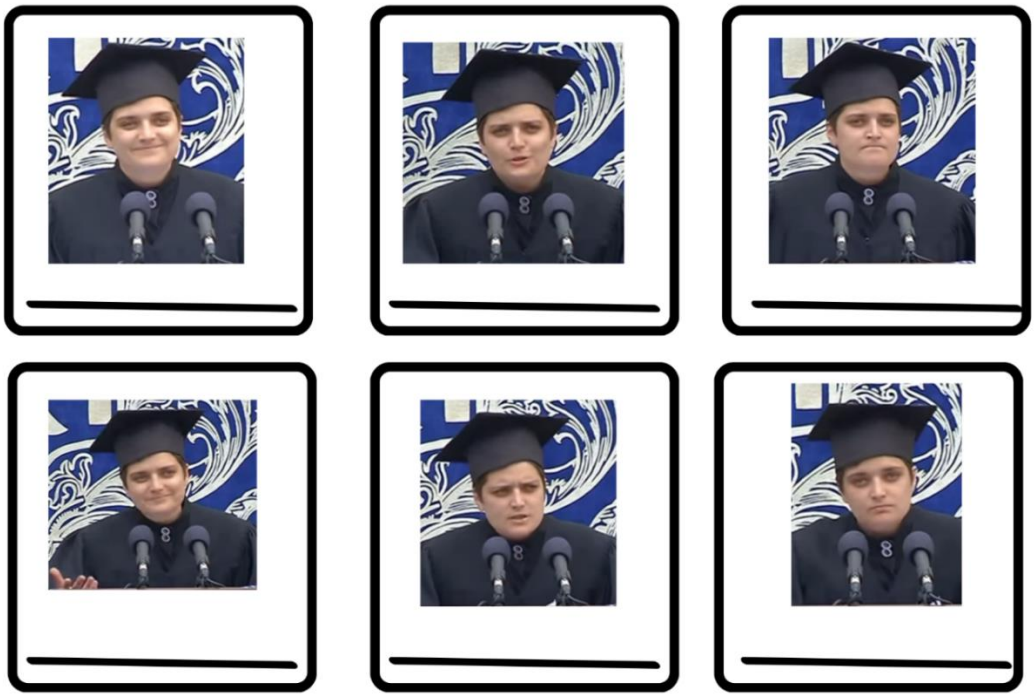

Відеоджерело виступу оратора: "Промова випускниці НаУКМА Марії Берлінської на конвокації 28.06.2015.": https://www.youtube.com/watch?v=u2fe4OQGM4I&ab_channel=%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82

Комунікативний етап. Це ключовий момент у взаємодії з авдиторією, коли промовець презентує творчу роботу перед слухачами. Ефективно взаємодіючи зі слухачами, той, що виступає, робить вплив на їхні знання та переконання за допомогою підготовленого матеріалу (Джерело: Гриценко, Т.Б., Іщенко, Т.Д., Мельничук Т.Ф. (2007). *Етика ділового спілкування. Навч. посібник.* Центр учбової літератури).

Творчі вправи

Завдання 15. Робота з пам'яткою. Виступ перед класом.

Інструкція: Прочитайте пам'ятку для виступу перед авдиторією. Виступіть перед класом. Дотримуйтеся структури виступу, використовуючи вдалі жести та міміку. Під час виступу тримайте доречну інтонацію, слідкуйте за чіткою вимовою та використовуйте засоби активізації уваги читачів.

Пам'ятка для учнів "10 золотих правил успішного виступу" (Шлєіна, 2015):

1. Спробуйте активізувати увагу слухачів, запропонуйте свіжий та цікавий погляд на тему вашого виступу.
2. Зробіть свій виступ образним і яскравим, щоб він зацікавив авдиторію.
3. Переконайте слухачів, що ваші факти і аргументи зрозумілі для них.
4. Уникайте зловживання запитальними формами, оскільки це може заплутати слухачів.
5. Відмежуйте основну думку від доказів й ілюстрацій, надаючи їй особливої інтонації.
6. Якщо у вас виникли сумніви, зробіть паузу, поясніть основну думку детальніше, а потім продовжуйте.
7. Говоріть чітко та переконливо, демонструючи злагодженість у мовленні, поставі та жестах.
8. Використовуйте описи, порівняння та протиставлення, щоб зацікавити авдиторію.
9. Структуруйте ваш матеріал на прості та такі елементи, що легко запам'ятовуються, щоб слухачі могли зрозуміти ваші висловлення й ідеї.
10. Невимушено відповідайте на запитання слухачів після завершення промови.

Джерело: Шлєіна, Л. І. (2015). *Українська мова (за професійним спрямуванням). Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)".* ТДАТУ. http://www.tsatu.edu.ua/shn/wp-content/uploads/sites/59/samostijna-robota-umps-2016-office-word-4.pdf

Посткомунікативний етап. Проводиться оцінювання результатів зустрічі з авдиторією. Цей етап не варто пропускати, оскільки він важливий для того, щоб визначити, чи досяг мовець своєї мети і чи були задоволені слухачі; дозволяє виправити помилки і краще задовольнити потреби авдиторії в майбутньому

(Джерело: Гриценко, Т.Б., Іщенко, Т.Д., Мельничук Т.Ф. (2007). *Етика ділового спілкування. Навч. посібник.* Центр учбової літератури).

Оцінювально-аналітичні вправи.

Завдання 16. Самоаналіз виступу. Заповнення опитувальника.

Інструкція: Проведіть самоаналіз свого виступу. Заповніть опитувальник (таблиця 2.3), щиро відповідаючи на запитання. Оберіть відповідь, яка найбільш вдало описує ваш виступ. Підрахуйте бали.

Опитувальник для самоаналізу порівняльно-зіставного виступу (Левчук, 2014).

1	Як авдиторія зустріла мене?	із захопленням	2 б.
		стримано	1 б.
		байдуже	0 б.
2	Як я розпочав(-ла) свій виступ?	впевнено	2 б.
		схвильовано	1 б.
		зі страхом	0 б.
3	Яким був настрій авдиторії упродовж мого виступу?	позитивний	2 б.
		нейтральний	1 б.
		негативний	0 б.
4	Чи я розкрив(-ла) повністю тему свого виступу?	повністю	2 б.
		частково	1 б.
		зовсім не розкрив	0 б.
5	Мої аргументи і приклади були переконливими і вдалими?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
6	Чи дотримався(-лася) я структури промови?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
7	Моє мовлення було чітким?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
8	Мої жести і міміка відповідали характеру виступу?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
9	Чи змінив(-ла) б я щось під час наступного виступу?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
10	Чи задоволений(-а) я своїм виступом загалом?	так	2 б.
		частково	1 б.
		ні	0 б.
Підрахуйте кількість балів, яку ви отримали під час самоаналізу. Якщо ви набрали 30-21 бал, то ваш виступ був успішним; 20-11 балів – потрібно доопрацювати виступ; 10-0 балів – потрібно провести корекцію виступу.			

Джерело: Левчук, І. (2014). *Мистецтво публічного виступу : робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки "Філологія (українська мова та література)".* Вежа-Друк.

Tamara Kavytska (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1528-9439
Iryna Hnedko (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0007-3674-1109

TEACHING RHETORIC TO HIGH SCHOOL STUDENTS THROUGH A COMPARISON AND CONTRAST SPEECH

Background. *This paper focuses on the teaching of rhetoric to high school students in the Ukrainian classroom. It specifically addresses the development of rhetorical skills in 11th-grade students through compare-contrast speeches, an area that has not been extensively covered in Ukrainian language pedagogy. The authors advocate the incorporation of rhetorical education into the high school curriculum in Ukraine, as the current social and professional environment in the country demands that graduates should be proficient in communication, debate, persuasion, and information filtering to succeed in their future careers.*

The objective *of this paper is to explore the development of rhetorical skills in 11th-grade students in a profession-oriented school through compare-contrast speeches in a Ukrainian classroom. Additionally, it aims to create and validate a series of exercises and tasks to enhance the effectiveness of developing these skills.*

Methodology. *The study was conducted as a natural experiment involving 22 students from a professionally oriented high school in Ukraine. Author 2 served as an internship teacher and validated a series of exercises aimed at improving students' oral communication skills, critical thinking, and the use of compare-contrast rhetorical strategies.*

Results and discussion. *The authors used different types of rhetorical exercises (preparatory, training, creative, and evaluative-analytical) to develop a tailored set of exercises for instructing compare-contrast speeches. Following the implementation of these exercises during a teaching internship, the researchers observed notable enhancements in students' rhetorical skills. The percentage of students showing high and adequate levels of rhetorical competence increased, while the proportion at the average level decreased. However, the data obtained reveal an uneven impact of the instruction on different aspects of communicative competence. Students' language and textual skills were more affected as opposed to their rhetorical skills. The overall conclusion from the research is that only targeted and systematic instruction can lead to significant improvement in rhetorical skills. Despite being proficient in language and communication, most students found mastering rhetorical techniques difficult, as it requires higher-order thinking skills and creativity.*

Keywords: *teaching rhetoric, rhetorical skills, a compare-contrast speech, 11th-grade secondary school students, profession-oriented school.*

BIOS

Tamara Kavytska, PhD, Associate Professor, Department of Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. Her research interests lie within the areas of Translation Pedagogy, Cognitive and Rhetorical Grammar, Language Testing and Assessment.

E-mail: kawicka_t@ukr.net

Iryna Hnedko, Mgr, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. Her areas of research interests include methods and techniques of teaching Ukrainian and a problem-based learning approach to teaching languages.

E-mail: irynahnedko@gmail.com

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ: ОГЛЯДИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

УДК 37.091.3:811.111'243

Tetiana Druzhchenko (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-8295-9674

Nataliia Semian (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7148-4805

INTERCULTURAL APPROACH TO STUDYING ENGLISH FOR JAPANESE STUDIES STUDENTS: A TEXTBOOK REVIEW

Semian, N., & Druzhchenko, T. (2024). *Exploring cultural contrasts: Japan and Ukraine in English classes* (textbook). Kyiv. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1M-8G6PrHlL3YbMEToamdN2-gmafyCf1F/view?pli=

This publication is a review of the textbook by Nataliia Semian and Tetiana Druzhchenko, "Exploring Cultural Contrasts: Japan and Ukraine in English Classes" (2024). This textbook was developed for teaching English at the university level using comparative strategies as part of the foreign language curriculum for second- and third-year undergraduate students majoring in Japanese studies.

Grounded in an intercultural approach, interdisciplinary connections, and a cognitive-communicative concept of foreign language acquisition, the authors encourage students to explore and analyze cultural contrasts and similarities between Japan and Ukraine. The textbook is designed to provide students with specialized knowledge for practical use in professional English for students of Eastern studies, satisfy their intellectual and cultural needs, and promote the development of their professional competencies.

The textbook employs contrast and comparison strategies aimed at developing monologic and dialogic English skills, which can be used in discussions about similar and different cultural objects, daily life, literature, art, and the histories of Ukraine and Japan. By exploring linguistic features and cultural realities, students can enhance their language skills and gain a deeper understanding of the cultural context of communication.

Thus, the intercultural approach is not only a tool for scholarly research but also a comprehensive and systematic method of teaching English. It helps students appreciate cultural diversity and ensures their success in their professional and academic growth.

Keywords: *intercultural approach, contrast and comparison, sociocultural competence, students majoring in Japanese studies.*

The reviewed textbook represents the first attempt to apply a scientifically grounded tutorial idea (Liubashenko et al., 2022). for learning a foreign language through comparative strategies at the university level, based on interdisciplinary and cognitive-communicative approaches. The authors propose a tutorial method for developing English language competencies in students, meeting their cognitive interests, and simultaneously fostering the sociocultural competence of an expert in the Far East region. The effectively applied contrast and comparison strategies in the work aim to develop monologic and dialogic English speech in discussions of similar and different objects of culture, everyday life, literature, art, and history of Ukraine and Japan. This meets the modern demand for a well-rounded philologist and attests to the relevance of the textbook.

The creation of a methodological framework for teaching English in university departments specializing in East Asian Studies should incorporate the advantages of intercultural and communicative approaches. These approaches are vital for the development of speaking skills in Philology students, who need to achieve proficiency in both Japanese and English for understanding social and political information, interpreting negotiations, and establishing business and scientific connections with East Asian countries. This aligns with the practices of top-tier global universities, which have long integrated regional studies into their linguistic programs, focusing on the language,

culture, national, political, and geographical characteristics of specific countries.

Notably, many prestigious universities around the world, such as the University of California, Columbia University, Stanford University (USA), Leiden University (Netherlands), the University of Rochester (USA), Heidelberg University (Germany), the University of Bologna (Italy), and SOAS University of London (UK), adopt an intercultural approach to teaching and learning East Asian languages. This approach encourages students to explore the history, culture, and geography of this strategically significant region. In the context of studying East Asian languages, English or other European languages are often employed to discuss the political, historical, and cultural realities of the region.

Therefore, English language instruction in the Far Eastern Languages departments of Ukrainian universities should be organized in an interdisciplinary manner, engaging students in observing and mastering elements of cultural interaction. This strategy could address the training challenges of producing highly qualified philologists and respond to the educational demands of globalization. Additionally, it could help reduce the trend of students leaving to study abroad.

As Okamoto and Shibamoto-Smith (2016) point out, systematic comparison of multiple languages is inevitable in the process of acquiring a foreign language. They argue that comparing not only the linguistic features but also the social and cultural aspects of native speakers enhances students' cognitive motivation by fostering resilience and persistence. Tinghe (2020), a noted authority in Chinese language instruction and cultural studies, emphasizes the benefits of combining intercultural and communicative approaches in teaching. She contends that understanding language necessitates studying culture and advocates for expanding the concept of culture to include broader discussions of interculturality, which enriches the language learning experience and supports broader educational objectives.

Similarly, experts in English language teaching, such as Corbett (2003) and Romanowski and Bandura (2019), suggest encouraging learners to reflect on their own and others' languages and cultures. They advocate for integrating intercultural components into English courses, seeing the combination of communicative and intercultural approaches as essential for effective language education. This viewpoint is shared by proponents of contextual English learning, like Illés (2020), who also emphasize the importance of incorporating intercultural elements into language education.

Research on the educational benefits of learning multiple languages alongside their associated cultures has shown positive outcomes in both domestic and international settings (Norton, & De Costa, 2018; Maharaja, 2018). Studies on cross-cultural communication by Gregersen-Hermans and Lauridsen (2021) identify various levels of cultural competence, such as cross-cultural, intercultural, transcultural, and intracultural. They highlight that enhancing the ability to communicate effectively is a primary result of developing intercultural competence.

The theory of foreign language learning is closely tied to the culture of the target language and the learner's overall communication skills. Oxford (2013) notes that 'the activities and cultural influences cannot be separated from what is learned' during foreign language study, aligning with the view that intercultural competence fosters communicative competence (Lustig et al., 2017).

Thus, English instruction in the context of multiple languages (Ukrainian, English, and Japanese) for students in Far East Languages departments should employ teaching and learning strategies (TLS) as defined by Oxford (2013), Grenfell and Harris (2017), and Griffiths (2018). These strategies will aid in comparing and

contrasting different fields, languages, and cultural studies.

Recent studies show increased interest in factors that influence the language learning process in various cultural contexts. Comparative thinking helps students organize new knowledge and use comparison strategies to overcome interlanguage barriers (Akhter et al., 2016; Zhou, & Lin, 2019).

To enhance students' speaking skills, teachers should find new resources to encourage intercultural dialogue through language. Marzano (2017) proposes a flexible model of classroom strategies that promote positive changes in students' acquisition of knowledge and skills across disciplines. He suggests that the use of Teaching and Learning Strategies (TLS) fosters skillful thinking. Comparative thinking, a form of critical thinking, is deemed the most effective way to complete learning tasks (Whitten et al., 2020). Zhou and Lin (2019) also link thinking techniques with speaking activities, enabling students to describe items, make and discuss conclusions, complete speaking tasks, summarize information, and engage in questioning and responding.

Identifying similarities and differences in speaking activates personal prior knowledge related to the discussion topic (Behm et al., 2017), leading to communicative intercultural transactions, as described by Lustig et al. (2017). This process helps students demonstrate cultural sensitivity and improve intercultural relationships with their conversation partners. Therefore, TLS used in English speaking tutorials for students majoring in East Asian Languages should incorporate intercultural interaction techniques to achieve communication goals, as suggested by Liubashenko and Kavytska (2020). Moreover, the Compare and Contrast Learning and Teaching Strategy (CCLTS) should enhance students' speaking skills through various speaking activities.

This strategy can be particularly effective when involving students in intercultural exploration of the East Asian region, as comparative techniques encourage them to improve their English-speaking abilities by narrating, describing, and continuing conversations.

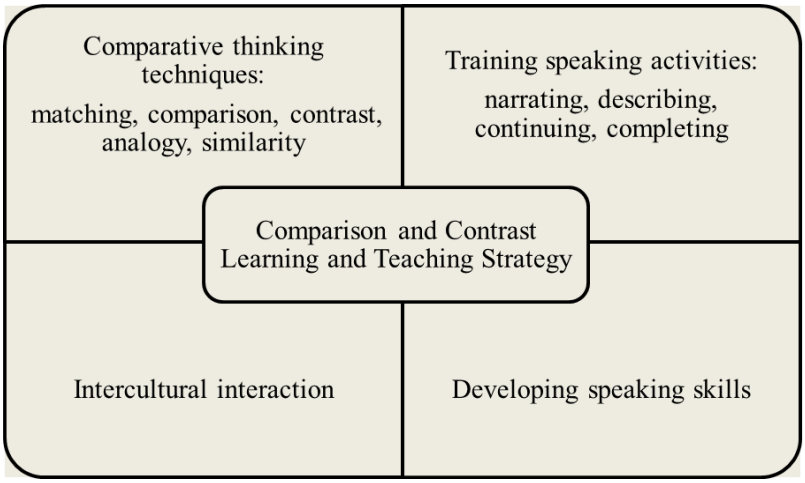

Figure 1. The Compare and Contrast Learning and Teaching Strategy in English Speaking Tutorials for Students Majoring in East Asian Languages

The authors hypothesize that significantly improving students' speaking abilities can be achieved through an English language textbook for Ukrainian students majoring in Japanese. This textbook is designed using compare and contrast techniques, including comparison, matching, analogy, contrast, and similarity. Both empirical and theoretical research have led to the adoption of a learning and teaching strategy that helps students feel confident when discussing common and unique aspects of Ukrainian

and Japanese cultural, mental, and social contexts in English. This approach boosts students' cognitive engagement and motivates them to learn the language, showcasing their professional training, education, and cultural upbringing. Therefore, the review aims to verify the relationship between the use of the textbook and the enhancement of students' English speaking skills.

The textbook was created by the authors to align with the English Language Training Program of the Department of East Asian Languages, adhering to the syllabus, curriculum, and university course methodology. The book presents a comprehensive exploration of cultural dimensions aimed at students specializing in Japanese studies. The themes covered in the seven Units are engaging and diverse. Each Unit is divided into two parts, featuring tasks designed to enhance all four fundamental language skills, with particular emphasis on speaking. The content is designed to enable students to effectively use various compare and contrast techniques, including comparison, matching, analogy, contrast, and similarity, while enhancing their spoken English skills. Through a comparative lens, it examines various aspects of Ukrainian and Japanese cultures, inviting readers to delve into the following Units: Social Customs and Etiquette, Family and Social Structures, Authentic Cultural Traditions, Traditional Symbols in Folklore, Myths and Legends, Poetry and Philosophy, and Performing Arts. Each Unit offers thoughtful insights into the cultural heritage and social norms of both nations, fostering a deeper understanding of cultural diversity and intercultural competence. The authors skillfully combine video materials, reading texts, and illustrative material to encourage English conversations in classes that simultaneously touch on both Japanese and Ukrainian cultural realities.

Unit Structure. Each unit consists of integrated sections such as Lead-in, Reading and Vocabulary, Listening, Speaking and Writing.

The purpose of the *Lead-in* is to engage students by tapping into their existing knowledge about the topic. It captures their interest and motivates them to learn by introducing intriguing facts, questions, or activities related to the cultural contrasts between Japan and Ukraine. It also lays the groundwork for the vocabulary and concepts that will be explored in more depth in the subsequent sections of the unit. Therefore, the Lead-in sections of the textbook include a variety of tasks such as brainstorming activities, cultural quizzes, cultural reflection prompts, discussion questions focused on the similarities and differences between Japanese and Ukrainian cultures, and speculation on the cultural realia depicted in pictures.

UNIT 4. Traditional Symbols in Folklore

Symbols, in folklore, aren't merely illustrative. They are the embodiment of a culture's soul, its desires, fears, and the wisdom inherited from the ancestors. – Mircea Eliade, Images and Symbols.

Lead-in

a Study the images of traditional symbols from Japan and Ukraine. Then, discuss the following questions in pairs or small groups.

Source: https://www.istockphoto.com/uk/ on 02.01.2024.

1. Identify the images presented. What significance do these symbols hold for the people of Ukraine and Japan?
2. What elements of nature are represented in the symbols of both countries, such as the sunflower in Ukrainian symbolism and cherry blossoms in Japanese symbolism? Why do you think these elements were chosen?
3. How do these symbols, like the Tryzub or the Rising Sun, reflect the national identity and patriotism in their respective countries?
4. Vytynanka and Origami Cranes, both are elements of traditional craft in Ukraine and Japan respectively. How do these symbols emphasize the importance of art and craftsmanship in their respective cultures?
5. The Pysanka is a symbol of rebirth in Ukraine, while the Koi Fish symbolizes resilience and strength in Japan. What do these symbols tell us about the values and beliefs of these two cultures?
6. The Kalyna is often associated with femininity and the life-giving force of women in Ukraine, while the Torii Gate represents the boundary between the physical and spiritual world in Japan. How do these symbols reflect the spiritual or philosophical beliefs of their cultures?
7. Can you find any parallels or stark contrasts between the chosen symbols of Ukraine and Japan? What might these similarities or differences tell us about these two cultures?

b Test Your Knowledge with the Japanese Folklore Symbols Quiz**!**

1. What animal is often considered a symbol of good fortune and prosperity in Japanese folklore?

A. Dragon B. Rabbit C. Fox D. Tiger

2. True or False: In Japanese folklore, a 'Tengu' is a mythical creature known for its healing powers.

3. The 'Tanuki' is a popular figure in Japanese folklore. What is it known for?

A. Shape-shifting abilities B. Bringing rain
C. Protecting ancient treasures D. Guiding lost travelers

4. What does the 'Koi' fish symbolize in Japanese culture?

A. Intelligence B. Strength and perseverance
C. Wealth D. Love and affection

5. True or False: The 'Kappa' is a mythical creature in Japanese folklore that is friendly and helps people.

6. Which creature is known for its role in Japanese ghost stories and is often depicted as a unforgiving spirit?

A. Yokai B. Oni
C. Yurei D. Kitsune

7. The 'Daruma' doll, often seen in Japanese households and businesses, is primarily associated with what?

A. Fertility B. Good luck and perseverance
C. Wealth D. Health and longevity

8. True or False: 'Sakura', or cherry blossoms, are not just a natural phenomenon but also hold significant meaning in Japanese folklore, symbolizing the beauty and transience of life.

9. What is a 'Kitsune' in Japanese folklore?
A. A dragon-like creature B. A spirit of water
C. A fox with magical abilities D. A type of Tengu

10. In many Japanese folktales, what does the 'Bamboo' symbolize?
A. Purity B. Flexibility and strength
C. Mystery D. Eternal life

The purpose of the *Reading and Vocabulary* section is to enhance students' reading comprehension skills and expand their vocabulary through contextual learning. This section aims to immerse students in texts that provide rich cultural insights while simultaneously introducing them to relevant vocabulary within authentic contexts.

The reading tasks are designed to develop a range of comprehension skills. Students practice grasping the main ideas and overarching themes of the texts, scanning to quickly locate specific information, and engaging in detailed comprehension to understand specific details and nuances.

Vocabulary is presented in context to help students understand how words and phrases are used naturally within cultural narratives and discussions. This approach aids in retention and ensures students can apply their vocabulary knowledge in practical ways.

The vocabulary activities include contextual guessing, where students infer word meanings based on context, matching exercises to pair new vocabulary with definitions, fill-in-the-blank exercises to use vocabulary in context, vocabulary crosswords, and word formation activities to practice different parts of speech. Additionally, students engage in collocation exercises to learn common word pairings, usage exercises to create sentences using new vocabulary, and discussion prompts to encourage the active use of vocabulary in spoken language.

Overall, the Reading and Vocabulary section is structured to build a strong foundation in both comprehension and vocabulary, empowering students to delve deeply into the comparative study of Japanese and Ukrainian cultures expanding their lexical repertoire and also gaining insights into the unique ways in which language reflects societal values and customs.

UNIT 4. Traditional Symbols in Folklore

Reading & Vocabulary

a Do you know the contradictory meaning of sakura? Read the article once quickly to find out.

The Symbolism and Meaning of Cherry Blossoms in Japan

[1]In the vibrant culture of Japan, cherry blossoms, also known as 'sakura,' play a significant role that extends beyond their aesthetic appeal. These delicate flowers carry deep meanings tied to the human condition and historical values.

[2]Sakura's primary symbol is the transience of life. Their vibrant bloom, lasting only a few weeks, is a beautiful yet stark reminder of life's fleeting nature. The blossoms burst into life, reaching their peak quickly, before gently falling to the ground and fading away. This echoes the Buddhist philosophy of the impermanence of all things.

[3]The symbolism of sakura is also complex and multifaceted. They embody both life and death, beauty, and destruction. With the arrival of spring, the blossoming of cherry trees

instills a sense of life's vitality. However, their swift withering is a poignant reminder of mortality, forming a paradox.

[4]Cherry blossoms frequently feature in various facets of Japanese culture, including visual arts, literature, and films. They serve as metaphors, symbols, and inspiration, adding depth and aesthetic value to these art forms.

[5]In historical contexts, sakura stood as a symbol for samurai, the warriors of feudal Japan who lived by the strict code of honor, respect, and discipline known as *bushido*. The brief yet intense bloom of cherry blossoms reflected the samurais' lives, which although short, were vibrant and meaningful. Falling cherry blossoms were often used to represent the end of a samurai's journey.

[6]During the turbulence of World War II, kamikaze pilots adorned their aircraft with sakura emblems before departing for fatal missions. This was a symbolic representation of dying gloriously for their emperor, akin to the beautiful yet short-lived cherry blossom.

[7]Within the sphere of Japanese folk religions, cherry blossoms hold a sacred status. They were believed to be the dwelling places of deities who ensured a good harvest. The term sakura, broken down to 'sa' and 'kura,' refers to the rice paddy god and his divine seat. This belief led people to worship cherry trees in the mountains during spring, praying for bountiful crops.

[8]Lastly, the traditional practice of Hanami, or flower viewing is an annual celebration of sakura's transient beauty. Originally, it involved farmers offering prayers and feasts under cherry blossom trees to ensure an abundant harvest. Today, Hanami has evolved into a festive event where people gather under blossoming sakura trees for picnics, singing, and communal enjoyment, reinforcing the sakura's cultural significance.

[9]In summary, cherry blossoms in Japan symbolize more than just natural beauty. They are deeply woven into the tapestry of Japanese culture and philosophy, reminding everyone of the transitory yet profound nature of life.

Glossary
(2) **transience** the state of being temporary or short-lived
(2) **impermanence** the state of being temporary or not lasting forever
(3) **instill** gradually but firmly establish (an idea or attitude) in a person's mind
(3) **poignant** evoking a keen sense of sadness or regret
(6) **adorn** decorate something, often to make it more pleasing to the eye
(7) **deity** a god or goddess, a divine being that is worshipped in various religions
(7) **paddy god** a deity in certain cultures, particularly associated with the cultivation and protection of rice fields
(9) **tapestry of culture** the intricate blend of beliefs, traditions, customs, and practices that make up a society or group

b Read the article again, using the glossary to help you. Then, answer the questions with the partner, providing as much information as you can.

1. What is the primary symbolism associated with the sakura or cherry blossoms in Japan?
2. How does the life cycle of the cherry blossoms reflect the Buddhist philosophy mentioned in the text?
3. How do cherry blossoms or sakura symbolize a paradox between life and death?
4. How are cherry blossoms represented in Japanese arts and culture?
5. What historical connection do cherry blossoms have with the samurai, and how did their bloom reflect the samurai way of life?
6. How did kamikaze pilots during World War II use the symbol of sakura in relation to their missions?

7. How do cherry blossoms hold significance in Japanese folk religions, particularly in relation to agriculture?

8. What is the traditional practice of Hanami, and how has its contemporary form evolved from its origins?

c Complete the crossword using the words from the text.

Across

4. having many different parts or sides
5. the code of moral principles which the samurai were required or instructed to observe
8. a god or goddess
10. a day on which a religious event or person is remembered and celebrated
11. a Japanese term that translates to "flower viewing"
12. large in amount

Down

1. to have or show a strong feeling of respect and admiration for God or a god
2. considered to be holy and deserving respect, especially because of a connection with a god
3. to represent a quality or an idea exactly
4. the way that people do not live for ever
6. the state of not lasting for ever or not lasting for a long time
7. energy and strength
9. the act or ceremony of speaking to God or a god, esp. to express thanks or to ask for help

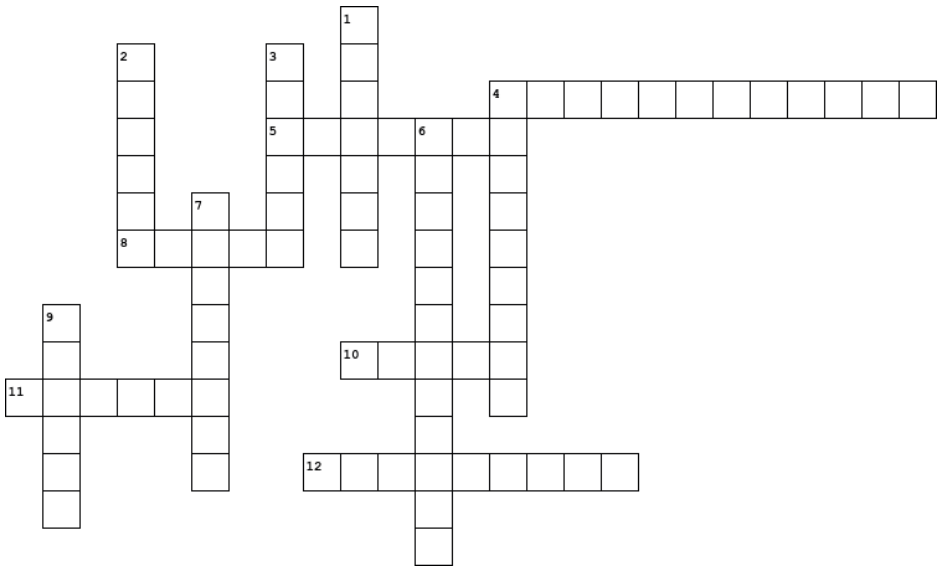

d Fill in the gaps using the derivatives from the words given in brackets.

1. The historical temples and shrines in Kyoto hold immense cultural (significant) _____ in Japan, offering a glimpse into the country's spiritual heritage.
2. The sakura blossoms are a reminder of the (impermanence) _____ nature of life, as they bloom brilliantly and then fade away in a short span of time.
3. The (multifaceted) _____ of traditional symbols reflects the diverse heritage of cultures from which they originate.
4. The Japanese flag, with its radiant red circle, serves as an (embody) _____ of the traditional symbol of the rising sun, reflecting the natio's origins as the 'Land of the Rising Sun'.

5. The koi fish, a (vitality) _____ symbol in Japanese tradition, represents perseverance, strength, and good fortune.

6. The (sacred) _____ of Mount Fuji, a UNESCO World Heritage site, reflects the deep spiritual significance it holds in Japanese culture, having inspired artists and poets for centuries.

7. Cherry blossoms (transience) _____ blanket Japan each spring, creating a breathtaking spectacle that captivates locals and tourists alike.

8. One of the intriguing aspects of Japanese cuisine is the (abundant) _____ of umami flavors found in dishes like miso soup and soy-marinated delicacies.

9. Exploring the rich (bountiful) _____ of Japanese cuisine, you'll find delights like sushi, tempura, and matcha-flavored treats, reflecting the country's culinary artistry.

10. In Japanese Shinto temples, a (worship) _____ can often be seen making offerings and ringing a bell to summon the attention of the kami spirits.

e Both the sakura in Japan and the kalyna in Ukraine are iconic symbols deeply embedded in their respective cultures. How do the meanings and significance of sakura, as mentioned in the text, compare with what you know about the symbolism of kalyna in Ukrainian culture?

The *Listening* section of the textbook serves a dual purpose: to enhance students'understanding of Japanese culture through auditory immersion and to hone their listening skills in the target language. Through a curated selection of video and audio materials, accessible via QR codes embedded within the textbook, students are exposed to authentic cultural content ranging from podcasts to folk tales and storytelling.

The tasks in this section are designed to engage students in active listening and critical thinking, prompting them to analyze, contrast, and compare cultural practices, linguistic nuances, and societal norms between Japan and Ukraine. The accessibility of these materials via QR codes makes the textbook an ideal resource for both classroom instruction and independent study, allowing students to explore cultural insights at their own pace and convenience.

UNIT 1. Social Customs and Etiquette

Listening

Japanese Nonverbal Etiquette

Google image retrieved from https://nonverbalcommunciation.wordpress.com/2017/03/31/international-proxemics-and-haptics/ on 16.08.2023

a What does the picture above exemplify? What should Barack Obama have done differently when meeting the Emperor?

In what ways does being aware of nonverbal etiquette benefit individuals working in international or multicultural settings?

b Watch a video about Japanese nonverbal etiquette and complete the chart, separating behaviors into 'acceptable' and 'unacceptable' in Japan.

Acceptable	Unacceptable

c Compare with a partner. Then listen again and check your answers. Can you remember any more details?

d Refer to the completed chart above. In pairs, discuss:

- whether the behavioral patterns listed are also considered impolite in Ukraine.
- how you would explain the fundamental rules of Ukrainian nonverbal etiquette to a Japanese person to ensure they are not misunderstood or mistreated.

The *Writing* section of each Unit includes tasks such as reflective essays, comparative essays, descriptive writing, and creative writing. These activities are designed to deepen students' understanding of both Ukrainian and Japanese cultures by encouraging them to apply their language skills and cultural knowledge while incorporating new vocabulary. Reflective essays allow students to introspect on cultural insights and personal experiences. Comparative essays require them to identify and examine similarities and differences between the two cultures, fostering critical thinking. Descriptive writing tasks enable students to vividly describe cultural elements, enhancing their descriptive language abilities. Creative writing assignments encourage students to imaginatively explore and express cultural themes and narratives. For each type of writing task, students are provided with a plan that includes cues they can follow, guiding them through the writing process. Together, these tasks provide a comprehensive approach to exploring cultural contrasts, ensuring that students gain a nuanced appreciation of both cultures.

UNIT 2. Family and Social Structures

Writing

Imagine you are part of a student exchange program where you spend one semester in Japan. Write a letter (250 – 300 words) to a friend back home describing your experiences. In your letter, compare and contrast the values you observe in Japanese culture. Focus on areas such as family, work ethic, respect for elders, and community involvement.

Google image retrieved from https://www.asahi.com/ajw/articles/14524728 on 24.11.2023

Introduction: Briefly introduce your exchange program and your excitement about experiencing the culture.

Body: Describe Japanese values and interactions in families, work, and communities. Note any surprising aspects. Compare and contrast these with Ukrainian values, focusing on their impact on daily life. Reflect on how these experiences have shaped your perspective on values and norms.

Conclusion: Conclude with what you have learned from this experience and how it might influence your future interactions or perceptions.

The *Speaking* section of the textbook is designed to enhance students' intercultural communication skills by engaging them in thoughtful discussions and analysis of cultural similarities and differences. This approach fosters critical thinking and articulate expression. Central to this section is a project-based task where students collaboratively research and present their findings to the class. This task not only reinforces their ability to articulate insights gained through comparative analysis but also integrates effective communication, teamwork, and presentation skills into the learning process.

The project task is structured with clear stages for students to follow and fulfill, ensuring a systematic approach to their research and presentations. These stages guide students from initial research and data gathering through to the final presentation, providing a framework that supports their progress and learning. Through this structured process, students reflect on their insights, thereby developing a deeper understanding of both Japanese and Ukrainian cultures.

UNIT 4. Traditional Symbols in Folklore

Project Task: Traditional Symbols in Ukraine and Japan

Group 1

Research Phase:

a. Ukraine: Study the cultural significance of Kalyna (guelder-rose) in Ukrainian tradition. How is it represented in literature, songs, and everyday life?

b. Japan: Explore the symbolic importance of Sakura (cherry blossoms) in Japanese culture. How does it manifest in Japanese festivities, poetry, and daily customs?

Google image retrieved from https://stock.adobe.com/ua/search?k=kalyna on 01.01.2024

Comparison and Analogy:

Draw parallels between Kalyna and Sakura. Consider aspects like symbolism, cultural importance, representation in literature, and songs.

Presentation:

a. Create a presentation (PowerPoint, poster, or video) illustrating your findings. Use visuals (images, short video clips, etc.) to support your points.

b. Emphasize points of analogy and matching between the symbols, highlighting both similarities and differences.

c. Engage the audience by incorporating interactive elements: quizzes, opinion polls, or open-ended questions to stimulate discussion.

Group 2

Research Phase:

a. Ukraine: Delve into the art of Vytynanka: its history, techniques, and significance.

b. Japan: Investigate the art and tradition of Origami: its origins, methods, and role in Japanese society.

Google image retrieved from https://stock.adobe.com/ua/search?k=kalyna on 01.01.2024

Comparison and Analogy:

Match the artistic techniques and cultural roles of Vytynanka and Origami. Consider the materials used, the process of creation, and the occasions they're prominently featured.

Presentation:

a. Create a presentation (PowerPoint, poster, or video) illustrating your findings. Use visuals (images, short video clips, etc.) to support your points.

b. Emphasize points of analogy and matching between the traditional arts, highlighting both similarities and differences.

c. Engage the audience by incorporating interactive elements: quizzes, opinion polls, or open-ended questions to stimulate discussion.

The *supplementary materials* provided at the conclusion of the textbook offer comprehensive support and additional resources to complement the core content and aid students in their learning journey. Among these resources are audio scripts, which provide written transcripts of the audio materials utilized in the lessons. This inclusion is instrumental in reinforcing students' listening skills, facilitating comprehension, and enhancing retention of spoken content pertaining to Ukrainian and Japanese cultural topics. By providing access to these transcripts, students can engage more effectively with the material, thereby deepening their understanding.

Additionally, the appendices serve as a repository of practical resources and guidance aimed at furthering students' language proficiency and communication abilities. Within these appendices, students will find tables containing useful phrases for comparison and contrast, as well as expressions of opinion. Furthermore, the appendices offer guidance on delivering presentations, including tips for utilizing visual aids effectively. Additionally, students will find resources to aid in presentation preparation and essay writing, including checklists to ensure thoroughness and coherence in their written work.

The textbook under review is comprehensive, engaging, and expertly crafted, offering significant practical value. It serves as an invaluable resource for students aiming to expand their knowledge and engage in comparative cultural analysis within the realm of Japanese studies. This textbook demonstrates versatility, making it suitable for a wide range of academic disciplines and catering to the needs of the intended student audience. It meets all the necessary requirements for such works and is developed at a high scientific and methodological standard, making it an indispensable asset for both educators and students alike.

Внесок авторів: Тетяна Дружченко – теоретичні засади огляду; висновки, Наталя Сем'ян методологічна концепція огляду, оцінка відповідності посібника суспільним запитам в освіті

References

Akhter, J., Amin, M., Saeed, F., Abdullah, S., & Khair, M. (2016). Comparison and contrast between first and second language learning. *Advances in Language and Literary Studies*, *7*(1), 130–134. https://doi.org/10.7575/aiac.alls.v.7n.1p.130

Behm, N. N., Rankins-Robertson, Sh., & Roen, D. (Eds.). (2017). *The framework for success in postsecondary writing: Scholarship and applications*. Parlor Press LLC.

Corbett, J. (2003). *An intercultural approach to English language teaching.* Multilingual Matters LTD. https://doi.org/10.21832/9781853596858

Gregersen-Hermans, J., & Lauridsen, K. M. (2021). *Internationalising programmes in higher education: An educational development perspective*. Routledge.

Grenfell, M. J., & Harris, V. (2017). *Language learner strategies: Contexts, issues and applications in second language learning and teaching.* Bloomsbury Publishing.

Griffiths, C. (2018). *The strategy factor in successful language learning: The tornado effect* (2nd ed.). Mutilingual Matters.

Illés, É. (2020). *Understanding context in language use and teaching: An ELF perspective*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429274589

Jin, T. (2020). *Interculturality in learning Mandarin Chinese in British universities*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315392905

Liubashenko, O., & Kavytska, T. (2020). Strategy to assess L2 interactional competence of university students: Ukrainian context. In S. Hidri (Ed.), *Changing language assessment* (pp. 253–274). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42269-1_11

Liubashenko, O., Semian, N., & Druzhchenko, T. (2022). English intercultural tutorial for university

students majoring in Japanese. *Journal of Curriculum and Teaching*, *11*, 25–34. https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p25

Lustig, M. W., Koester, J., & Halualani, R. (2017). *Intercultural competence: Interpersonal communication across cultures* (8th ed.). Pearson Education.

Maharaja, G. (2018). The impact of study abroad on college students' intercultural competence and personal development. *International Research and Review*, *7*(2), 18–41.

Marzano, R. (2017). *The new art and science of teaching*. Solution Tree Press.

Norton, B., & De Costa, P. I. (2018). Research tasks on identity in language learning and teaching. *Language Teaching*, *51*(1), 90–112. https://doi.org/10.1017/S0261444817000325

Okamoto, Sh., & Shibamoto-Smith, J. S. (2016). *The social life of the Japanese language: Cultural discourse and situated practice*. Cambridge University Press.

Oxford, R. (2013). *Teaching and researching language learning strategies.* Routledge.

Romanowski, P., & Bandura, E. (2019). *Intercultural foreign language teaching and learning in higher education contexts*. IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-8128-4

Semian, N., & Druzhchenko, T. (2024). *Exploring cultural contrasts: Japan and Ukraine in English classes (textbook)*. https://drive.google.com/file/d/1M-8G6PrHlL3YbMEToamdN2-gmafyCf1F/view?pli=

Tinghe, J. (2020). How university students of Mandarin Chinese experience "Chinese culture": An interculturality and small cultures perspective. *Language and Intercultural Communication, 20*(6), 572–585. http://dx.doi.org/10.1080/14708477.2020.1825461

Whitten, E., Esteves, K. J., & Woodrow, A. (2020). *RTI Success: Proven tools and strategies for schools and classrooms*. Free Spirit Publishing.

Zhou, F., & Lin, Y. (2019). A Comparative study of critical thinking skills between English and Japanese majors in a Normal university. *English Language Teaching*, *12*(12), 30–38. http://dx.doi.org/10.5539/elt.v12n12p30

Отримано редакцією журналу / Received: 22.04.24
Прорецензовано/ Reviewed: 02.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 20.05.24

Тетяна Дружченко (Україна)
ORCID ID: 0000-0002-8295-9674

Наталія Сем'ян (Україна)
ORCID ID: 0000-0001-7148-4805

ІНТЕРКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ЯПОНІСТІВ: ОГЛЯД НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА

Semian, N., & Druzhchenko, T. (2024). *Exploring cultural contrasts: Japan and Ukraine in English classes* (textbook). Kyiv. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1M-8G6PrHlL3YbMEToamdN2-gmafyCf1F/view?pli=

Публікація є оглядом навчального посібника авторок Сем'ян Наталії та Дружченко Тетяни "Exploring Cultural Contrasts: Japan and Ukraine in English Classes" (2024), який було розроблено для навчання англійської мови в університеті за допомогою порівняльних стратегій за програмою з іноземної мови для студентів-японістів другого та третього років навчання в бакалаврат і. Ґрунтуючись на інтеркультурному підході, міждисциплінарних зв'язках та когнітивно-комунікативній концепції засвоєння іноземної мови, авторки посібника заохочують студентів досліджувати та аналізувати культурні контрасти й схожі традиції Японії та України. Посібник створено, щоб надати студентам спеціалізовані знання для їх практичного використання в професійній англійській мові студентів-сходознавців, задовольнити їхні інтелектуальні та культурні запити, сприяти розвитку їхніх професійних компетентностей. У навчальному посібнику застосовано стратегії контрасту та порівняння, спрямовані на розвиток монологічного та діалогічного англійського мовлення, які можна використовувати в дискусіях про подібні та різні об'єкти культури, побуту, літератури, мистецтва, історії України та Японії. Досліджуючи мовні особливості та культурні реалії, студенти мають змогу покращити свої мовні навички, глибше зрозуміти культурний контекст мовлення. Отже, інтеркультурний підхід є не лише інструментом наукових розвідок, але й комплексного і системного навчання англійської мови, що посприяє усвідомленню студентами культурного розмаїття та забезпечить їм успіх у професії і науковому зростанні.

Ключові слова: *інтеркультурний підхід, стратегії контрасту і порівняння, соціокультурна компетентність, студенти-японісти.*

BIOS

Tetiana Druzhchenko, PhD, Associate Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv, UALTA member. Her research interests include teaching ESP, teaching language skills based on differentiated instruction.

E-mail: druzhchenko.tetiana@knu.ua

Nataliia Semian, PhD, Associate Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. Her areas of research interests include English Language Teaching Methodology and Learning Strategies, Communicative Grammar.

E-mail: semian.nv@gmail.com

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ МОВНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН В УНІВЕРСИТЕТІ

УДК 378.811.111

Наталія Лутковська (Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1398-9554

Світлана Войтович (Україна)
ORCID ID: 0009-0006-0687-5686

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ТЕМИ "GARDENING STYLES" ДЛЯ СТУДЕНТІВ III КУРСУ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ "САДОВО-ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО"

Ця публікація представляє розгорнутий план-конспект практичного заняття з англійської мови для спеціальних цілей зі студентами III курсу, які навчаються за освітньо-професійною програмою "Садово-паркове господарство". Формування англомовної комунікативної компетентності відбувається в інтеграції культурологічних та фахових знань у професійно орієнтованому контексті. Заняття спрямоване на вдосконалення різноманітних мовленнєвих умінь: аудіювання, читання, говоріння, письма. Розвиток когнітивних умінь студентів підтримується систематизацією мовного матеріалу та структуруванням фахових знань із застосуванням графічних органайзерів для створення мовної картини світу та засвоєння стилів садово-паркового дизайну.

Ключові слова: *англомовна комунікативна компетентність, англійська мова для спеціальних цілей, план заняття, когнітивні уміння, графічні органайзери.*

Тема заняття: GARDENING STYLES
Тип заняття: практичне, комбіноване
Цілі заняття:
практичні:

- активізувати лексичні навички з теми заняття;
- формувати вміння розуміти на слух основний зміст та деталі англомовного професійно орієнтованого дискурсу;
- розвивати вміння переглядового та вивчаючого читання аутентичного професійно орієнтованого тексту;
- навчати робити повідомлення на основі прослуханого, обґрунтовуючи свої думки;
- дати досвід смислових трансформацій прочитаного з формулюванням свого ставлення до інформації в тексті.

освітні:

- поглибити культурологічні та фахові знання про стилі ландшафтного дизайну;
- розширити світогляд студентів.

розвивальні:

- стимулювати мовну здогадку та мовленнєву реакцію студентів;
- формувати вміння аналізувати та систематизувати нову інформацію, встановлювати зв'язки раніше вивченого з новим;
- розвивати пізнавальні здібності студентів;
- формувати вміння критичного мислення та логічного викладення думок.

виховні:

- виховувати самостійність та активність;
- формувати інтерес і позитивну мотивацію до навчання;
- виховувати культуру спілкування.

Хід заняття

1. Організаційний момент (2 хв.): повідомлення теми та мети заняття.
2. Актуалізація теми. Мовленнєва зарядка. (3 хв.)
3. Аудіювання з розумінням деталей професійно орієнтованого дискурсу документального відеоформату. (10 хв.)
4. Переглядове читання тексту з метою пошуку інформації. (12 хв.)
5. Аудіювання з розумінням основного змісту та деталей професійно орієнтованого дискурсу. (8 хв.)

6. Бесіда за текстом. Навчання смислової переробки переглянутого і прослуханого зі співвіднесенням фактів і установленням зв'язків. (15 хв.)

7. Читання з повним розумінням професійно орієнтованого тексту, обговоренням та інтерпретацією його змісту. (12 хв.)

8. Письмо. Навчання смислової переробки прочитаного з формулюванням свого ставлення до інформації в тексті. (15 хв.)

9. Підведення підсумків заняття. Пояснення домашнього завдання.

Оцінювання знань студентів та рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності. (3 хв.)

Оснащення

1. Комп'ютер.
2. Відеозапис.
3. Роздатковий матеріал.

Розгорнутий план-конспект заняття

1. Організаційний момент: повідомлення теми та мети заняття.

Teacher: Hello everyone! Our today's class will take you through the history of landscape design. We will talk about different gardening traditions, the history of their development, the ideas each tradition is associated with and essential elements of the garden in each gardening style.

2. Мовленнєве вправляння.

Teacher: To start with, I would ask you to think about how much you already know on the topic proper. Discuss the following questions in pairs.

Режим роботи: S1-S2, S3-S4 і т. д.

1. What is the origin of the word "paradise" in the term "Gardens of Paradise"?
2. What are the main elements of the paradise garden? List its typical features.
3. Can you name the gardens you see in the pictures? What do you know about them?

Source/Джерело: https://www.britannica.com/topic/Taj-Mahal#/media/1/581007/201406

Source/Джерело: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Patio_de_la_Acequia_(Generalife)_-_DSC07863_(slightly_cropped_and_sharpened).jpg&oldid=631251702
Shortened URL: https://w.wiki/8orS

Suggested answers:

1. Gardens of Paradise take their name from the old Persian "*pairi dez*", meaning "surrounded by a wall". Transliterated into the Greek as paradeisos and henceforth known to us as Gardens of Paradise, they are in essence self-contained refuges for flora and fauna, with humans as their keepers and end users.

2. Aromatic flowers and fruit-bearing trees are quintessential elements. The ground where the flora was planted was sunken or the walkways raised so that passers-by would be able to easily pluck fresh fruit as they walked throughout the garden. Olive, fig, date and pomegranate were ubiquitous and symbolically important.

3. Taj Mahal (the most famous paradise tomb garden in India), the Alhambra (a Moorish paradise garden in Andalusia, southern Spain). Optional.

3. Аудіювання з розумінням деталей професійно орієнтованого дискурсу документального відеоформату.

Teacher: Now the class will be divided into two groups, group A and group B. Group A will watch the video about the Alhambra and group B will watch the video about Taj Mahal.

а) усунення лексичних труднощів перед аудіюванням:

Teacher to group A: You are going to watch the video about one of the typical paradise gardens of southern Europe – the Alhambra. Monty Don, a BBC journalist and a great expert in gardening culture, believes that "a really good way to understand culture is through its gardens". Before watching the video, let's have a look at some culturally marked words.

Cross-cultural awareness

the Koran – the holy book of the Islamic religion

Islam – the religion of the Muslims, having the Koran as its sacred scripture

Andalusia – the southernmost region of Spain

the Moors – a Muslim people who established a civilization in North Africa and Spain between the 8th and the 15th century A.D.

the Generalife – the summer palace in the Alhambra

Castilian – relating to Castile, a region of central Spain

Hesus Moraime – an expert on the Alhambra

the Sultan – a sovereign of a Muslim country

the Courtyard of Myrtles and the Courtyard of Lions – parts of the Alhambra

Teacher to group A: Now look at the glossary of some key words and phrases. Please, write down your equivalents of the following words in Ukrainian.

Режим роботи: Ss-T.

Glossary:

fragrant *adj* having a pleasant or sweet smell

inextricably bound *adj* so closely linked that separation is impossible

courtyard *n* a space without a roof but enclosed by walls, esp forming part of a castle, large house, hotel, etc.

myrtle *n* a bush with shiny leaves and sweet-smelling white flowers

private dwelling *n* a place of residence belonging to one particular person, a personal house

marble *n* a hard, usually white, stone, often with dark veins, which can be highly polished

suggestive *adj* (of sth) putting particular ideas or associations into sb's mind

fringe *v* sth (with sth) to form a border around sth; to surround sth

footprint *n* a mark left by a person's or an animal's foot on a surface

Suggested answers: ароматний; нерозривно пов'язані; двір; мирт; приватне житло; мармур; що викликає думки; обрамляти; слід.

Teacher to group B: You are going to watch the video about "the Taj Mahal". Monty Don, a BBC journalist and a great expert in gardening culture, believes that "a really good way to understand culture is through its gardens". Before watching the video, let's have a look at some culturally marked words.

Cross-cultural awareness

Mughal – of Mongol origin, of the successors of Tamerlane, which ruled much of India from the 16th to the 19th century

the Koran – the holy book of the Islamic religion

mausoleum – an ornamental building made to hold the dead body of an important person or the dead bodies of a family

Shah Jahan – the Mughal emperor (1592–1666)

Mumtaz Mahal – Shah Jahan's beloved wife

Teacher to group B: Now look at some key words and phrases. You have to match them to their definitions.

Режим роботи: Ss – T.

1	**pilgrimage *n***	A	twisted or winded around sth
2	**filigree n**	B	a quarter of a circle or of its circumference
3	**entwined *adj***	C	not to do what one ought to do
4	**template *n***	D	done intentionally
5	**quadrant *n***	E	a pattern, usually of thin board or metal
6	**deliberate *adj***	F	severe and morally strict; having no pleasures or comfort
7	**austere *adj***	G	green, white, blue, orange (amber), and red (magenta)
8	**neglect *v***	H	fine ornamental work using gold, silver or copper wire
9	**orbi colours *n***	I	a journey to a place associated with sb/sth that one respects

Suggested answers:

1-i	2-h	3-a	4-e	5-b	6-d	7-f	8-c	9-g

б) презентація відеоматеріалу:

Teacher to group A: Watch the episode about the ALHAMBRA from the video series "Paradise Gardens" (BBC, 2018) with Monty Don, a British expert in gardening culture and landscape design.

Teacher to group B: Watch the episode about the TAJ MAHAL from the video series "Around the World in 80 Gardens" (BBC, 2008) with Monty Don, a British expert in gardening culture and landscape design.

Режим роботи: Video presenter – Ss.

в) контроль розуміння переглянутого і прослуханого:

Teacher to group A: While watching the video you have to select (and divide) those statements which:

1) refer to the description of the Alhambra garden (column 1 of the Table);

2) can be said to be typical of any paradise garden (column 2 of the Table).

GROUP **A**:

ALHAMBRA	*TYPICAL OF ANY PARADISE GARDEN*
1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.

Discuss your answers with other members of your group and then report the results to the class.

Teacher to group B: While watching the video you have to select (and divide) those statements which:

1) refer to the description of the Taj Mahal gardens (column 1 of the Table);

2) can be said to be typical of any paradise garden (column 2 of the Table).

GROUP **B**:

TAJ MAHAL	*TYPICAL OF ANY PARADISE GARDEN*
1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.

Discuss your answers with other members of your group and then report the results to the class.

Statements

1. "Red Fort" is in fact a series of connecting palaces and gardens that have been added to over the centuries.

2. It is the most spectacular example of a Mughal tomb garden.

3. The basic template for the gardens was taken from the description in the Koran of heaven which is depicted as a garden.

4. Its inner courtyard has become one of the most iconic gardens in the world.

5. In the centre of the garden there's a large marble tank from which run four broad canals in which the ghostly reflection of the tomb is held and shimmers.

6. The garden was always divided into four quadrants with water, an essential feature.

7. The galleries on both sides of the courtyard were also a main element in gardens.

8. Its construction took twenty thousand men, twenty-two years to complete, and every inch, every stone is a testament of love and sorrow.

9. The famous gardens at the front of the main building are not original having been restored during the first quarter of the 20th century following centuries of gradual neglect.

10. It is planted up really densely with trees and shrubs, with flowers and fruit, all of which are designed to enrich the senses.

11. The Koran makes those rivers magical, and one of the rivers was milk, another was honey, another was of water and another was of wine.

12. Although the Court is now floored entirely in white marble, originally each of the four quarters would have been filled with plants.

Режим роботи: S1-Ss2-3, S4-Ss 5-6 і т.д., потім S1-Cl, S4-Cl і т.д.

Suggested answers:

GROUP **A**:

ALHAMBRA	*TYPICAL OF ANY PARADISE GARDEN*
1. "Red Fort" is in fact a series of connecting palaces and gardens that have been added to over the centuries. 2. Its inner courtyard has become one of the most iconic gardens in the world. 3. The galleries on both sides of the courtyard were also a main element in gardens. 4. Although the Court is now floored entirely in white marble, originally each of the four quarters would have been filled with plants.	1. The basic template for the gardens was taken from the description in the Koran of heaven which is depicted as a garden. 2. The garden was always divided into four quadrants with water, an essential feature. 3. It is planted up really densely with trees and shrubs, with flowers and fruit, all of which are designed to enrich the senses. 4. The Koran makes those rivers magical, and one of the rivers was milk, another was honey, another was of water and another was of wine.

GROUP **B**:

TAJ MAHAL	TYPICAL OF ANY PARADISE GARDEN
1. It is the most spectacular example of a Mughal tomb garden. 2. In the centre of the garden there's a large marble tank from which run four broad canals in which the ghostly reflection of the tomb is held and shimmers. 3. Its construction took twenty thousand men, twenty-two years to complete, and every inch, every stone is a testament of love and sorrow. 4. The famous gardens at the front of the main building are not original having been restored during the first quarter of the 20th century following centuries of gradual neglect.	1. The basic template for the gardens was taken from the description in the Koran of heaven which is depicted as a garden. 2. The garden was always divided into four quadrants with water, an essential feature. 3. It is planted up really densely with trees and shrubs, with flowers and fruit, all of which are designed to enrich the senses. 4. The Koran makes those rivers magical, and one of the rivers was milk, another was honey, another was of water and another was of wine.

4. Переглядове читання тексту з метою пошуку конкретної інформації (Текст 1 подано у Додатках)**.**

а) уведення в контекст повідомлення:

Teacher: There are a lot of other gardening styles besides paradise gardens. Could you name some of them?

Режим роботи: T-S1, T-S2, T-S3 і т.д.

Suggested answer: They are Japanese and Chinese gardens, French and Italian gardens.

б) читання тексту:

Teacher: Scan five extracts containing the descriptions of different gardening styles.

в) контроль розуміння прочитаного:

Teacher: Match these descriptions with the names of the styles listed below. There are two extra styles you don't have to use. Work in pairs.

List of gardening styles:

a) Dutch garden
b) Japanese garden
c) English landscape garden
d) Cottage garden
e) French garden
f) Islamic garden
g) Baroque garden

Режим роботи: S1-S2, S3-S4 і т.д.

Suggested answers: 1 f; 2 c; 3 e; 4 b; 5 a.

г) вікторина

Teacher: Now take part in a quiz. The class will be divided into two groups, group A and group B. Discuss your answers with other members of your group and then report the results to the class.

Teacher to group A: Look at the pictures and define the gardening styles in them. Give reasons for your decision.

A

B

C

D

Picture A: Source/Джерело: https://www.brightwaterholidays.com/tours/garden-tours/dutch-bulbfields-by-eurostar
Picture B: Source/Джерело: https://en.wikipedia.org/wiki/Stowe_Gardens
Picture C: Source/Джерело: https://www.japan-guide.com/e/e2099.html
Picture D: Source/Джерело:https://en.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%A2teau_de_Villandry

Режим роботи: S1-Ss, S2-Ss і т.д., потім S1-Cl.

Suggested answers: A – Dutch Garden (tulips, flowers of bright colours; intense use of space); B – English Landscape Garden (rolling slopes with woodland trees; recreation of a bridge and picturesque architecture; a lake); C – Japanese Garden (low evergreen conifers, aged materials in the construction); D – French Garden (geometric regularity, the palace is the central point, the trees are trimmed at a set height).

Teacher to group B: Define the garden styles according to the sets of plants characterizing them. What other plants can you see in these gardens? If there are some words that you don't know you may look them up in a dictionary.

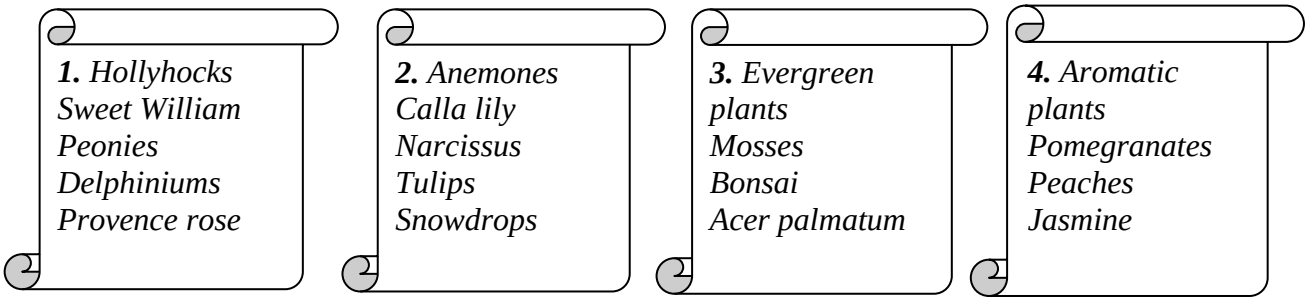

Рисунок 1. Відображення концепту "Planting Styles".

Режим роботи: S1-Ss, S2-Ss і т.д., потім S1-Cl.

Suggested answers: 1 – Cottage Garden; 2 – Dutch Garden; 3 – Japanese Garden; 4 – Islamic Garden.

5. Аудіювання з розумінням основного змісту та деталей професійно орієнтованого дискурсу.

а) уведення в контекст повідомлення:

Teacher: You are going to watch the video "History of ideas" (The School of Life, 2016) dedicated to the two main styles of gardening in Europe. What are they? Before watching I would like you to comment on the differences between them.

Режим роботи: T-S1, T-S2, T-S3 і т.д.

Suggested answer: They are the French and the English garden. The French garden style, developed from the Italian Renaissance traditions, is characterized by regular forms and strict geometric and symmetric layouts. Whereas the creators of the English garden were influenced by the Romantic movement and advocated for a more "natural" look.

Cross-cultural awareness

"Jardin 'a la francaise" – formal French garden

"Jardin a l'anglaise" – English garden

chateau – a large French country house or castle

Versailles – a palace built for Louis XIV near the town of Versailles, southwest of Paris. It was built around a chateau belonging to Louis XIII

Louis XIII – the name of the king of France (1601–1643)

chateau Vaux-le-Vicomte and the gardens of Versailles – examples of the French gardening style

Andre le Notre – a French landscape gardener (1613–1700) who evolved the French gardening style

Hercules – a hero of superhuman strength and courage in Greek and Roman mythology

Capability Brown – an English landscape gardener (1716-1783) who evolved the English gardening style

Petworth in West Sussex, Chatsworth in Darbyshire, Bowood in Wilshire and Blenheim Palace in Oxfordshire – examples of the English gardening style

Sissinghurst Garden in Kent – an example of the integration of French and English traditions

б) перша презентація відеоматеріалу:

Teacher: Watch the part of the video "History of Ideas" about the two fundamental European styles of gardening.

Режим роботи: Video presenter – Ss.

в) контроль розуміння основного змісту професійно орієнтованого дискурсу:

Teacher: Define if the following statements are TRUE or FALSE marking them with letters "T" or "F". After watching we will correct the false statements in the class discussion.

Statements

1. The French style originated in the 17th century.
2. Andre le Notre, who was the son of Louis XIII, was the most prominent figure in the history of the French Gardening.
3. The best manifestation of le Notre's gardening style was Versailles.
4. The French tradition was dominant in Europe for 2 centuries at least.
5. Capability Brown created more than 150 gardens up and down the UK.
6. The English tradition suppressed the impulses of nature to make everything look more natural.
7. French and English traditions are a battlefield of ideas between rationalism and willpower on the one hand and the beauty of nature on the other hand.
8. There are some gardens in Britain that combine two gardening traditions.

Режим роботи: Ss-T, потім T-Ss.

Suggested answers: 1-T, 2-F (He was the son of the gardener of Louis XIII.), 3-F (The best manifestation was the chateau of Vaux-le-Vicomte), 4-F (The French tradition was dominant in Europe for a century), 5-F (Capability Brown created 170 gardens), 6-F (The English tradition was working with nature), 7-T, 8-T.

г) друга презентація відеоматеріалу:

Teacher: Watch the part of the video "History of Ideas" about the fundamental European styles of gardening for the second time.

Режим роботи: Video presenter – Ss.

д) контроль розуміння деталей професійно орієнтованого дискурсу:

Teacher: While watching the video fill in the corresponding lines of the table with suitable terms and phrases from the box that refer to the particular features of the two garden styles. Then compare your answers working in pairs.

wilderness of nature; long perspective up to the end point; groves of trees; fountains; lake; rolling lawns; symmetry; accommodation in nature; flattening of the landscape; sculptured topiaries

The Italian/French garden	
The English garden	

Режим роботи: S1-S2, S3-S4 і т.д.

Suggested answers:

The Italian/French garden	long perspective up to the end point; fountains; symmetry; flattening of the landscape; sculptured topiaries
The English garden	wilderness of nature; groves of trees; lake; rolling lawns; accommodation in nature

6. Бесіда за текстом. Навчання смислової переробки переглянутого і прослуханого зі співвіднесенням фактів і установленням зв'язків:

Teacher: Now you will work in small groups summarizing the contents of the episode. You have to fill in the patterns with the key information completing the following thematic clouds. After finishing, present the results of your semantic mapping to the class.

Рисунок 2. Відображення концепту "The Main European Park Styles".

Режим роботи: S1-Ss2-3, S4-Ss 5-6 і т.д., потім S1-Cl, S4-Cl і т.д.

7. Читання з повним розумінням професійно орієнтованого тексту та обговоренням його змісту.

Teacher: You were given the task to read the text "Formal Landscape Design versus Cottage Gardens" (Beaulieu, 2021) as your home assignment (Текст 2 подано у Додатках)**.** But first let's have a look at some proper names you came across in the text.

Cross-cultural awareness

Euclid – a Greek mathematician (c. 300 B.C.)
Pythagoras – a Greek philosopher (c. 580 – 500 B.C.)
Pliny the Younger – a Roman senator and writer (c. 61–112)
Tuscany – a region of west central Italy
Renaissance – the period of European history marking the waning of the Middle Ages and the rise of the modern world
Louis XIV– the name of the king of France (1638–1715)
Claude Monet – a French painter (1840–1926)

Контроль розуміння прочитаного в усній формі:

Task 1.

Teacher: Now we will check your Reading Comprehension. Twelve sentences or phrases have been removed from the text. Choose from A-L the one that fits each gap in 1–12.

a) regardless of proportion or other design considerations
b) sculpted into topiaries depicting animals
c) being not only an artist who painted landscapes
d) into an emphasis on using plants to inspire us emotionally rather
e) known for their love of Mathematics and Philosophy
f) arranged and maintained boxwood hedges
g) of the knot-garden style used in the medieval monastery gardens
h) had planted and maintained cottage gardens
i) disciplined by Mathematics and in love with geometric patterns
j) as their use in the overall composition
k) the plants play merely supporting roles
l) be sullied by the realities of daily life

Read aloud only the sentences containing your insertions.

Режим роботи: T-S1, T-S2, T-S3 і т.д.

Suggested answers: 1 e; 2 l; 3 i; 4 a; 5 k; 6 f; 7 b; 8 g; 9 d; 10 i; 11 c; 12 j.

Task 2.

Teacher: Match a word or a phrase from the text to its definition.

a) to exert control over (nature) *(phr)*;
b) whether desired or not *(adv)*;
c) to comply with standards *(v)*;
d) a woody plant, smaller than a tree, with several main stems arising at or near the ground *(n)*;
e) a boundary formed by closely grown bushes *(n)*;
f) the highest point or level; the culmination *(n)*;
g) an informal garden stocked typically with colourful flowering plants *(n)*;
h) very fashionable or up to date *(adj)*;
i) a plant whose leaves are used in cooking to add flavour to food, or as a medicine *(n)*;
j) (of a plant) living for several years *(adj)*.

Режим роботи: Ss-T.

Suggested answers: a) to impose one's will upon; b) willy-nilly; c) to conform; d) shrub; e) hedge; f) pinnacle; g) cottage garden; h) trendy; i) herb; j) perennial.

8. Письмо. Навчання смислової переробки прочитаного у письмовій формі з формулюванням свого ставлення до інформації в тексті:

Teacher: Summarize the main points we discussed today by writing a paragraph (8-10 sentences) about the type of the design which is more to your liking, formal or informal, and give the grounds for your personal preference. Then work is pairs reading your answers to your partners.

Режим роботи: T-Ss, потім S1-S2, S3-S4 і т.д.

9. Підведення підсумків заняття.

Teacher: Today we have thrown light on some amazing facts from the history of landscape design focusing on the milestones of garden styles development. We have specified typical features of paradise gardens and discussed the fundamentals of European park traditions.

Пояснення домашнього завдання.

Surf the Internet to find some interesting information about the most outstanding representatives of formal or informal landscape design and make a three-minute presentation on the results of your research at our next meeting.

Оцінювання знань студентів.

As for your marks today they are…Thank you for the great work done. See you next week.

ДОДАТКИ

TEXT 1

Gardening Styles

Extract 1

This garden is generally an expressive estate of land that includes themes of water and shade. Its most identifiable architectural design reflects quadrilateral layout with four smaller gardens divided by walkways or flowing water. Unlike English garden, which is often designed for walking, this type of garden is intended for rest, reflection, and contemplation. A major focus of it was to provide a sensory experience, which was accomplished through the use of water and aromatic plants. This garden was traditionally enclosed by walls.

Extract 2

This garden presented an idealized view of nature. It usually included a lake, sweeps of gently rolling lawns set against groves of trees, and recreations of classical temples, Gothic ruins, bridges, and other picturesque architecture, designed to recreate and idyllic pastoral landscape.

Extract 3

The form of this garden was largely fixed in the 17th century. Some typical elements of this garden are: a geometric plan, a terrace overlooking the garden, allowing the visitor to see all at once the entire garden, all vegetation is constrained and directed to demonstrate the mastery of man over nature. Trees are planted in straight lines and carefully trimmed, and their tops are trimmed at a set height. The residence serves as the central point of the garden and its central ornament. No trees are planted close to the house.

Extract 4

The design of this garden is accompanied by the national aesthetics and philosophical ideas, avoids artificial ornamentation, and highlights the natural landscape. Plants and worn, aged materials are generally used by garden designers to suggest a natural landscape, and to express the fragility of existence as well as time's unstoppable advance. Water is an important feature of many gardens, as are rocks and often gravel. Despite there being many attractive local flowering plants, herbaceous flowers generally play much less of a role. Evergreen plants are "the bones of the garden". Though a natural-seeming appearance is the aim, gardeners often shape their plants, including trees, with great rigour.

Extract 5

This garden relies upon the efficient use of space and light to create a garden ruled

by rectangular shapes, symmetry and many ponds or waterways. This garden style was created to accommodate the small space available for a garden and the minimal amount of light present because of shading from neighbouring houses. Unlike other garden styles, it divided the garden into rectangular plots and created intersecting walkways instead of winding paths. Grass and other filler plants are rarely used in this style, and because of space constraints, larger trees with overhanging branches are not planted. Instead, short manicured shrubs or low walls intersect the garden and create the geometrical patterns. Any garden with large numbers of tulips is also easily labelled as this type of garden.

(Source: Wikipedia. *History of gardening*)

TEXT 2

Formal Landscape Design versus Cottage Gardens

Understanding how landscape designs have evolved can clarify for you exactly what it is that you expect from your landscape. Perhaps, without even knowing it, you fall into one of the two major schools of thought:

- **Formal design** with its geometric patterns;
- Or **informal design**, which shuns geometric patterns and strives for a more natural look.

Ancient Greeks, Geometry and Formal Design

The ancient Greeks are (1) _____ (between which there was a close link). You have heard of two of their mathematical legacies: Euclidean Geometry and the Pythagorean Theorem. Euclid and Pythagoras were both ancient Greeks.

In Mathematics and, particularly, in Geometry, the Greeks discovered the world of perfection, purity and beauty that couldn't (2) _____. It was a refuge from the imperfect world around them, a refuge in which perfection could be summoned at a moment's notice. Straight lines, level planes, perfect circles. They're so clean, crisp, orderly, and definite. Armed with an orderly mindset (3) _____, we can even sometimes impose our will upon nature, which is a central theme in Western history, including formal landscape design history.

Formal Landscape Design

One way to impose your will upon nature is by constraining in your landscape design to conform to a geometric layout. The natural landscape, by contrast, is chaotic, from an artistic standpoint. Nothing is even, there are lots of rough edges, and one type of plant grows willy-nilly right next to another, (4) _____.

By the very definition of landscaping, we work to improve upon this arrangement when we engage in landscaping work. But the formal design goes beyond mere improvement. It's improvement "with an attitude".

In formal landscape design, content becomes subservient to form. Nature supplies the plants (the content), but we apply such rigid guidelines in their arrangement (the form) that most of the attention is drawn to the form. Our own handiwork becomes the star of the show, while (5) _____. The plants chosen to support such a composition traditionally have been the ones that are easiest to work with.

One plant that conforms well to geometric patterns is boxwood. Boxwood shrubs can easily be molded into well-behaved hedges that conform to whatever form we wish to impose upon them, be it a circle, straight line, etc. In formal gardens, a series of carefully (6) _____ can be the whole garden. It's not a style much given to variety, nor do flowers assume a central role.

The Romans, those practical pupils of the Greeks, left us, in their literature, an example of this use of boxwood hedges to impose unity on the chaotic natural landscape. The example is provided by Pliny the Younger, describing the garden design of his own estate in Tuscany. Pliny speaks of trimmed boxwood hedges expertly deployed to divvy up the landscape in a precise manner. In addition, boxwood was (7) _____, a further assertion of mastery over nature.

As Europe transitioned from Roman rule to the medieval period, the wealth, technical expertise and culture that were needed for an estate such as Pliny's were sadly wanting. But the tight structure of formal design was at least passed on in the form (8) _____. Renaissance Italy brought back formal landscape design on the grand scale, and the reign of Louis XIV witnessed the emergence of the classical French garden at Versailles, which is the pinnacle of this style.

English Cottage Gardens

But, in its own way, the landscape garden movement, too had a rigidity about it. The biggest blow in the English revolt against formal design came with the evolution of English cottage gardens. This revolt got help later from the Romantic movement in literature and art. This was a movement against Classicism and its appreciation for order, discipline, and moderation. In garden design, the influence of Romanticism translated (9) _____ than intellectually. With its mystical charm and romantic aura, this style reflects its historical roots.

Romanticism not only focused on the emotional but also placed the peasantry, despised in the past, upon a pedestal. And it was originally the peasantry that (10) _____. They had done so before it became trendy with more affluent groups. The true cottage garden of the peasantry was practical, as well as aesthetically pleasing. Thus culinary and medicinal herbs were common components. Fruit trees, too were often among the typical plants used in cottage gardens.

But after English cottage gardens caught on outside of peasant circles (and outside of England too), their aesthetic properties received most of the attention One of the most famous cottage gardens was designed by Claude Monet (1840-1926), the French Impressionist painter. No discipline exerted a stronger influence on garden design than did landscape painting. It was a case of "life imitating art". Monet is a particularly interesting case, (11) _____ but also someone who was active in garden design. With Monet, the influence went both ways.

English cottage gardens with their wild abundance of rose bushes, perennial flowers, vine-covered garden arbors, and plants tumbling over stone walkways, are popular in the U.S. This is an informal style meant to evoke a mood of lighthearted gaiety. The eye feasts on a jumble of flowers, distributed in a seemingly haphazard manner, evoking thoughts of a "natural landscape". The plants themselves are just as important (12) _____, and the wildness of the arrangement suggests a closer communing with nature.

(Source: Beaulieu, 2021)

Внесок авторів: Наталія Лутковська – визначення цілей заняття, його структури, добір навчального матеріалу і формулювання методичних вказівок; Світлана Войтович – розроблення вправ і завдань, створення методичного сценарію заняття.

References

BBC. (2008, February 10). *Around the world in 80 gardens* (TV series 10, Episode 3). https://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/b008yxz0/naround-the-world-in-80-gardens-3-india

BBC. (2018, January 20). *Monty Don's paradise gardens* (TV series 2, Episode 1). https://www.bbc.co.uk/programmes/b09p5qd8

Beaulieu, D. (2021, March 19). *Brief history of formal landscape design.* The Spruce: https://www.thespruce.com/geometric-patterns-in-formal-landscape-design-2130914

The School of Life. (2016, March 25). *History of ideas – French & English gardens* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=VdVAGwbpgKU

Wikipedia. *History of gardening.* https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_gardening

Отримано редакцією журналу / Received: 03.05.24
Прорецензовано/ Reviewed: 11.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 22.05.24

Natalia Lutkovska (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1398-9554

Svitlana Voitivich (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0006-0687-5686

GARDENING STYLES: A DETAILED LESSON PLAN IN ENGLISH FOR THIRD-YEAR MAJORS IN GARDENING AND LANDSCAPE DEVELOPMENT

This publication is a detailed lesson plan on the topic "Gardening Styles" designed for the third-year majors in Gardening and Landscape Development. The integrated approach to the formation of linguistic and specialism-related competence is manifested in the development of language skills alongside with gaining cultural knowledge and job-related skills in a professionally oriented context. The lesson is aimed at improving various communicative language skills. The development of students' cognitive thinking is supported through systematizing language material and structuring professional knowledge by employing graphic organizers for semantic mapping within the concept "Main styles of garden and park design".

Keywords: *English communicative competence, ESP, lesson plan, cognitive skills, graphic organizers.*

BIOS

Nataliia Lutkovska, Assistant Professor, Foreign Languages for Natural Sciences Department, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. Areas of research interests include implicit specializing, teaching non-linguistic students through video, role-playing activities.

E-mail: l.natalia.ska@gmail.com

Svitlana Voytovych, Assistant Professor, Foreign Languages for Natural Sciences Department, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. Areas of research interests include methodology of teaching ESP, the use of digital tools for educational process, implicit development of students' critical thinking.

E-mail: svitlana.voitovich@gmail.com

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

УДК 378.811.111

Кароліна Буднікова (Україна)
ORCID ID: 0009-0009-4696-6605

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З ТЕМИ "НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ У ФОРМІ ДЕБАТІВ" ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЯПОНІСТІВ ІІ КУРСУ БАКАЛАВРАТУ

У публікації наведено методичний сценарій практичного заняття з курсу "Навчання англійських модальних дієслів" для студентів-японістів другого курсу. Запропонований план має кілька етапів: ознайомлення студентів з модальними дієсловами, підготовка до дебатів, тренування у висловлюванні аргументів, рольова гра та обговорення граматичних аспектів. Предметом дебатів було питання гендерної рівності в Україні, що дало змогу студентам досліджувати соціокультурні аспекти, одночасно покращуючи комунікативні навички.

Завдання для студентів мають на меті: 1)вдосконалити використання модальних дієслів в усному мовленні, 2)побудувати логічні та переконливі висловлювання з аргументацією. Під час підготовки студентам пропоновано праналізувати проблему, здійснити самостійний пошук аргументів в Інтернет-джерелах, продемонструвати критичне мислення.

Форма дебатів сприяє формуванню плинності і зв'язності усного англійського мовлення, набуттю навичок публічного мовлення та розширенню активного словника студентів. Крім того, дебати є засобом підвищення мотивації до вивчення англійської мови та розвитку мовленнєвих компетенцій.

Ключові слова: *англійські модальні дієслова, дебати, студенти-японісти, навички усного англійського мовлення.*

TEACHING ENGLISH MODAL VERBS THROUGH DEBATES

Тип заняття: Практичне, інтерактивне.

Цілі заняття:

практичні:

- розвивати навички аргументації в усному мовленні та переконливого висловлювання своїх поглядів про гендерну рівність;
- тренувати вживання модальних дієслів;
- підвищити впевненість студентів під час усного публічного виступу в дебатах;

освітні:

- розширити знання студентів про принципи гендерної рівності та вплив на суспільствогендерних проблем.
- формувати навички критичного мислення та аналізу інформації з цієї теми.

розвивальні:

- сприяти розвитку комунікативних навичок завдяки активній участі в дебатах;
- зміцнити здатність студентів до співпраці та ефективної комунікації в групі.

виховні:

- формувати у студентів повагу до різноманітних поглядів та культуру діалогу.
- заохочувати відкритість та толерантність у спілкуванні з представниками різних соціальних груп.

Оснащення

- Комп'ютер або ноутбук для проектування презентацій та запису дебатів.
- Дошка для відображення тем та правил дебатів.

Хід заняття:

1. Організаційний момент (2 хв.):

Teacher: "Hello everyone! Today's class will involve a debate on the topic of gender equality in Ukraine. We'll focus on using modal verbs to express our arguments effectively."

2. Актуалізація теми. Мовленнєва зарядка (3 хв.):

Teacher: "To start with, I would like you to discuss in pairs what you already know about gender equality in Ukraine. What are some key issues and challenges?"

3. Ознайомлення з модальними дієсловами (10 хв.):

Teacher: "Let's review the use of modal verbs in English. Modal verbs like 'must', 'should', 'can', and 'may' help us express obligation, necessity, possibility, and permission. Here are some examples:

- Must: 'We must ensure gender equality in the workplace.'
- Should: 'The government should implement policies to support equal opportunities.'
- Can: 'Women can achieve anything they set their minds to.'
- May: 'Employees may request flexible working hours.'"

4. Підготовка до дебатів (15 хв.):

Teacher: "You have read the article on gender equality in Ukraine by Olena Zelenska (https://www.president.gov.ua/en/news /genderna-rivnist-ce-pro-rivni-mozhlivosti-dlya-vsih-olena-ze-87333) at home. Now, divide into two groups: Pro (supporting gender equality initiatives) and Con (critiquing current gender equality efforts). Each group will prepare arguments using modal verbs to articulate their points."

5. Дебати (20 хв.):

Teacher: "Let's begin the debates. Each group will have 2 minutes for opening statements, 2 minutes for rebuttals, and 1 minute for closing statements. Use modal verbs to strengthen your arguments."

Opening Statements:

Group Pro: "Gender equality must be prioritized because it ensures fairness and justice for all individuals, regardless of their gender. When everyone has equal opportunities, society thrives. We must ensure that women have the same chances as men in education, employment, and leadership positions to achieve true gender equality."

Group Con: "The current approach to gender equality may not be effective because it fails to address the root causes of inequality. Merely implementing policies without tackling societal norms and biases might not bring about significant change. We need a more comprehensive strategy that goes beyond superficial measures."

Rebuttals:

Group Pro: "While progress has been made, there's still much work to be done. The government should focus on implementing affirmative action policies to level the playing field for women, such as quotas for female representation in leadership roles. By taking proactive measures, we can expedite the journey towards gender equality."

Group Con: "We can achieve better results by promoting cultural shifts and challenging traditional gender roles. Instead of relying solely on government intervention, we need to foster a societal mindset that values and respects individuals regardless of their gender. Education and awareness campaigns are key to changing attitudes and behaviors."

Closing Statements:

Group Pro: "Ultimately, we must ensure that gender equality becomes ingrained in every aspect of society. It's not just about policies; it's about creating a culture where gender discrimination is unthinkable. By prioritizing equality, we pave the way for a brighter and more inclusive future for all."

Group Con: "Therefore, the strategy should consider a multifaceted approach that addresses both systemic and cultural barriers to gender equality. By combining legislative action with grassroots initiatives, we can create lasting change that benefits everyone, regardless of their gender."

Аналіз результатів (10 хв.):

Teacher: "Let's analyze the use of modal verbs in each group's arguments. How did the choice of modal verbs influence the strength and clarity of your arguments? Why?"

Supposed Answers:

- **Student 1 (Pro group):** "Using 'must' made our arguments sound more urgent and necessary. It emphasized the importance of gender equality as a critical issue that cannot be ignored."
- **Student 2 (Con group):** "We used 'may' to suggest that current approaches might not be effective, which allowed us to question the effectiveness without making

absolute statements. It made our arguments seem more open to consideration and further analysis."

- **Student 3 (Pro group):** "Using 'should' in our rebuttals helped us propose solutions that seemed reasonable and advisable. It gave our suggestions a strong sense of recommendation without sounding too forceful."
- **Student 4 (Con group):** "We found that using 'can' highlighted the potential for positive change if certain actions are taken. It made our arguments more optimistic and showed possibilities for improvement."

Teacher: "Thank you, everyone, for your excellent participation in the first part of our debates. You've all made compelling arguments and demonstrated a strong understanding of the issues at hand. Now, let's transition to our next activities, where we will further explore the topic of gender equality through various speaking activities.

Source\Джерело: https://golapristan-mrada.gov.ua/news/gender-2024-02-12

Speaking Activities on Gender Equality in Ukraine Using Modal Verbs

Activity 1: Group Debate (Дебати в групах) (20 mins)

Objective:

Practice using modal verbs to form strong arguments and counterarguments.

Instructions:

- Divide the class into two groups.
- Group A will argue that Ukraine has made significant progress in gender equality.
- Group B will argue that there is still a long way to go.

Preparation (5 mins):

- Each group prepares their arguments using modal verbs (must, should, can, may, might, could, will, would).

Example statements:

- **Group A:** "The government must continue its efforts to ensure gender equality."
- **Group B:** "There could be more done to address gender discrimination in the workplace."

Debate (15 mins):

- Conduct a structured debate with opening statements, rebuttals, and closing arguments.
- Encourage the use of modal verbs to emphasize points and present possibilities.

Teacher: "Let's begin with the opening statements. Group A, you have two minutes."

Group A Opening Statement:

Student 1: "Ukraine has made significant progress in gender equality. The government must continue its efforts to ensure equal opportunities for all citizens. We can see improvements in various sectors, such as education and employment, where women are increasingly taking on leadership roles."

Teacher: "Thank you, Group A. Now, Group B, your opening statement."

Group B Opening Statement:

Student 2: "While progress has been made, there is still a long way to go. There could be more done to address gender discrimination in the workplace and societal attitudes that perpetuate inequality. Women might have more opportunities, but they often face subtle barriers that hinder their progress."

Teacher: "Let's move on to the rebuttals. Group A, your rebuttal."

Group A Rebuttal:

Student 3: "The government should focus on creating more inclusive policies that actively support women in the workplace. Additionally, public awareness campaigns can help change societal attitudes. We must recognize the strides that have been made and build on them."

Teacher: "Thank you, Group A. Group B, your rebuttal."

Group B Rebuttal:

Student 4: "We can achieve better results by addressing educational disparities and promoting gender sensitivity from a young age. Schools and universities should include gender studies in their curricula to foster a deeper understanding and appreciation of gender equality."

Teacher: "Now, let's hear the closing statements. Group A, you may begin."

Group A Closing Statement:

Student 5: "Ultimately, we must ensure that gender equality is at the forefront of our national agenda. The progress made so far is commendable, and we should continue to build on these achievements to create a fair and balanced society."

Teacher: "Thank you, Group A. Group B, your closing statement."

Group B Closing Statement:

Student 6: "Therefore, the strategy should consider a more holistic approach that includes cultural and educational reforms alongside policy changes. Only by addressing the root causes of gender inequality can we achieve true equality in Ukraine."

Teacher: "You've just completed this activity, great job! Now, let's move on to the next one."

Activity 2: Role-Playing Scenarios (Рольові сценарії) (15 mins)

Objective:

Use modal verbs in real-life situations to discuss gender equality.

Instructions:

• **Role Assignments:** Assign roles such as government official, business leader, educator, and activist to students.

Scenario 1: Implementing Policies (Впровадження політик) (8 mins)

Teacher: "In this scenario, the government official will discuss with a business leader and educator about new policies to promote gender equality in the workplace and schools."

Example dialogue:

Government Official: "We should implement policies that will ensure equal pay for men and women."

Business Leader: "We might need additional training programs to support this change."

Educator: "Schools can play a crucial role by incorporating gender studies into their curriculum."

Scenario 2: Community Outreach (Робота з громадою) (7 mins)

Teacher: "In this scenario, an activist and a government official plan a community outreach program to raise awareness about gender equality."

Example dialogue:

Activist: "We can organize workshops that will educate people on gender issues."

Government Official: "We may partner with local organizations to reach a wider audience."

Teacher: "Next, we'll have small group discussions. Each group will discuss specific questions related to gender equality and come up with solutions. Use modal verbs to express your ideas clearly."

Activity 3: Small Group Discussions (Обговорення в малих групах) (15 mins)

Objective:

Encourage students to use modal verbs while discussing solutions to gender equality challenges.

Instructions:

• Divide the class into small groups.

Discussion Prompts (10 mins):

Each group discusses the following questions using modal verbs:

1. What measures should schools implement to promote gender equality?
2. How can companies ensure they are providing equal opportunities for all genders?
3. What might be the societal benefits of achieving gender equality in Ukraine?
4. How will future policies impact gender equality in the next decade?

Sharing (5 mins):

• Each group shares their main points with the class.

Teacher: "Let's start with Group 1. What measures should schools implement to promote gender equality?"

Group 1 Representative: "Schools should implement comprehensive gender education programs that highlight the importance of equality. They must also train teachers to handle gender-sensitive issues effectively."

Teacher: "Great. Now, Group 2, how can companies ensure they are providing equal opportunities for all genders?"

Group 2 Representative: "Companies can implement mentorship programs and provide equal opportunities for career advancement. They should also enforce policies against gender discrimination."

Teacher: "Thank you. Group 3, what might be the societal benefits of achieving gender equality in Ukraine?"

Group 3 Representative: "Achieving gender equality could lead to a more inclusive and productive society. It may also reduce social tensions and promote better collaboration across different sectors."

Teacher: "Excellent. Finally, Group 4, how will future policies impact gender equality in the next decade?"

Group 4 Representative: "Future policies should focus on creating a more balanced representation of genders in leadership roles. This will likely result in more equitable decision-making processes."

Teacher: "Finally, we will move to personal reflection and presentations. Think about how gender equality impacts your life and community. Write a short speech using modal verbs to express your thoughts and then present it to the class."

Activity 4: Personal Reflection and Presentation (Особисте роздумування і презентація) (20 mins)

Objective:

Reflect on and articulate personal views on gender equality using modal verbs.

Instructions:

Individual Reflection (10 mins):

• Ask students to think about how gender equality impacts their lives and communities.

• Have them write a short speech using modal verbs to express their thoughts.

Presentation (10 mins):

• Each student presents their speech to the class.

Teacher: "Take 10 minutes to write your speech. Once you are ready, we'll spend the remaining time presenting our speeches. Remember to use modal verbs to articulate your ideas effectively."

Example speech points:

Student 1: "I believe that schools must provide equal opportunities for all students. Gender equality should be a fundamental part of our education system."

Student 2: "Companies should ensure that they have fair hiring practices. Everyone can contribute to a diverse and inclusive workplace."

Student 3: "Governments may need to implement more stringent policies to ensure gender equality is achieved in all sectors."

Teacher: "Thank you for your presentations. Now let's provide feedback."

Feedback:

• Provide constructive feedback on the use of language, particularly focusing on the accuracy and appropriateness of modal verbs.

• Encourage students to consider how the skills practiced in these activities can be applied in real-life discussions and written communication.

Sourse\Джерело: https://musingsofmj.medium.com/barbie-an-introduction-to-feminism-patriarchy-and-gender-wars-9eab1286accb

Teacher: "Thank you all for your excellent participation in today's debate on gender equality. Throughout our session,

we explored this crucial topic from various angles and used modal verbs to articulate our arguments effectively. For your homework, I'd like you to continue reflecting on today's topic. Please write a short essay (150-200 words) on the following:

Topic: "How can I personally contribute to promoting gender equality in my community?"

Guidelines:

- Use modal verbs (must, should, can, may) to express your thoughts and suggestions.
- Reflect on your experiences and observations.
- Consider practical actions you and others can take to promote gender equality.

Teacher: "Please submit your essays by our next class. If you have any questions or need further guidance, feel free to reach out to me. Thank you again for your engagement today, and I look forward to reading your reflections."

Список використаних джерел

Офіційний сайт Президента України. (2024). Гендерна рівність в Україні. Retrieved from https://www.president.gov.ua/en

UNESCO. (2024). Education and Gender Equality. Retrieved from https://en.unesco.org /themes/education-and-gender-equality

Отримано редакцією журналу / Received: 06.05.24
Прорецензовано/ Reviewed: 15.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 22.05.24

Karolina Budnikova (Ukraine)
ORCID ID: 0009-0009-4696-6605

TEACHING ENGLISH MODAL VERBS THROUGH DEBATES: A LESSON PLAN FOR SECOND-YEAR STUDENTS MAJORING IN JAPANESE STUDIES

The publication presents a methodological scenario for a practical session within the course "Learning English Modal Verbs" designed for second-year students majoring in Japanese studies. The proposed plan encompasses several stages: introducing students to modal verbs, preparing for debates, practising argumentation skills, engaging in role-play, and discussing grammatical aspects. The primary topic of the debates was gender equality in Ukraine, allowing students to explore socio-cultural aspects while simultaneously improving their language skills. The tasks assigned to students aimed at developing their speaking, argumentative, and communicative abilities. Students learned to use modal verbs to express their beliefs and possibilities and construct logical and persuasive arguments. Throughout the preparation process, students had the opportunity to analyze the problem from various angles, fostering the development of their critical thinking. The debate results indicated that students became more confident in using the English language, enhanced their argumentation skills, and expanded their active vocabulary. The methodology of employing debates confirmed its effectiveness as a means of boosting motivation for learning English and developing language competencies.

Keywords: English modal verbs, debates, *students majoring in Japanese studies*, speaking skills.

BIO

Karolina Budnikova, Mgr in Education and university teacher in the department of Teaching Methodology of Ukrainian and foreign Languages and Literatures, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. Her research interests include teaching English as a foreign language, modern approaches to language instruction, cognitive grammar.

E-mail: bydnikovakarolina@gmail.com

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ
AUTHOR DETAILS

Олеся Любашенко, доктор педагогічних наук, професор, кафедра методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Olesia Liubashenko**, PhD, DSc in Education, Full Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Владислава Лоза, магістр програми "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в старшій профільній школі", Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Vladyslava Loza,** Mgr in Education, program "Theory of education and teaching methodology of Ukrainian language, literature, and a foreign language in professionally oriented School" at National Taras Shevchenko University of Kyiv***.**

Алла Горкуненко, учитель-методист спеціалізованої школи №277 м. Києва // ***Alla Gorkunenko**, Methodologist teacher at School 277 in Kyiv.*

В'ячеслав Шовковий, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Vyacheslav Shovkovyi**, PhD, DSc in Education, Professor, Head of Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Сергій Шовковий, магістр програми "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в старшій профільній школі", Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Serhii Shovkovyi**, Mgr in Education, program "Theory of education and teaching methodology of Ukrainian language, literature, and a foreign language in professionally oriented School" at National Taras Shevchenko University of Kyiv.*

Тамара Кавицька, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Tamara Kavytska**, PhD in Education, Associate Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv*.

Ірина Гнедько, магістр програми "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в старшій профільній школі", Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Iryna Hnedko**, Mgr in Education, program "Theory of education and teaching methodology of Ukrainian language, literature, and a foreign language in professionally oriented School" at National Taras Shevchenko University of Kyiv.*

Наталія Сем'ян, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Nataliya Semyan**, PhD in Education, Associate Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Тетяна Дружченко, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Tetiana Druzhchenko**, PhD in Education, Associate Professor, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Наталія Лутковська, асистент, кафедра іноземних мов природничих факультетів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Nataliia Lutkovska*****,** *university teacher, Foreign Languages for Natural Sciences Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Світлана Войтович, асистент, кафедра іноземних мов природничих факультетів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка // ***Svitlana Voytovych*****,** *university teacher*, *Foreign Languages for Natural Sciences Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Кароліна Буднікова, магістр програми "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в старшій профільній школі", асистент, кафедра методики викладання української та іноземних мов та літератур, Київський національний університет імені Тараса Шевченка кафедри // ***Karolina Budnikova****, Mgr in Education, university teacher, Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Наукове видання

ARS LINGUODIDACTICAE

МИСТЕЦТВО ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Випуск 13(1/2024)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.
Рукописи та електронні носії не повертаються.

Редактор Т. Гуз

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

**Формат 60x84$^{1/8}$. Ум. друк. арк. 10,0. Наклад 300. Зам. № 224-10992.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Іф14.
Підписано до друку 14.06.24**

**Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28
e-mail: vpc@knu.ua; vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
http: vpc.knu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02**